

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Karistusõiguse osakond

Gregory Torim

**KRIMINAALASJADE LIHTMENETLUSTE MENETLUSTEMPO AEGLUSTUMISE
TAGAMAAD**

Magistritöö

Juhendaja
PhD Andreas Kangur

Tartu
2026

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. Kriminaalasjade menetlusstatistika ülevaade 2016.-2025. aastal.....	8
1.1 Rahvusvaheline statistika Eesti kriminaalmenetluse kohta	8
1.2 Kriminaalasjade menetlusstatistika üldine dünaamika Eestis.....	10
2. Seni kaardistatud menetlustempot mõjutavad tegurid	16
2.1 Menetlusaegade pikenemist põhjustavad tegurid varasemates uurimustes	16
2.2 Intervjuud tegevkohtunikega	19
2.2.1 Meetodi tutvustus ja eesmärk.....	19
2.2.2 Kohtunike hinnangul menetlusaegade pikenemist põhjustavad tegurid.....	20
3. Keskmiste menetlusaegade pikenemise võimalikud põhjused kokkuleppe- ja lühimenetluses.....	23
3.1 Kohtunikest ja täitmata kohtadest tulenevad põhjused.....	26
3.2 Kriminaalasjade keerulisemaks ja mahukamaks muutumine	30
3.2.1 Kriminaalasjade keerulisemaks muutumine	30
3.2.2 Kriminaalasjade mahukamaks muutumine	35
3.3 COVID-19 pandeemia mõju kriminaalmenetluse läbiviimisele.....	38
3.4 Kõige aeglasemate menetluste mõju keskmisele menetlusajale.....	41
3.5 Kriminaalmenetluse pikenemise põhjused kõige aeglasemates menetlustes.....	42
3.5.1 Põhjused kohtupraktikast kokkuleppemenetluse kõige aeglasemates asjades.....	45
3.5.2 Põhjused kohtupraktikast lühimenetluse kõige aeglasemates asjades	47
3.6 Kõige kiiremate menetluste vähenemine	51
KOKKUVÕTE	53
REASONS BEHIND THE SLOWING DOWN OF SIMPLIFIED CRIMINAL PROCEDURES	58
KASUTATUD KIRJANDUS.....	64
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	70
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA.....	71
LISA 1	72

SISSEJUHATUS

Kuigi Eesti on läbi aastate olnud kohtumenetluse efektiivsuse poolest rahvusvaheliste edetabelite tipus¹, on viimastel aastatel hakanud menetlusajad pikenema. Riigikohtu esimees on 2025. aastal Riigikogule tehtud ettekandes hoiatavalt märkinud, et menetluste aeglustumise tendentse arvestades ei pruugi Eesti enam tabelite tipus püsida.² Alates 2016. aastast³ on märgatavalt aeglasemaks muutunud ka kriminaalmenetlus kõikides menetlusliikides.⁴

On mõistetav, et isiku põhiõigusi piirav kriminaalmenetlus, kus on kaalul isiku süüdimõistmine kuriteos, peabki aega võtma, sest vastasel juhul on oht jõuda väärilahendini.⁵ Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) on toonitanud, et kohtuasjade kiire lahendamine ei tohi toimuda menetlusosaliste õiguste arvelt.⁶ Siiski ei peaks menetluse kestus jääma tahaplaanile. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (EIÕK)⁷ artiklist 6 tuleneb süüdistatavale õigus mõistlikule menetlusajale, mis on üks olulisemaid menetluslikke põhiõiguseid. Riigikohus on märkinud, et menetlusökoonomia ja kohtuasja lahendamine mõistliku aja jooksul on põhiseaduslikku järku õigusväärtused.⁸ Mõistlik menetlusaeg tuleb tagada kõigile menetlusosalistele ja riik on kohustatud tõhusa menetluse tagamiseks kohtuid piisavalt finantseerima, mehitama personaliga ja andma kohtule vajalikud volitused menetluse ohjamiseks.⁹ Menetluse ülemäärane kestus piirab vaidlusaliste õiguste teostamist ja põhjustab isikutele õiguslikku ebakindlust.¹⁰ Samuti avaldab kriminaalmenetlus tugevat mõju isiku vaimsele tervisele ja võib jätta ta ilma vabadusest, mida menetluse venimine võimendab.¹¹

¹ Vt nt: Euroopa Liidu õigusemõistmise 2025. aasta tulemustabel (2025 EU Justice Scoreboard, 01.07.2025). – European Commission, lk-d 9, 10. Veebis: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_en#scoreboards (30.03.2026).

² Kõve, V. Ülevaade kohtukorralduse, õigusemõistmise ja seaduste ühetaolise kohaldamise kohta. Ettekanne Riigikogu 2025. aasta kevadistungjärgul. – Tartu: Riigikohus 10.07.2025, lk 1. Veebis: <https://www.riigikohus.ee/et/oiguslased-materjalid/avalikud-esinemised-ja-artiklid> (30.03.2026).

³ Magistritöös on võrdluseks võetud 2016. aasta, sest menetlusstatistika on kättesaadav alates 2016. aastast.

⁴ Kriminaalmenetlusajad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika. – Kohtute statistika. Eesti Kohtud. Veebis: <https://www.kohus.ee/eesti-kohtud/kohtute-menetlusstatistika> (30.03.2026).

⁵ Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. Tallinn: Juura 2019, lk 223.

⁶ EIKo 14902/04, *Oao Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*, p-d 540, 546.

⁷ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.

⁸ RKPJKo 26.05.2015, 3-4-1-59-14, p 18; Pikamäe, P. PSK § 149/10. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm. vlj. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Riigiõiguse Sihtkapital 2022. Veebis: <https://pohiseadus.riigioigus.ee/v1/eesti-vabariigi-pohiseadus/xiii-kohus-ss-146-153/ss-149-kohtuastmete-pohiulesanded> (30.03.2026).

⁹ Pilving, I. PSK § 15/75. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 5. vlj. Tartu: SA Iuridicum 2020.

¹⁰ Pilving, I. PSK § 15/75.

¹¹ Plekksepp, A. Lihvides võistlevat kriminaalkohtumenetlust voolujoonelisemaks. – Juridica 2023/9, lk 764; Patsea, E. The ripple effect of judicial delays. OSCE blog post (blogipostitus). – OSCE 15.11.2024. Veebis: <https://impact.osce.org/blog/579151> (30.03.2026).

Väheoluline ei ole ka asjaolu, et menetluste pikenemine vähendab ühiskonna usaldust kohtusüsteemi suhtes.¹² Õiguskirjanduses on märgitud, et „kiire kohtumenetlus on legitiimne eesmärk, mis on ühtlasi mitmete teiste õigushüvede või põhiõiguste kaitsmise eelduseks.“¹³ Seega on efektiivne kohtumenetlus õigusriigis vaieldamatult oluline näitaja, mis ei tähenda küll liigset kiirustamist teiste põhiõiguste arvelt, vaid seda, et menetluse läbiviimiseks kulub nii palju aega, kui tarvis – ja mitte rohkem.

Kriminaalmenetluse kestust ja selle efektiivsemaks muutmist analüüsid käsitletakse tihti põhjalikult üldmenetlust. On tõsi, et üldmenetlused on lihtmenetlustest märgatavalt pikemad ja sealsed menetlusaegade muutused on suuremad, kuid viimastel aastatel on menetlusaeg pikenenud ka lihtmenetlustes.¹⁴ Teadaolevalt ei ole aga seni uuritud lihtmenetlustes menetluse pikenemist põhjustavaid tegureid. Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas tehtud magistritöös on autor analüüsinud menetluse venitamist üldmenetluses.¹⁵ Justiitsministeeriumi analüüsis¹⁶ ja Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve aruandes¹⁷ on käsitletud üldmenetluse menetlusreegleid ja võimalusi menetlust efektiivsemaks muuta. Käesoleva magistritöö põhieesmärk on aga välja selgitada võimalikud menetlusaegade pikenemise põhjused just lihtmenetlustes. Menetluse kestust aeglustavaid tegureid on töös uuritud kokkuleppe- ja lühimenetluse kohta ning keskendutud ei ole käskmenetlusele. Seda põhjusel, et käskmenetluses on viimasel kümnel aastal lahendatud vaid umbes 1-2% kõikidest kriminaalasjadest, kusjuures osakaal on alates 2016. aastast vähenenud. Kui näiteks 2025. aastal lahendati kokku 3178 kriminaalasia, siis käskmenetluses lahendati nendest vaid 30.¹⁸ Seetõttu ei avalda käskmenetlused üldpildile suurt mõju.

¹² Feltes, T. Causes for delays in the criminal justice system. Report on the Ninth Criminological Colloquium on „Delays in the Criminal Justice System“. – Council of Europe. Strasbourg 28.-30.11.1989, lk 1. Veebis: <https://www.thomasfeltes.de/pdf/veroeffentlichungen/Delay.pdf> (30.03.2026).

¹³ Plekksepp, A (viide 11), lk 764.

¹⁴ Kriminaalmenetlusasjad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika (viide 4).

¹⁵ Kalajas, L. Mõistlik menetlusaeg ja kriminaalmenetluse venitamine üldmenetluses. Magistritöö. Juhendaja Andreas Kangur. – Tartu: Tartu Ülikool 2021. Veebis: <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/57a0a0af-bab7-4bb5-a6a7-027facd75857/content> (30.03.2026).

¹⁶ Analüüs ja ettepanekud kriminaalasjade menetlemise kiiremaks ja ökonoomsemaks muutmiseks. Kriminaalpoliitika lühianalüüs. Nr 1/2023. – Justiitsministeerium: Kriminaalpoliitika osakond. Veebis: <https://www.justdigi.ee/sites/default/files/documents/2023-04/Analüüs%20ja%20ettepanekud%20kriminaalasjade%20menetlemise%20kiiremaks%20ja%20ökonoomsemaks%20muutmiseks.pdf> (30.03.2026).

¹⁷ Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve aruanne. – Justiitsministeerium: Järelevalvekomisjon 24.03.2020. Veebis: https://www.justdigi.ee/sites/default/files/documents/2021-11/harju_mk_esimehe_jarelevalve_aruanne.pdf (30.03.2026).

¹⁸ Kriminaalmenetlusasjad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika (viide 4).

Menetlustempo aeglustumine kriminaalasjades on toimunud eriskummalisel viisil, sest kohtusse saabuvate asjade arv on vähenenud, kuid menetlusajad on kasvanud. Kui 2016. aastal saabus üld- ja lihtmenetlustes kohtusse 7632 kriminaalasja, siis 2025. aastaks on see langenud 3314 peale. Trend kajastub selgelt ka viimasel kümnel aastal kokkuleppe- ja lühimenetluses kohtusse saabunud kriminaalasjade arvus – kokkuleppemenetluses on kohtusse saabuvate asjade arv langenud 5164 pealt 2514 peale ja lühimenetluses 1782 pealt 452 peale.¹⁹ Lisaks sellele muudab kokkuleppe- ja lühimenetluses menetlustempo aeglustumise iseäralikuks see, et alates 2016. aastast ei ole kummaski menetlusliigis menetlusnorme oluliselt muudetud.²⁰ Seega puuduvad n-ö pealtnäha ilmselged põhjused, miks menetlusaeg võiks olla pikenenud ja menetlustempo aeglustumise tagamaad vajavad põhjalikumat analüüsi.

Kokkuleppe- ja lühimenetluses menetlustempo aeglustumise põhjuste tuvastamine on oluline ja vajalik. Lihtmenetluste aluseks kriminaalmenetluses on selgelt menetlusökonomilised kaalutlused, mis väljenduvad suuremal või väiksemal määral tõendite vahetust uurimisest loobumises.²¹ Nende menetlusliikide eesmärgiks on klassikaliste aeganõudvate menetluste arvu vähendamine ja kriminaalmenetluse efektiivsuse suurendamine.²² Kui aga kokkuleppe- ja lühimenetluse menetlusajad järk-järgult pikenevad, ei täida need oma eesmärki. Teiseks, kokkuleppe- ja lühimenetluses lahendatakse umbes 90% ehk rõhuv enamus kõikidest kriminaalasjadest.²³ See tähendab, et nendes menetlusliikides lahendatavad kriminaalasjad puudutavad ja mõjutavad märksa suuremat inimeste hulka kui üldmenetluses lahendatavad juhtumid. Kuna kokkuleppe- ja lühimenetluses lahendatakse nii suur osakaal asjadest, omavad need ulatuslikku mõju kogu kohtusüsteemi efektiivsusele ja kujundavad muljet kohtumenetluse kiirusest enamiku kohtutega kokku puutuvate inimeste jaoks. Kuigi ettepanekute tegemine menetluse ökonoomsemaks muutmiseks ei ole käesoleva magistritöö eesmärk, on menetlusaegade pikenemise põhjuste tuvastamine tähtis ka selleks, et saada teada,

¹⁹ Kriminaalmenetlusasjad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika (viide 4).

²⁰ Alates 2016. aastast (k.a.) on kokkuleppemenetluse regulatsiooni puhul täiendatud või täpsustatud KrMS § 239 lg 2 p-i 1 ja lg-t 2¹, § 240 lg-t 3 ja 4, § 243 lg 1 p-i 6, §-e 244¹ ja 244², § 245 lg 1 p-i 11 ja lg-t 5, § 245¹ lg 1 p-i 3, §-i 245², § 246 lg-t 1¹ ning § 248 lg 1 p-i 2. Lühimenetluse osas on samal perioodil muudetud KrMS § 233 lg-t 1¹ ja § 236 lg-t 2. Kuigi nimekiri võib tunduda pikk, ei ole nendega muudetud protsessikorra toimivust sisuliselt ehk muudatused ei tohiks menetluse kestust mõjutada. Vt: Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I, 22.12.2025, 3.

²¹ Sillaots, M. Kokkuleppemenetlus kriminaalmenetluses. Doktoriväitekirj. Juhendaja Eerik Kergandberg. – Tartu: Tartu Ülikool 2004, lk 8. Veebis: <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/52394cdd-9ee9-4fc5-809c-61ce75d1bdcc/content> (30.03.2026).

²² Kergandberg, E., Pikamäe, P. Eesti uue kriminaalmenetluse seadustiku eelnõu lähtekohad. – Juridica 2000/9, lk 561.

²³ Kriminaalmenetlusasjad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika (viide 4).

kas ja milliste meetmetega on võimalik kriminaalmenetlust efektiivsemaks muuta.²⁴ Vastasel juhul võidakse asuda menetlusökonoomia kaalutlustel piirama kannatanu või kahtlustatava või süüdistatava põhiõigusi meetmetega, mille rakendamine ei pruugi olla vajalik.

Kohtumenetlus kui kompleksne süsteem toimib häireteta vaid juhul, kui selle kõik elemendid on tasakaalus. Süsteemi komplekssus muudab aga süsteemi probleemide mõistmise keeruliseks. Kohtumenetlusele sarnase kompleksse nähtusena võib vaadelda bensiini hinda, mis ei sõltu ainult valitsuse maksuotsustest, vaid ka sellest, kas Mehhiko lähel on torm või Lähis-Idas sõda.²⁵ Keskmiste menetlusaegade pikenemist võivad põhjustada näiteks seaduselüngad, ressursipuudus, menetlusosaliste pahatahtlik käitumine, kohtu suutmatus menetlust juhtida jne.²⁶ Magistritöö eesmärk on keskenduda spetsiifiliselt kriminaalmenetluse raames esilekerkivatele põhjustele. Tähelepanu ei ole pööratud kohtute juhtimisele ja haldamisele, muule kohtupersonalile peale kohtunike, kohtusüsteemi rahastusele, uurimisasutuste ja prokuratuuri töökorraldusele jne, kui see vahetult ei seonu teiste menetluse läbiviimise käigus ilmnevate teguritega. Eeltoodu aga ei tähenda, et sealsed probleemid ei võiks menetluse tõhusust mõjutada. Näiteks on Riigikohtu esimees välja toonud, et 2024. aastal ületas personali voolavus kohtutes 10% piiri²⁷, mis paratamatult võib mõjutada kohtuasjade efektiivset lahendamist. 2020. aastal läbiviidud Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve käigus on analüüsitud, kas kohtu esimees on teinud kõik vajaliku, tagamaks kriminaalasjade lahendamise mõistliku menetlusaja jooksul.²⁸ Probleemid juhtimises, halduses ja personali töökorralduses võivad teatud juhtudel olla isegi mõjukamad, kuid avalikest allikatest leitavate andmete põhjal ei ole võimalik teha piisavalt seotud järeldusi.

Eesmärgist lähtudes püütakse leida vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

- a) Milline on kriminaalasjade menetlusstatistika dünaamika Eestis?
- b) Milliseid tegureid on Eestis seni kaardistatud, mis võiksid mõjutada kokkuleppe- ja lühimenetluse kestust?
- c) Millistel põhjustel pikeneb menetlusaeg kokkuleppe- ja lühimenetluses?

²⁴ Ka hea õigusloome põhimõtete kohaselt luuakse uusi norme üksnes siis, kui nende vajalikkus on veenvalt põhjendatud (p 6). Vt: II. Hea õigusloome põhimõtted. Õigusloomepoliitika põhialused aastani 2030. – Justiits- ja Digiministeerium 01.02.2022. Veebis: <https://www.justdigi.ee/oigusloome-arendamine/oiguspoliitika-pohialused-aastani-2030-0> (30.03.2026).

²⁵ Eerik, M., Peetsalu, M., Sild, A. Menetluseetika kohtumenetluse kiirendajana. – Juridica 2025/1–2, lk-d 3–4 (vt joonealune märkus 4).

²⁶ Kalajas, L (viide 15), lk 7.

²⁷ Kõve, V (viide 2), lk 3.

²⁸ Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve aruanne (viide 17).

Magistritöö kirjutamisel on autor kasutanud nii kvalitatiivset kui ka kvantitatiivset uurimismeetodit ja töö on jaotatud kolme peatükki. Esimeses peatükis annab töö autor ülevaate kriminaalasjade menetlusstatistikast ning toob esile anomaalia, kus asjade arvu vähenedes on keskmised menetlusajad päevades stabiilselt kasvanud. Kirjeldatu aitab mõista probleemi olemust ja tähendust, miks on lihtmenetlustes menetlusaegade pikenemine oluline ja miks ei saa põhjuste tuvastamisel keskenduda vaid üldmenetlusele.

Teises peatükis on käsitletud Eestis seni kaardistatud menetlusaegade pikenemist põhjustavaid tegureid ning analüüsitud nende potentsiaalset mõju lihtmenetluste kontekstis. Lisaks on magistritöö raames läbi viidud pool-struktureeritud intervjuud Harju, Tartu ja Viru Maakohtu kohtunikega. Tegevkohtunikega teostatud intervjuude eesmärgiks oli kaardistada kohtunike kogemuste põhjal menetluses esinevad asjakohased probleemkohad. Nendest selgunud võimalikke menetlusaja pikemaks muutumise põhjuseid kajastatakse samuti teise peatüki all.

Kolmandas peatükis uuritakse võimalikke probleemkohti seoses menetlusaegade pikenemisega kokkuleppe- ja lühimenetluses. Menetlustempot mõjutavate tegurite analüüsimisel on suuresti aluseks teises peatükis kaardistatud põhjused, mis võivad aktualiseeruda lihtmenetlustes. Põhjuste tuvastamisel ja järelduste tegemisel tuginetakse magistritöös peajasjalikult Justiits- ja Digiministeeriumi (edaspidi: JDM) kohtute talitusest töö koostamiseks saadud kriminaalasjade menetlusstatistikale aastatel 2016-2025 (edaspidi: JDM menetlusstatistika). Menetlust mõjutavate tegurite puhul, mille osas menetlusstatistika ei võimalda järeldusi teha, analüüsitakse kohtupraktikat võimalike põhjuste tuvastamiseks.

Magistritöö peamisteks allikateks on Eesti õiguskirjandus, kohtupraktika, analüüsid ja arvamused, samuti seaduseelnõude seletuskirjad. Kuigi kriminaalmenetluse pikemaks muutumise põhjuseid on analüüsitud ka teistes riikides²⁹, ei ole neid käesolevas magistritöös käsitletud. Seda põhjusel, et teiste riikide kriminaalkohtumenetlus ja menetlusõigus on nii piisavalt erinevad, et mujal tuvastatud menetlustempot mõjutavaid tegureid ei ole võimalik üks ühele Eesti menetluskorda üle kanda.

Märksõnad: menetlusaeg, menetlusõigus, kohtumenetlus, lihtmenetlus, kriminaalmenetlus

²⁹ Vt näiteks Inglismaa ja Walesi osas: Reducing the backlog in the Crown Court. Report. – National Audit Office 05.03.2025. Veebis: <https://www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2024/05/reducing-the-backlog-in-the-crown-court-summary.pdf> (30.03.2026).

1. Kriminaalasjade menetlusstatistika ülevaade 2016.-2025. aastal

1.1 Rahvusvaheline statistika Eesti kriminaalmenetluse kohta

Rahvusvahelisest statistikast võrdlevad erinevate riikide kriminaalmenetluste menetlusaegu tõhusa õigusemõistmise Euroopa komisjoni (*European Commission for the Efficiency of Justice* - CEPEJ) raportid. Kuna raporteid avaldatakse iga kahe aasta tagant, siis 2024. aasta raport käsitleb 2022. aasta andmeid jne.³⁰ Viimase, 2024. aastal avaldatud CEPEJ raporti³¹ kohaselt on Eestis esimese astme kohtus lahendatavate kriminaalasjade menetlusaeg vähenenud alates 2012. aastast 51 päeva pealt 2016. aastaks 35 päeva peale ja püsinud edasi sisuliselt muutumatuna. Erandiks on 2020. aasta, kui keskmine menetlusaeg oli 30 päeva.³² Kuigi kõikide riikide kohta ei ole raportis menetlusaegu avaldatud või on need olemas vaid teatud aastate osas, on teiste riikidega võrreldes, kelle kohta on menetlusajad avaldatud, Eesti kriminaalmenetlus kõige kiirem. Menetlusaegade poolest kõige aeglasemates Euroopa riikides oli keskmine menetlusaeg lausa mitusada päeva. Näiteks Saksamaal jääb see perioodil 2016-2022 vahemikku 104-117 päeva, Soomes 114-189 päeva, Lätis 118-192 päeva ja Hollandis 89-139 päeva. Kõige pikem menetlusaeg esimese astme kohtus lahendatavate kriminaalasjade osas oli Armeenias ja Maltas 2020. aastal, kus näitaja oli vastavalt 488 ja 792 päeva.³³

Sellised võrdlemisi positiivsed numbrid Eesti kohta on aga osaliselt petlikud ja pealiskaudsed. CEPEJ raportites kajastatav statistika hõlmab lisaks kriminaalasjadele ka väärteoasju/vähetähtsaid süütegusid (*misdemeanors and/or minor criminal cases*) ja alates 2020. aastast muid kriminaalmenetlusasju (*other criminal cases*). Vähetähtsateks süütegudeks võivad olla näiteks liiklusrikkumised ja avaliku korra korra rikkumised. Teisena nimetatud muudeks kriminaalmenetlusasjadeks on näiteks teatud uurimisega seotud toimingud, karistuse või muude sanktsioonide täideviimisega seotud asjad ja ka mitmesugused taotlused registrite

³⁰ European judicial systems CEPEJ Evaluation report. 2024 Evaluation cycle (2022 data). Part 1. General Analysis. – Council of Europe. September 2024, lk 9. Veebis: <https://rm.coe.int/cepej-evaluation-report-part-1-en-/1680b272ac> (30.03.2026).

³¹ Järgmine raport avaldatakse 2026. aasta detsembris. Vt selle kohta: Explanatory note to the scheme for evaluating European judicial systems. – Council of Europe. Starsbourg 29.09.2025, lk 2. Veebis: <https://www.coe.int/documents/29148167/293204192/CEPEJ%282025%299rev+Explanatory+Note+Evaluation+2026+cycle+%282025+data%29+EN.pdf/68562af1-7471-fddd-ebde-4075cb656865?t=1764248764227> (30.03.2026).

³² European judicial systems CEPEJ Evaluation report. 2024 Evaluation cycle (2022 data). Part 2. Country profiles. – Council of Europe. September 2024, lk 60. Veebis: <https://rm.coe.int/fiche-pays-partie-2-en/1680b21e99> (30.03.2026).

³³ CEPEJ report 2024. Part 1 (viide 30), lk 130.

osas.³⁴ Muud kriminaalmenetlusasjad sisaldavad raporti kohaselt üldjuhul lihtsamaid menetluslikke ja haldusküsimusi, mille lahendamine ei vaja põhjalikku kontrolli, või nõuavad menetlusnormid nende kiiret lahendamist. Kõik riigid ei esita siiski andmeid selle kategooria asjade kohta, mis teatud määral takistab andmete võrreldavust. Kuna muud kriminaalmenetlusasjad on printsiibis lihtsamad, siis mõjutavad need positiivselt nende riikide menetlusaegu, kellel on suur osakaal muid kriminaalmenetlusasju. Eesti osas moodustavad näiteks 2024. aasta raportis muud kriminaalmenetlusasjad 48,6% asjade koguarvust.³⁵ Töö autorile teadaolevalt vastavad nimetatud kategooriad Eestis kasutatavate väärteoasjade ja muude kriminaalmenetlusasjade³⁶ liikidele.³⁷ Seega on CEPEJ raportis Eesti kohta avaldatatud kriminaalasjade menetlused kõigutatud eelduslikult lihtsamate kohtuasjade poolt, kus ei tegeleta sisulise kriminaalasja lahendamisega.

Teiseks kasutatakse CEPEJ raportis kohtumenetluse kestuse mõõtmiseks indikaatorit „eeldatav keskmine menetlusaeg“ (*disposition time*), mis näitab teoreetilist aega poolelioleva kohtuasja lahendamiseks praeguse töötempo juures. See leitakse nii, et jagatakse teatud perioodi lõpus lahendamata jäänud asjade arv samal vahemikul lahendatud asjade arvuga ja saadava tulemuse päevades väljendamiseks korrutatakse see 365-ga. Raportis mõõndakse, et kasutatav näitaja ei pruugi kattuda tegeliku keskmise menetlusajaga, aga kuna paljudes kohtusüsteemides on menetluse kestuse mõõtmine endiselt teostamatu, siis annab see indikaator arvestatavat teavet menetluse eeldatava kestuse kohta.³⁸ Kohtute veebilehel avaldatavas statistikas kasutatakse aga kohtuasjade kestuse märkimiseks keskmise menetlusaaja näitajat, mis on esitatud päevades.³⁹ JDM menetlusstatistika ja JDM analüütiku selgituste põhjal on teada, et menetluse kestuse mõõtmine on Eestis võimalik. Seega võib ilmselt ka erineva arvestusmeetodika kasutamine põhjustada erinevusi CEPEJ raportites avaldatud numbrite ja Eesti siseriikliku statistika vahel.

³⁴ CEPEJ report 2024. Part 1 (viide 30), lk-d 126-127.

³⁵ *Ibidem*, lk 129.

³⁶ Kriminaalmenetlusasjad on kohtute menetlusstatistika meetodika kohaselt kõik kriminaalkohtumenetluses maakohtutesse saabunud asjad, mis kategoriseeritakse vastavalt asja liigile. Kriminaalmenetlusasjade üldarvus kajastuvad ka kriminaalasjad ehk üld- ja lihtmenetlustes kohtusse saabunud asjad, kus lahendatakse isiku süüüsimus. Muude kriminaalmenetlusasjade alla kuuluvad muuhulgas eeluurimiskohtuniku, psühhiaatrilise sundravi kohaldamise, rahvusvahelise koostöö, riigi õigusabi ja täitmiskohtuniku asjad. Seega on nende sisuks mingi menetlusliku küsimuse lahendamine. Vt: Justiitsministeeriumi analüüs (viide 16), lk 15 (joonealused märkused nr 17 ja 18); Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve aruanne (viide 17), lk 8 (joonealune märkus nr 2).

³⁷ Justiits- ja Digiministeeriumi 24.03.2026 vastus töö autori 19.03.2026 esitatud teabenõudele.

³⁸ CEPEJ report 2024. Part 1 (viide 30), lk 110.

³⁹ Kriminaalmenetlusasjad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika (viide 4).

Etterruttavalt tasub aga märkida, et isegi kui eemaldada need n-ö lihtsad ja kõige kiiremad asjad statistikast, oleks Eesti siiski rahvusvaheliste edetabelite eesotsas. Kohtute veebilehel avaldatud keskmine menetlusaeg üld- ja lihtmenetlustes lahendatud kriminaalasjade osas jääb aastatel 2016-2025 vahemikku 40-55 päeva.⁴⁰ Kui kõrvutada neid numbreid teiste riikide menetlusajaga CEPEJ raportis⁴¹, nähtub, et Eesti on menetlustempo poolest üks kiiremaid kui mitte kõige kiirem. Seega on põhjendatud järeldada, et Eesti kriminaalmenetlus on siiski võrdlemisi efektiivne.

1.2 Kriminaalasjade menetlusstatistika üldine dünaamika Eestis

Kriminaalaja on kehtiva kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS)⁴² järgi võimalik lahendada üldmenetluses või mõnes lihtmenetluse liigis (kokkuleppe-, lühi- või käskmenetlus), mida kasutades jõuab lõpplahendini ca 90-93% kõikidest kohtusse saabunud kriminaalasjadest. Menetlusliikide osakaalud on viimase 10 aasta jooksul muutunud. Kui 2016. aastal saabus kohtusse kõikidest kriminaalasjadest 68% kokkuleppemenetluses ja 23% lühimenetluses, siis 2024. aastaks on 10% võrra suurenenud kokkuleppemenetluses lahendatavate asjade osakaal ja sama määra võrra vähenenud lühimenetluse osakaal. Üldmenetluses on viimase 10 aasta jooksul saabunud kohtusse läbivalt 7-8% kriminaalasjadest, kuid 2025. aastal on teadmata põhjustel vastav näitaja tõusnud 10%-ni. Kui 2016. aastal oli käskmenetluses kohtusse saabuvate asjade osakaal veel 2% kõikidest kriminaalasjadest, siis 2025. aastaks on näitaja langenud 0,91% peale, mis ilmestab, et selles menetlusliigis lahendatavad asjad mõjutavad kohtusüsteemi minimaalselt.⁴³ Sellest tulenevalt ei ole käskmenetlust eraldi käsitletud.

Kuigi teiste Euroopa riikidega võrreldes on Eesti kriminaalmenetlus üks kiiremaid, näitab siseriiklik statistika, et menetlusajad on märgatavalt pikenenud. Kõige rohkem on keskmine menetlusaeg suurenenud üldmenetluses, kus näitaja on tõusnud 179 päeva pealt 2016. aastal 315 päeva peale 2023. aastal ehk 136 päeva võrra.⁴⁴ Menetlustempo aeglustumise muudab

⁴⁰ Kriminaalmenetlusasjad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika (viide 4).

⁴¹ CEPEJ report 2024. Part 1 (viide 30), lk 130.

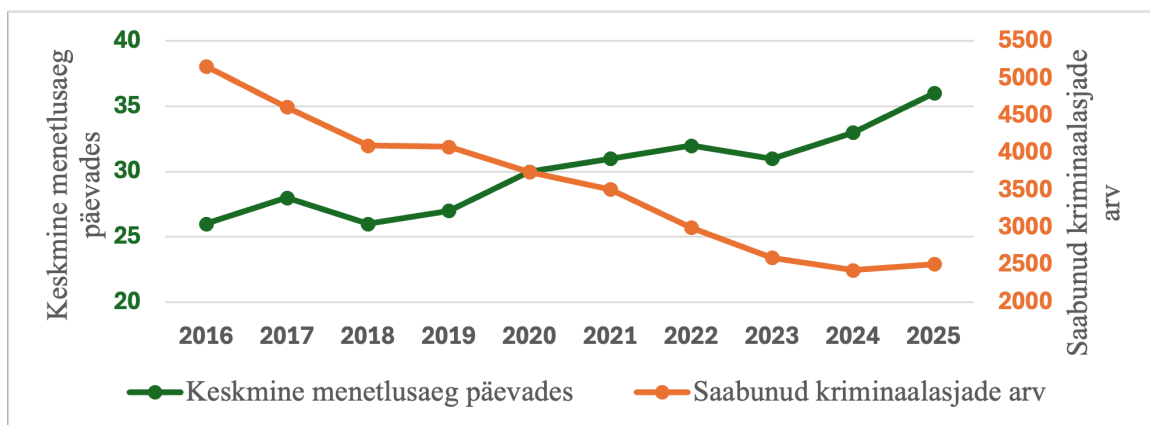
⁴² Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I, 22.12.2025, 3.

⁴³ Kriminaalmenetlusasjad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika (viide 4).

⁴⁴ Üldmenetluse keskmine menetlusaeg on küll viimasel kahel aastal vähenenud ja 2025. aastal oli see 263 päeva, kuid see ei peegelda ilmselt tegelikku olukorda õigesti, sest 2025. aastal oli asjade lahendamise jõudlus vaid 71%. Vt: Kriminaalmenetlusasjad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika (viide 4).

kummaliseks see, et kohtusse saabunud kriminaalasjade arv kõikide menetlusliikide peale kokku on langenud 7632 pealt 3314 peale ehk rohkem kui 50% võrra.⁴⁵

KrMS § 239 lg 1 kohaselt võib süüdistatava ja prokuratuuri taotlusel lahendada kriminaalasja kokkuleppemenetluses, millisel juhul sõlmivad süüdistatav ja prokurör kokkuleppe KrMS § 245 lg 1 tähenduses. Kokkuleppemenetluses ei toimu kohtuliku arutamise käigus tulenevalt KrMS §-st 247 tõendite vahetut uurimist. Tänu lihtsustatud menetlusreeglitele on kokkuleppemenetluses lahendatavate kriminaalasjade keskmine menetlusaeg küll oluliselt lühem üldmenetluse omast, kuid võrreldes 2016. aastaga on see 10 päeva võrra tõusnud. See number ei tundu küll esmapilgul suur, kuid suhtarvude keeles tähendab keskmise kokkuleppemenetluses arutatava kriminaalasja menetlusaja kasv 26 päevalt 36 päevani 40% suurust keskmise menetlusaja pikenemist. Samas iga-aastaselt kohtusse saabuvas asjade arv on kokkuleppemenetluses võrreldes 2016. aastaga vähenenud rohkem kui poole võrra.⁴⁶

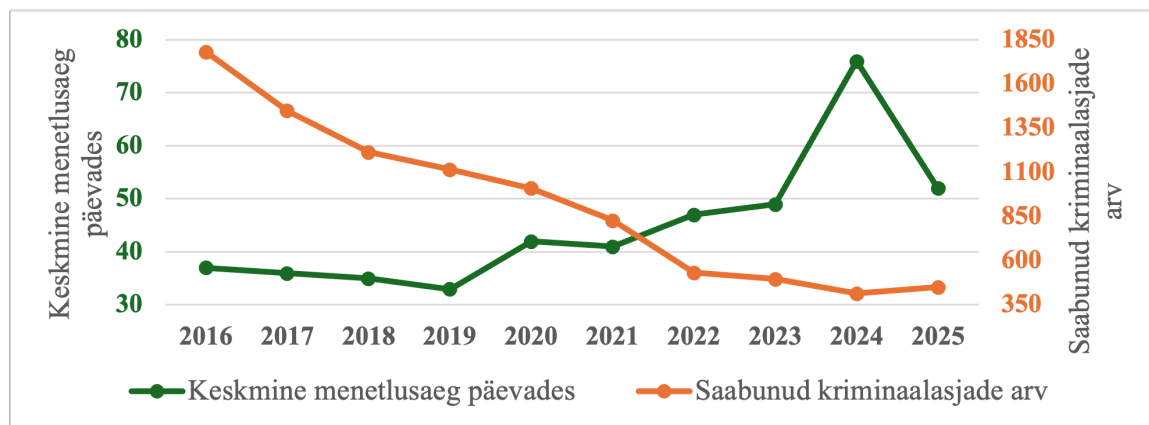
Joonis 1. Kokkuleppemenetluses lahendatud kriminaalasjade keskmine menetlusaeg ning kokkuleppemenetluses kohtusse saabunud asjade arv aastatel 2016-2025.

KrMS § 233 lg 1 kohaselt võib kohus süüdistatava ja prokuratuuri taotlusel kriminaalasja lahendada tunnistajaid, asjatundjaid ja eksperte välja kutsumata lühimenetluses kriminaaltoimiku materjali põhjal. Sarnaselt teistele lihtmenetlustele on lühimenetluses tõendite vahetu uurimise ulatust vähendatud. KrMS § 237 lg 4 lubab lühimenetluses kohtulikul arutamisel tugineda üksnes kriminaaltoimiku materjalile ja kohtuliku uurimise käigus võib KrMS § 237 lg 5 järgi üle kuulata üksnes süüdistatava. Vaatamata sellele on keskmine

⁴⁵ Kriminaalmenetlusasjad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika (viide 4).

⁴⁶ *Ibidem*.

menetlusaeg liikunud aastate lõikes tõusvas suunas, kuigi kohtusse saabunud asjade arv on vähenenud umbes neli korda. Alates 2019. aastast on keskmine menetlusaeg tõusnud 33 päeva pealt 52 päevani 2025. aastal ehk orienteeruvalt 19 päeva võrra, mis suhtarvuna tähendab pea 60% kasvu. 2024. aastal oli lühimenetluses keskmine menetlusaeg erandlikult lausa 76 päeva.⁴⁷

Joonis 2. Lühimenetluses lahendatud kriminaalasjade keskmine menetlusaeg ning lühimenetluses kohtusse saabunud asjade arv aastatel 2016-2025.

Eeltoodu põhjal on tuvastatav, et kõikides käsitletud menetlusliikides on keskmine menetlusaeg tõusnud vaatamata kohtusse saabunud kriminaalasjade arvu märgatavale langemisele. Kohtupraktikas on leitud, et isiku EIÕK artiklist 6 tulenevale õigusele nõuda enda kohtuasja menetlemist mõistliku aja jooksul vastab iga menetleja kohustus rakendada meetmeid kriminaalasja võimalikult kiireks lahendamiseks.⁴⁸ Kuigi kiiret kohtumenetlust on peetud legitiimseks eesmärgiks⁴⁹, ei ole õigusaktides defineeritud, milline on kiire või aeglane menetlus. Arusaadavalt ei ole seda võimalik ka üheselt numbriliselt paika panna, sest kriminaalasja lahendamiseks vajaminev ajaressurss sõltub selgelt konkreetse asja sisust. Nii hinnatakse ka mõistliku menetlusaja võimalikku ületamist kaasuspõhiselt selle asjaolude pinnalt.⁵⁰

Võttes arvesse „viivituse“ definitsiooni kriminaalasja lahendamisel, saab öelda, et vähemasti esmapilgul ei ole kokkuleppe- ja lühimenetlust optimaalselt läbi viidud. Õiguskirjanduses on

⁴⁷ Kriminaalmenetlusasjad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika (viide 4).

⁴⁸ RKKKo 27.02.2004, 3-1-1-3-04, p 19; RKKKo 28.12.2009, 3-1-1-100-09, p 17; RKÜKo 22.03.2011, 3-3-1-85-09, p 80.

⁴⁹ Plekksepp, A (viide 11), lk 764.

⁵⁰ RKKKo 07.06.2010, 3-1-1-118-09, p 7; EIKo 8737/79, *Zimmermann and Steiner v. Switzerland*, p 24.

näiteks viivituseks peetud ebanormaalset või ebaloomulikku osa menetlusajast, mis kohtuasja lahendamisele kulub.⁵¹ Hilisemalt on viivitusele antud abstraktsem definitsioon: „menetlust peetakse viibinuks, kui see võtab rohkem aega, kui menetluse läbiviimiseks hädavajalik oleks, võttes arvesse kõiki süüdistatava, kannatanu ja tunnistaja menetluslikke, põhiseaduslikke ja muid õigusi.”⁵² Arvestades eeltoodud definitsiooni ja kohustust lahendada kohtuasi võimalikult kiiresti, on töö autori hinnangul võimalik pidada asja lahendamiseks hädavajalikuks ajakuluks varasemate aastate keskmist menetlusaega. Varasemate aastate menetlusaeg on indikaator, mille põhjal on võimalik kohtumenetluse kiirust hinnata ja vähemasti sama menetlustempoga asju lahendades astutakse samme kohtuasjade võimalikult kiireks lahendamiseks. Teisisõnu, võimalikult kiire menetlemine tähendab olukorda, kus seda tehakse vähemalt sama kiiresti või kiiremini kui varem ja lähtutakse sellest, et keskmine menetlusaeg oleks võimalikult lühike⁵³. Kuna võrreldes 2016. aastaga on kokkuleppemenetluses keskmine menetlusaeg pikenenud umbes 40% ja lühimenetluses 60% võrra, ei ole kriminaalasju lahendatud võimalikult kiiresti ja varasemate aastate menetlusaegu arvestades ei nähtu esmapilgul lisanduv ajakulu olevat hädavajalik. Eelkirjeldatu ei tähenda, et kokkuleppe- ja lühimenetluse kestus on vastavalt esitatud definitsioonidele ilmtingimata viibinud. Lisandunud menetlusaeg võib olla objektiivsete asjaoludega põhjendatav, kuid selle selgitamiseks ongi tarvis uurida, millised faktorid on menetluse kestust pikendanud.

Kokkuleppe- ja lühimenetluse menetlusaegade osas on murettekitav ka üldine trend, kuna menetluse keskmine kestus on pikenenud üsna sirgjooneliselt. Kui samasugune dünaamika lähiaastatel jätkub, võib 5 aasta pärast olla kokkuleppemenetluses keskmine menetlusaeg 50-60 päeva ja lühimenetluses 70-80 päeva. Eeltoodu potentsiaalset realiseerumist ilmestab asjaolu, et 2026. aasta märtsi lõpu seisuga on kokkuleppemenetluses keskmine menetlusaeg 39 päeva ja lühimenetluses 99 päeva.⁵⁴ Tuleb silmas pidada, et tegemist on lihtmenetlustega, mille

⁵¹ Luskin, M. L. Building a theory of case processing time. – Judicature, Vol. 62, Issue 3 (September 1978), lk 116.
Veebis: https://heinonline-org.ezproxy.utlib.ut.ee/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/judica62&id=117&men_tab=srchresults (30.03.2026).

⁵² Feltes, T (viide 12), lk-d 2-4.

⁵³ Tsiviilkohtumenetluses menetlusaegade pikenemise kohta tehtud analüüsis on samas olukorras juhitud sellest, et keskmine menetlusaeg oleks võimalikult lühike. Vt: Kaljumäe, Ü. Menetlusajad tsiviil 2023 võrdlevalt, lk 1. (Materjal asub Riigikohtu direktori valduses.)

⁵⁴ Kuigi statistikast see vahetult ei tulene, on lühimenetluse niivõrd suur menetlusaeg tõenäoliselt tingitud mõnest eriti pikast menetlusest, mis on keskmise menetlusaaja üles tõstnud, arvestades, et märtsi lõpu seisuga oli lühimenetluses lahendatud ainult 126 kriminaalasja. Vt: Kriminaalmenetlused maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika (viide 4).

eesmärk on justnimelt kohtumenetlust kiirendada⁵⁵ ja menetlusökonoomia kaalutlustel on nende menetlusliikide reegleid lihtsustatud.⁵⁶ Kokkuleppe- ja lühimenetluses loobub süüdistatav mitmetest õiglase kohtumenetluse tagatistest tihti eesmärgiga jõuda kriminaalasjas lahendini lühema aja jooksul ja väiksemate kuludega.⁵⁷ Arvestades, et menetlusõigustest loobumine on võimalikuks tehtud selleks, et tagada menetluse kiirus ja ökonoomsus, peavad lihtsustatud reeglitega menetlused ka praktiliselt kiiremad olema.

Lihtmenetlustes lahendatavate asjade hulk ilmestab, miks on vajalik analüüsida menetluse pikenemise põhjuseid ka nendes menetlusliikides, mitte piirduda vaid üldmenetlust mõjutavate tegurite tuvastamisega. Lisaks sellele, et kokkuleppe- ja lühimenetluses lahendatavad kriminaalasjad puudutavad tõenäoliselt rohkemaid menetlusosalisi võrreldes üldmenetlusega, nõuab nendes asjades lõpplahendini jõudmine kohtusüsteemilt ka suuremat ajakulu. Nimetatud ajakulu on võimalik tuvastada lahendatud asjade asjade arvu⁵⁸ ja keskmise menetlusaaja vahelise korrutisega, mis peegeldab, kui palju aega kokku kulub kohtul teatud menetlusliigis kriminaalasjade lahendamisele.⁵⁹ Kui leida korrutis üldmenetluse kohta 2023. aastal, kui keskmine menetlusaeg oli viimase kümne aasta pikim, ning kokkuleppe- ja lühimenetluse kohta samal aastal, selgub, et üldmenetluses otsuseni jõudnud kriminaalasjade lahendamiseks kulus kokku 82 530 päeva, aga lihtmenetlustes summaarselt üle 100 000 päeva.⁶⁰ Kokkuleppe- ja lühimenetluses on viimasel kolmel aastal lahendatud keskel läbi 3000 kriminaalasja⁶¹ ning kui menetlusaeg pikeneb neis menetlusliikides kasvõi ühe päeva võrra, tähendab see 3000 päeva täiendavat ajakulu. Samas kui üldmenetluses lahendatavate kriminaalasjade keskmine menetlusaeg pikeneks samuti 1 päeva võrra, tähendaks see vaid umbes 250 päeva lisandumist, arvestades, et orienteeruvalt nii palju asju on viimastel aastatel üldmenetluses lahendatud.⁶² Seega võib öelda, et menetlusaegade pikenemine kokkuleppe- ja lühimenetluses on kohtusüsteemile võrreldes üldmenetluse kestuse pikenemisega suurem väljakutse, sest nendes menetlusliikides kulub lahendini jõudmiseks kokkuvõttes rohkem ajaressurssi.

⁵⁵ Kergandberg, E., Pikamäe, P (viide 22), lk 561; RKKKo 21.06.2006, 3-1-1-47-06, p 12.

⁵⁶ Sillaots, M (viide 21), lk 8.

⁵⁷ RKKKo 04.11.2011, 3-1-1-81-11, p 26.1; Lõhmus, U (viide 5), lk 208.

⁵⁸ Lahendatud asjadeks on menetlusstatistikas konkreetsel aastal lahendini jõudnud kriminaalasjad. See tähendab, et kriminaalasi võis kohtusse saabuda ja menetlus alata varasemal aastal. Näiteks 2023. aastal lahendatud asjadeks on kõik kriminaalasjad, mille lahend on tehtud 2023. aastal.

⁵⁹ Kuigi näitaja ei arvesta kriminaalasjade arvuga, mis konkreetsel aastal lahendini ei jõua, võimaldab see indikatiivselt ilmestada kuluvat ressurssi.

⁶⁰ Kriminaalmenetlusasjad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika (viide 4).

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² *Ibidem*.

Tasub ka märkida, et kohtusse saadetavate kriminaalasjade arv ei ole vähenenud pigem mitte põhjusel, et kuritegude arv üldiselt oleks vähenenud, vaid sellepärast, et suurenenud on prokuratuuris kriminaalmenetluste lõpetamiste arv. Registreeritud kuritegude arv on küll võrreldes 2012. aastaga oluliselt langenud, kuid viimase kümne aasta jooksul on see püsinud 5-10% protsendilise kõikumisega samal tasemel. Kui 2016. aastal registreeriti Eestis veel 29 051 kuritegu ja 2022. aastaks langes kuritegude arv 25 663 peale, on vastav näitaja viimastel aastatel suurenenud ja 2024. aastal registreeritud 28 345 kuriteoga on jõutud peaaegu tagasi 2016. aasta tasemele.⁶³ Seega ei ole registreeritud kuritegude arv vähenenud võrdeliselt kohtusse saabuvate kriminaalasjade arvuga. Samas prokuratuuri poolt koostatud lõpetamise määruste arv ja osakaal menetlusotsuste koguarvust on suurenenud kiiremini. Kui veel 2017. aastal moodustas prokuratuuris kriminaaltoimiku või süüdistusakti kohtusse saatmine 71% kõigist menetlusotsustest, siis 2024. aastaks oli kohtusse saatmiste osakaal kõigist menetlusotsustest langenud 47% peale.⁶⁴

Õiguspoliitilistesse otsustesse süvitsi minemata ei saa aga kuidagi välistada, et prokuratuuri poolt kohtusse saadetavate kriminaalasjade arv võib edaspidi suurenema hakata. Sellisest trendist annab aimu kohtusse saadetud asjade arvu mõningane kasv 2025. aastal.⁶⁵ See võiks aga omakorda tähendada tõsist probleemi kohtute menetlemise kiiruse vaatest, arvestades, et kohtusüsteem pole kriminaalasjade efektiivse lahendamisega toime tulnud olukorras, kus lahendamist vajavate asjade arv on olnud langustrendis. Eeltoodut kinnitab näiteks asjaolu, et 2025. aastal on märgatavalt suurenenud üldmenetluses kohtusse saadetavate asjade arv ning asjade lahendamise jõudlus oli vaid 71%, mis on viimase kümne aasta madalaim.⁶⁶

⁶³ Kuritegevuse ülevaade. Kuritegevus Eestis 2025. – Justiits- ja Digiministeerium. Veebis: <https://www.justdigi.ee/kuritegevus2025/> (30.03.2026).

⁶⁴ Nahkur-Tammiksaar, D., Zautin, V. Lõplikud menetlusotsused. Kriminaalmenetluse statistika. Prokuratuuri aastaraamat 2024. – Prokuratuuri aastaraamatud. Veebis: <https://aastaraamat.prokuratuur.ee/prokuratuuri-aastaraamat-2024/kriminaalmenetluse-statistika> (30.03.2026).

⁶⁵ Nahkur-Tammiksaar, D., Zautin, V. Lõplikud menetlusotsused. Kriminaalmenetluse statistika. Prokuratuuri aastaraamat 2025. – Prokuratuuri aastaraamatud. Veebis: <https://aastaraamat.prokuratuur.ee/prokuratuuri-aastaraamat-2025/kriminaalmenetluse-statistika> (24.04.2026).

⁶⁶ Kui 2022. aastal saabus üldmenetluses kohtusse 325 kriminaalasja ja 2024. aastaks langes see näitaja 238 peale, siis 2025. aastal on üldmenetluses kohtusse saanud 318 kriminaalasja. Vt: Kriminaalmenetlusasjad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika (viide 4).

2. Seni kaardistatud menetlustempot mõjutavad tegurid

2.1 Menetlusaegade pikenemist põhjustavad tegurid varasemates uurimustes

Töö autorile teadaolevalt on Eestis siiani läbiviidud uuringutes ja teadustöodes käsitletud menetlusaegade pikenemise põhjuseid peaaesjalikult üldmenetlusega seonduvalt. Nii Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve aruandes⁶⁷ kui ka Justiitsministeeriumi kriminaalpolitiika osakonna analüüsis⁶⁸ käsitleti põhjalikult üldmenetluse menetlusreegleid ja Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas tehtud magistritöös⁶⁹ uuriti menetluse venitamist üldmenetluses. Seetõttu on mitmed menetlusaja pikenemise põhjused seotud kitsalt just selle menetlusliigiga ja need ei aktualiseeru lihtmenetlustes. Näiteks ei toimu KrMS § 237 lg 4 ja KrMS § 247 kohaselt kokkuleppe- ega lühimenetluses tunnistaja risküsitlemist, millest tulenevalt ei ole selle kohta kaardistatu⁷⁰ aktuaalne lihtmenetlustes. Arvestades menetluse venitamise motiive, milleks näiteks kaitsjate ja süüdistatavate puhul on kuriteo aegumine ja mõistliku menetlusaja lõppemine⁷¹, ei nähtu ka otseselt põhjust, miks menetluse venitamine peaks aset leidma lihtmenetlustes. Siiski on eespool nimetatud uurimustes välja toodud tegureid, mis võiksid teatud mahu kohalduda ka lihtmenetlustes ning mida on asjakohane eraldiseisvalt käsitleda.

Võimalike põhjuste osas on oluline märkida, et nii Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve aruanne kui ka Tartu Ülikoolis tehtud magistritöö põhinevad kvalitatiivsel uurimisviisil. See tähendab, et menetluse murekohad on küll asjakohaselt kaardistatud, kuid nende esinemissagedust ega konkreetset mõju menetlusaegade statistika põhjal hinnatud ei ole. Nende kvantitatiivse esinemise uurimine ei ole ka käesoleva magistritöö eesmärgiks.

Varasemate uurimuste ja analüüside põhjal saab esile tuua järgnevad põhjused, mis võivad mõjutada kokkuleppe- ja lühimenetluse läbiviimiseks vajaminevat ajakulu.

- a) Suurem süüdistatavate ja kaitsjate arv, mille tõttu on raskem menetlust kiiresti läbi viia, sest näiteks jäävad istungid ära süüdistatavate haigestumise tõttu.⁷²

⁶⁷ Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve aruanne (viide 17).

⁶⁸ Justiitsministeeriumi analüüs (viide 16).

⁶⁹ Kalajas, L (viide 15).

⁷⁰ Vt nt: Justiitsministeeriumi analüüs (viide 16), lk-d 41-42.

⁷¹ Kalajas, L (viide 15), lk-d 63-64.

⁷² Justiitsministeeriumi analüüs (viide 16), lk 21.

- b) Kriminaalasjade mahukamaks muutumine.⁷³
- c) Kohtuniku, prokuröri ja kaitsja vahetumine, mis võib kaasa tuua täiendava ajakulu.⁷⁴ Justiitsministeeriumi analüüsi kohaselt pikendab kohtukoosseisu vahetumine kohtuasja lahendamiseks kuluvat menetlusaega keskmiselt 76% võrra.⁷⁵
- d) Süüdistatav hoiab menetlusest kõrvale, mida on peetud menetluse tahtliku venitamise viisiks⁷⁶, või esineb raskusi teiste menetlusosaliste istungist osavõtu tagamisega⁷⁷, mille tõttu ei peeta kokkulepitud istungiaegadest kinni.⁷⁸
- e) Tsiviilhagi või avalik-õigusliku nõudeavalduse lahendamine on keerukam ja mahukam kui süüküsimuse lahendamine.⁷⁹ Isegi juhul, kui kohus leiab, et tsiviilhagi ja selle kohta käivad tõendid on puudulikud ning kriminaalasi tagastatakse prokuratuurile tsiviilhagist tulenevatel põhjustel⁸⁰, võib kohtul kuluda aega tsiviilhagi hindamiseks.
- f) Osaliselt võib lihtmenetluste efektiivset läbiviimist mõjutada ka menetluse venitamise eesmärgil menetlusliikide vahetamine, kui näiteks süüdistatav loobub viimasel hetkel kokkuleppe- või lühimenetluse kohaldamisest⁸¹ ja menetluse läbiviimiseks on kulunud keskmisest rohkem aega.
- g) Eeluurimiskohtuniku ülesannetega seondult on kriminaalasja sisuliselt lahendada saavate kohtunike ring piiratud, mistõttu võib kriminaalasja lahendamine sattuda kohtunikule, kelle menetluskalender on täis ja see tingib asja edasilükkamise.⁸²

Arvestada tuleb ka sellega, et erinevalt kokkuleppemenetlusest sarnaneb lühimenetluse reeglistik KrMS § 233 lg 3 kohaselt mitmes osas üldmenetlusega. Seega võivad teatud üldmenetluse kohta tuvastatud põhjused aktualiseeruda kitsamalt ka lühimenetluses. Sellistena võib välja tuua järgnevad potentsiaalselt menetluse kestust mõjutavad faktorid.

- a) Põhistatud kohtuotsuste koostamisele kulub suur ressurss, aga tihti puudutab vaidlus üksikuid küsimusi, millest tulenevalt võivad põhistused osutada ebavajalikuks.⁸³ Selle

⁷³ Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve aruanne (viide 17), lk-d 11-12.

⁷⁴ Justiitsministeeriumi analüüs (viide 16), lk 21; Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve aruanne (viide 17), lk-d 26-28.

⁷⁵ Justiitsministeeriumi analüüs (viide 16), lk 33.

⁷⁶ *Ibidem*, lk 21; Kalajas, L (viide 15), lk-d 41-43.

⁷⁷ Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve aruanne (viide 17), lk-d 32-33.

⁷⁸ Justiitsministeeriumi analüüs (viide 16), lk 21.

⁷⁹ Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve aruanne (viide 17), lk-d 31-32.

⁸⁰ Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve aruande kohaselt tagastatakse suur osa lühimenetluses kohtusse saadetud kriminaalasjadest prokuratuurile just nimetatud põhjusel. Vt: Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve aruanne (viide 17), lk 31.

⁸¹ Kalajas, L (viide 15), lk 50. Vt ka: Justiitsministeeriumi analüüs (viide 16), lk 30.

⁸² Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve aruanne (viide 17), lk-d 21-22.

⁸³ *Ibidem*, lk-d 28-29.

tõttu täiendava ajakulu tekkimist lühimenetluses saab pidada tõenäoliseks, sest seal lahendatakse kriminaalasi sageli vaid seetõttu, et prokuratuuril ja süüdistataval ei õnnestu kokku leppida karistuse osas⁸⁴, s.t. vaidlus puudub kuriteo toimepanemise ja tõendatuse üle. Kuna lühimenetluses tuleb kohtul otsuses lahendada kõik KrMS § 306 lg-s 1 sätestatud küsimused, võib menetluse kestust pikendada ka kohtu poolt liiga pikkade dokumentide koostamine kui menetluse tahtmatu venitamine.⁸⁵ Kokkuleppemenetluses ei kulu kohtul kohtuotsuse põhistuste koostamisele ilmselt ülemäära palju aega, sest märkida tuleb vaid KrMS §-s 249 loetletu.

- b) Kriminaalmenetlus ei ole kontsentreeritud tegelikule vaidlusesemele.⁸⁶ Kui sarnaselt eelmises punktis toodud näitele ongi vaidlus vaid karistuse osas⁸⁷, tuleb lühimenetluses kohtuliku uurimise käigus siiski kõiki tõendeid uurida. See ei nõua küll üldmenetlusega võrreldavat ajakulu, kuid saab siiski pärssida menetluse kiiremat läbiviimist. Kokkuleppemenetluses ei saa nimetatud põhjusel täiendavat ajakulu tekkida, sest kohtulik uurimine on KrMS § 247 kohaselt kontsentreeritud sõlmitud kokkuleppele.
- c) Üldmenetluses on korduvalt nimetatud probleemina seda, et kohus ei juhi ja ohja menetlust piisavalt.⁸⁸ Nimetatu tõttu võib lühimenetluses teoreetiliselt tekkida täiendav ajakulu juhul, kui vaidlusaluste küsimuste hulk on väga suur, mis aga lühimenetluses üldjuhul nii ei ole ja praktiliselt ei ole see probleem järelkult tõenäoliselt aktuaalne.

Seega on Eestis tehtud uurimuste pinnalt näha, et menetlusaegade pikenemise põhjused võivad olla väga eriilmelised ja komplekssed. Kuna varasemad uurimused on keskendunud üldmenetlusele, ei ole üheselt teada, millised neist mõjutavad lihtmenetluste efektiivset läbiviimist.

⁸⁴ Justiitsministeeriumi analüüs (viide 16), lk 14.

⁸⁵ Menetluse tahtmatu venitamise korral tehakse küll menetlust venitavaid toiminguid teadlikult, kuid nende tegemisel ei ole eesmärgiks menetluse venimine. Vt: Kalajas, L (viide 15), lk-d 60, 72.

⁸⁶ Justiitsministeeriumi analüüs (viide 16), lk-d 36-37; Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve aruanne (viide 17), lk-d 30-31.

⁸⁷ Justiitsministeeriumi analüüs (viide 16), lk-d 14 ja 36.

⁸⁸ Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve aruanne (viide 17), lk-d 24-25; Kalajas, L (viide 15), lk 56-60.

2.2 Intervjuud tegevkohtunikega

2.2.1 Meetodi tutvustus ja eesmärk

Magistritöö raames viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud kolme kohtunikuga Eesti erinevatest piirkondadest. Edasise analüüsi tarbeks parema ülevaate saamiseks pidas töö autor vajalikuks konsulteerida otse valdkonna sees töötavate spetsialistidega, et saada aimu, mida peavad menetlusaegade pikenemise põhjuseks igapäevaselt kriminaalasjade lahendamise tegelevad kohtunikud. Selle jaoks valiti osalema tegevkohtunikud, kes on kohtusüsteemis töötanud mitukümmend aastat, sest nemad on vahetult kogenud kohtutes toimuvat nii enne 2016. aastat kui ka pärast seda. Töös ei ole kohtunike antud vastused seotud konkreetse kohtuniku nimega, vaid maakohtu kohanimetusega.

Intervjuude aluseks olid osaliselt uurimisküsimuste ja varasemates analüüsides kaardistatud tegurite põhjal ettevalmistatud küsimused, kuid dialoogi käigus saadud vastuste pinnalt täiendati küsimusi jooksvalt. Kohtunikel küsitud küsimused puudutasid üldist kohtu töökoormust, menetlusosalisi ja nende käitumist, menetlevataid süütegusid ja osaliselt menetlusreegleid. Küsimused käsitlesid lisaks lihtmenetlustele ka kriminaalkohtumenetlust kui terviklikku süsteemi. Harju ja Viru Maakohtu kohtunikega viidi intervjuud läbi Zoomi ja Google Meet'i keskkonnas, Tartu Maakohtu kohtunik soovis küsimustele vastata kirjalikult. Digitaalsete vahendite abil läbi viidud intervjuud salvestati, et hiljem oleks võimalik põhjalikumalt vastuseid analüüsida. Magistritöö esitamise seisuga on salvestused kustutatud.

Läbiviidud intervjuude pinnalt ei saa teha ilmtingimata paikapidavaid järeldusi menetlusaegade pikenemise põhjuste kohta, kuivõrd intervjuud on läbi viidud ainult kolme kohtunikuga ja vastused põhinevad kohtunike subjektiivsel hinnangul. Intervjuude peamine eesmärk oli täita kaardistamisfunktsiooni asjakohaste menetluse kestust mõjutavate tegurite osas, arvestades, et kirjanduses ei ole otseselt lihtmenetluste menetlusaegade pikenemisele tähelepanu pööratud. Kuna üldine diskussioon menetlusaegade pikenemise osas on olnud üleval juba mõningat aega, võib kohtunikel olla kujunenud ka siseveendumus põhjustest, mis tegelikkuses tõele ei vasta. Seda ilmestab asjaolu, et kaks kohtunikku eeldasid, et menetlusaegade pikenemisega seotud küsimused on seotud kitsalt ainult üldmenetlusega.

2.2.2 Kohtunike hinnangul menetlusaegade pikenemist põhjustavad tegurid

Harju ja eriti Tartu Maakohtu kohtunikud tõid esmalt menetlustempo aeglustumise põhjusena välja kriminaalasjade keerulisemaks ja mahukamaks muutumise. Viru Maakohtu kohtunik otseselt ei tunnetanud asjade keerulisemaks ega mahukamaks muutumist, kuid möönis, et suuremad asjad ongi Tallinnas ja osaliselt ka Tartus, mille tõttu pole tal sellistega palju kokkupuudet.

Keeruliste kohtuasjadena toodi välja arvuti-, maksu-, majandus- ja korruptsioonikuriteod põhjusel, et nende kuritegude täideviimise skeemid on loomingulised ja vajavad palju tõendamist. Harju Maakohtu kohtunik tõi veel esile, et menetlus on keeruline, kui taotletakse täielikku õigeksmõistmist, millest tulenevalt vaieldakse kõige üle. Viru Maakohtu kohtunik märkis, et keerulisus tuleneb sellest, et ükski kohtunik ei tea kõigest kõike. Tartu Maakohtu kohtunik lisas, et selgusetus korruptsioonivastase seaduse tõlgendamisel on muutnud korruptsioonikuritegude menetlemist keerulisemaks, kuna tõendamisküsimustele lisanduvad ka vaidlused selle üle, mida seadus tähendab.

Harju Maakohtu kohtunik ei öelnud küll otseselt, et kohtuasjad oleks mahukamaks muutunud, kuid möönis, et üldmenetluses võtavad kohtunikud vastu kõik tõendid, sest ei teata, mida on vaja, ja see suurendab oluliselt kriminaalasja mahtu. Töö autori hinnangul võib samalaadne olukord esineda ka lihtmenetlustes, kui prokurör koormab toimiku ebaoluliste tõenditega üle, mille vastuvõtmisest ei ole kohtunikul võimalik erinevalt üldmenetlusest üldse keelduda. Tartu Maakohtu kohtuniku sõnul saadab prokuratuur ka lihtmenetlustes üha tihedamini kohtusse mahukaid kriminaalasju või otsustatakse üldmenetluses kohtusse saabunud asjas kohaldada lühi- või kokkuleppemenetlust. Ridamisi on tema sõnul tulnud menetleda asju, kus on 20-30 köidet. Kokkuleppemenetluse kohta tõi ta näitena algselt üldmenetluses kohtusse saabunud asja, kus on 2 süüdistatavat ning ühe isiku süüdistus hõlmab 38 episoodi 4 erineva koosseisu järgi ja teise isiku süüdistus 13 episoodi 2 koosseisu järgi. Lisaks on kirjeldatud kohtuasjas esitatud 34 tsiviilhagi. Sellise hulga materjali läbitöötamine võtab kohtuniku sõnul nädalaid. Üldiselt on tavapärasest mahukamad kriminaalasjad Tartu Maakohtu kohtuniku sõnul seotud majandus-, maksu-, varavastaste või narkokuritegudega. Kriminaalasjade mahukus tuleneb tema hinnangul sellest, et uurimistoimingute fikseerimine on muutunud täpsemaks, kohtuotsused on muutunud pikemaks tulenevalt Riigikohtu nõudmistest lahendi kvaliteedile ja tõendeid esitatakse keerulise teo tõendamiseks pigem rohkem kui vähem.

Teiseks näevad Tartu ja Harju Maakohtu kohtunikud põhjust selles, et teiste (mahukate) kriminaalasjade tõttu lükkuvad võimalikud istungite määramise ajad edasi. Harju Maakohtu kohtunik tõi välja murekoha majandus- ja korruptsioonikuritegude osakonnaga, mille kohtunikel on üldjuhul laual väga vähe asju. Sellest tulenevalt on neil ühes kuus vaid 3-4 istungit ja istungite kalendrisse saaks tegelikkuses lisada vähemahukaid lihtmenetluste asju.⁸⁹ Lisaks viitas Harju Maakohtu kohtunik Tartu Maakohtus esinevale probleemile, kus vahi all viibiva alaealise süüdistatavaga lühimenetluses lahendatavas asjas määrati istung kolme kuu kaugusele alates kriminaalasja kohtusse saabumisest.⁹⁰ Viru Maakohtu kohtuniku hinnangul ei mõjuta üldmenetluse istungite hulk otseselt lihtmenetluses määratavate istungite aegu, kuid tema sõnul on üldmenetluse päeval keeruline tegeleda ka mõne lihtsama kokkuleppe- või lühimenetluse asjaga isegi juhul, kui istung lõpeb kell 15.00. Selline olukord võib töö autori hinnangul lisada menetlusajale automaatselt ühe päeva, mis järjepideva kordumise korral saab tõsta keskmist menetlusaega.

Kolmanda murekohana tuli intervjuudest esile süüteokohtunike arvu vähenemine, mis toimub osaliselt praeguste kohtunike pensioneerumise tulemusel. Harju ja Viru Maakohtu kohtunikud mõnsid küll, et kohtunike arv väheneb, kuid ei öelnud otseselt, et just see on ka põhiline menetlusaegade pikenemise põhjus. Tartu Maakohtu kohtunik tõi välja, et temale teadaolevalt on Tartu Maakohtu süüteosakonnas 14-st kohast täidetud 11 kohta ja ka neist on kohtu esimehel ja osakonna juhil vähendatud koormus. Selle tõttu tuleb igal kohtunikul oma tööaja jooksul ära lahendada rohkem asju võrreldes sellega, kui kõik kohtunikukohad oleksid täidetud, mis paratamatult pikendab menetlusaegu. Tartu Maakohtu kohtuniku sõnul on kohtute esimehed korduvalt pöördunud Justiits- ja Digiministeeriumi poole palvega kohad täita, kuid see pole seni lahendust toonud.⁹¹ Intervjuudest aga ei selgunud detailsemalt, kas ja kui palju

⁸⁹ Kirjeldatu osutab ka palju kõneainet saanud süüteasjade kohtunike spetsialiseerumise puudujääkidele. Kohtunike ja kohtujuristide spetsialiseerumise kohta koostatud analüüsis on välja toodud, et spetsialiseerumine on põhjendatud vaid juhul, kui kohtusse saabub piisav hulk teatud liiki asju, mis võimaldab tagada kohtunike vahel võrdse keskmise töökoormuse. Kuigi analüüsi järgi ei võimalda menetlusstatistika hinnata Harju Maakohtus rakendatavat n-ö paragrahvipõhist spetsialiseerumist, on kaheldud iga üksiku süüte liigi järgi spetsialiseerumise otstarbekuses. Näiteks arvutisüütegude ja ametialaste süütegude koosseisu võivad täita paljude erinevate tegevusalade jaoks kehtestatud normide ja reeglite rikkumine. Vt: Esimese ja teise astme kohtujuristide spetsialiseerumise analüüs. – Tartu: Tartu Ülikool ja Justiits- ja Digiministeerium 2025, lk-d 26-28, 33. Veebis: https://www.justdigi.ee/sites/default/files/documents/2025-10/Esimese_astme_kohtunike_spetsialiseerumine.pdf (30.03.2026).

⁹⁰ Kohtunik ei täpsustanud küll konkreetseid kuupäevi asja kohtusse saabumise ja määratud istungi aja osas, kuid kuna intervjuu toimus 24.10.2025, võib eeldada, et vastav ajavahemik on orienteeruvalt kolm kuud.

⁹¹ Kuigi 30.03.2026 on kuulutatud välja konkurss kahele süüteosakonna kohtuniku kohale, ei ole huvitaval kombel neist kumbki Tartu Maakohtu süüteosakonna koha peale. Vt: Kohtunikukonkurss. Teated. – Riigikohus 30.03.2026. Veebis: <https://www.riigikohus.ee/et/kohtunikueksamikomisjon/teated> (23.04.2026).

on täitmata kohtunike kohtade tõttu praegu ametis olevate kohtunike koormus muutunud, arvestades, et asjade arv on kõigis menetlusliikides märgatavalt vähenenud.

Kohtunike pensioneerumist puudutavas osas leidsid intervjuueeritud kohtunikud, et noored on võrreldes vanema põlvkonnaga põhjalikumad ja lähevad õigusteoorias sügavamale. Viru Maakohtu kohtuniku sõnul püüvad nooremad kohtunikud oma otsustesse võimalikult palju teooriateadmisi kirja panna, kuid kogenumad kohtunikud seda kõike kirja ei paneks. Kõik intervjuueeritud kohtunikud olid enam-vähem ühel meelel, et noored ja alustavad kohtunikud kulutavad rohkem tööaega lahendite kirjutamisele, samuti võtab noortel aega menetluse efektiivne juhtimine. Teisest küljest ei nähta nooremate kohtunike menetlustempo aeglustumises ainult halba, sest vanemate kolleegide hinnangul oskavad noored paremini väärtustada töö ja eraelu vahekorda. Vanem põlvkond on nende enda hinnangul aga sageli töötanud oma tervise ja perekonna arvelt. Kui aga nooremad olulist ebaolulisest eristama ei hakka ja asjad kuhjuma hakkavad, kaasneb ka neil läbipõlemine ja motivatsiooni langus, mistõttu väheneb efektiivsus.

Tartu Maakohtu kohtunik nimetas eraldi menetlusaja pikenemise põhjusena ka COVID-19 pandeemia, mis tema hinnangul vaieldamatult pidurdas menetluskiirust. Seda eelkõige asjades, kus veebi teel polnud üldse võimalik menetlust läbi viia. Samas tõi ta välja, et pandeemia ajal kuulati ka üldmenetluses kannatanuid/tunnistajaid üle veebi kaudu. Kohtunik tõdes, et pandeemia perioodil vähenes prokuratuuri poolt kohtusse saadetavate asjade arv, kuid ei täpsustanud, millist perioodi ta selle all silmas peab. Kohtuasjade menetlemine pidurdus Tartu Maakohtu kohtuniku hinnangul peaaegselt sellepärast, et menetlusosaliste kohtusse saamine raskendus nii nende haigestumiste kui ka muude riigi poolt kehtestatud meetmete tõttu, samuti esines tehnilisi takistusi. Teisalt Harju ja Viru Maakohtute kohtunikud näevad COVID-19 pandeemial minimaalset või olematut mõju. Nende hinnangul sai kõik menetlused veebi teel ära tehtud ja pandeemiaperiood võis vaid minimaalselt takistada üldmenetluste läbiviimist. Harju Maakohtu kohtuniku sõnul sai viivitus tekkida vaid esimeste kuude jooksul, kui olukord oli uus ja segadust oli palju, kuid alates mais jõustunud seadusemuudatusest sai jätkuda tavaline töö.

3. Keskmiste menetlusaegade pikenemise võimalikud põhjused kokkuleppe- ja lühimenetluses

Käesolevas peatükis on statistiliste andmete alusel üritatud kindlaks teha asjakohased põhjused, mis mõjutavad ja pikendavad keskmisi menetlusaegu kokkuleppe- ja lühimenetluses. Võimalike põhjuste analüüsimisel on lähtekohaks võetud eelmises peatükis käsitletud menetluse kestust potentsiaalselt mõjutavad asjaolud, kuid kõike eeltoodut ei võimalda statistika hinnata. Eelkõige on menetlusstatistika pinnalt võimalik kontrollida, kas ja kuidas võib mõjutada menetlusaegu kohtunike arvu vähenemine, COVID-19 pandeemia ning süüdistatavate, süüdistuspunktide ja süütegude arv menetluses. Seega näiteks võimalikku kohtuistungite ärajäämist või kohtuniku vahetumist statistika põhjal hinnata ei saa, sest nimetatud andmed vähemasti töö autorile kättesaadavaks tehtud statistikast vahetult ei tulene. Selliste tõenäoliselt menetluste kestust pikendavate tegurite tuvastamiseks on analüüsitud kohtupraktikat kokkuleppe- ja lühimenetluses lahendatud asjades. Lisaks tuleb arvestada kohtute menetlusstatistikas andmete kajastamise viisiga. Kuna KrMS § 256⁴ lg 4 kohaselt saab kohtumenetlus kiirmenetluses toimuda kokkuleppe- või lühimenetluse sätete järgi, kajastuvad kiirmenetlused statistikas vastavalt kokkuleppe- või lühimenetluse all. Oluline on ka see, et kohtute infosüsteemis kajastub vastava lihtmenetluse liigi all sellise kriminaalasja menetlusaeg, mis on kohtusse saabunud üldmenetluses, aga on lõpptulemusena lahendatud kokkuleppe- või lühimenetluses.⁹² Kokkuleppemenetluse puhul läheb JDM analüütiku sõnul statistikas kirja kriminaalasi, kus kokkuleppemenetlust on kohaldatud enne tõendite uurimist.

Statistiliste andmete osas tuginetakse siinses peatükis JDM menetlusstatistikale, kui ei ole teisiti viidatud. JDM analüütiku kaaskirja kohaselt sisaldab statistika kõiki aastatel 2016-2025 lahendatud kriminaalasju. Exceli failis olevas statistikas on menetlused ära kategoriseeritud menetlusliigi järgi ja iga kohtuasja puhul on välja toodud menetlusaeg koos muude oluliste andmetega.⁹³ Andmete puhul, mis ei puuduta üld- või lihtmenetluses lahendatud kriminaalasju, on lähtutud avalikult kättesaadavatest andmetest kohtu veebilehel.⁹⁴

⁹² Vt ka: Rohtmets, E. (toim), Kuusk, P. (toim). Kohtute aastaraamat: 2012. – Riigikohus 2012, lk 10. Veebis: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud/49828> (30.03.2026).

⁹³ Iga kriminaalasja kohta on kirjas menetluse number, asja lahendanud kohus ja kohtunik, kriminaalasja liik, lahendi liik, menetluse registreerimise ja lahendamise kuupäev, menetluse kestus ning menetluse pealkiri, kus on kirjas süüdistatav(ad) ja paragrahv(id), mille alusel on isiku(te)le süüdistus esitatud.

⁹⁴ Kriminaalmenetlusasjad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika (viide 4).

JDM poolt edastatud menetlusstatistika ja kohtute veebilehel avalikustatud statistika⁹⁵ puhul võib esineda aga mõningaid erinevusi lahendatud asjade arvus ja keskmises menetlusajas.⁹⁶ JDM analüütiku kaaskirja kohaselt on see põhjustatud järgnevatest asjaoludest. Lahendatud asjade arv võib erineda eelkõige seetõttu, et avalik statistika on andmelao (JAAK) põhine ja tegemist on nn dünaamilise töökeskkonnaga, kus andmelaos olevaid andmed on võimalik muuta ja see muudab ka statistikas kajastuvat. JDM poolt saadetud statistika aluseks on päring infosüsteemi, kus konkreetse aasta kohta kajastuvad andmed on kirjas järgmise aasta esimeste päevade seisuga. Keskmiste menetlusaegade erinevus on põhjendatav asjaoluga, et statistika kogumise eest vastutavates asutustes otsustati muuta kohtuasja kestuse mõõtmise viisi. Kui infosüsteem loeb samal päeval saabunud ja lahendatud asja kestuseks 0 päeva, siis kohtute veebis avalikustatud statistikas loetakse selle kestuseks 1 päev jne. Menetlused kestusega 0 päeva soovitas JDM analüütik asendada väärtusega 1 päev, mida töö autor on teinud.

JDM menetlusstatistika puhul esineb ka mõningaid probleeme andmekvaliteediga. Nimelt on andmete hulgas kõikide menetlusliikide all pea igal aastal kohtuasju, mis ei peaks sinna ilmselt kuuluma. Näiteks 2023. aastal on kokkuleppemenetluse alla liigitatud kohtuasi, mille pealkiri on: „S.K. konfiskeerimine“⁹⁷. Sarnaseid kahtlaseid kirjeid oli töö autori hinnangul kokkuleppemenetluses lahendatud asjade hulgas 2023. aasta näitel kokku kaks tükki, 2020. ja varasemate aastate osas on neid töö autori parima teadmise kohaselt nii lühi- kui ka kokkuleppemenetluse puhul maksimaalselt viis. JDM analüütiku selgituste kohaselt tähendab see, et andmed on süsteemi valesti sisestatud ja infosüsteemis tehtava päringuga ei ole selliseid asju võimalik välja jätta. Töö autoril puuduvad objektiivsed kriteeriumid eelduslikult valesti sisestatud asjade⁹⁸ eemaldamiseks, millest tulenevalt on need statistikasse sisse jäetud. Kuna aga tegemist on riigiasutuse ametlike andmetega ja töö autorile teadaolevalt paremat statistikat Eesti kriminaalmenetluse osas ei leidu, on töö koostamise jaoks ainuvõimalik kasutada just neid andmeid. Arvestades, et igal aastal lahendatakse mitu tuhat kriminaalasja, ei ole selles ja eelmises lõigus nimetatud ebatäpsusi ülemäära palju, et need hakkaks üldpilti mõjutama.

⁹⁵ Kriminaalmenetlusasjad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika (viide 4).

⁹⁶ Näiteks 2024. aastal on kokkuleppemenetluses JDM menetlusstatistika kohaselt lahendatud 2419 kriminaalasja, kuid kohtu veebilehel avaldatud informatsiooni kohaselt 2413 kriminaalasja. Või siis näiteks lühimenetluses on 2021. aastal JDM menetlusstatistika järgi keskmine menetlusaeg keskmine menetlusaeg 40 päeva, kuid kohtute veebilehe järgi on see 41 päeva. Vt: Kriminaalmenetlusasjad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika (viide 4).

⁹⁷ Isiku nime on töö autor asendanud initsiaalidega.

⁹⁸ Näiteks 2022. aasta puhul on statistikas kokkuleppemenetluse all kohtuasi, mille pealkiri on „Konfidentsiaalne“. Sellise pealkirjaga kohtuasja puhul ei saa kindlalt järeldada, et tegemist ei ole kriminaalasjaga.

Magistritöö autorile on JDM poolt edastatud kaks kriminaalasjade menetlusstatistikat sisaldavat Exceli faili, millest esimene sisaldab andmeid aastatel 2016-2025 lahendatud kriminaalasjade kohta ja teine täiendatud versioon perioodi 2017-2025 kohta.⁹⁹ Töö koostamisel on statistiliste andmete osas aluseks võetud esimesena saadetud fail ja teist versiooni on kasutatud vaid täiendavate andmetena. Teine täiendatud versioon on aga vajalik, sest esialgselt saadetud statistika ei sisaldanud vahetuid numbrilisi andmeid süüdistatavate, süüdistuspunktide ega süütegude ehk kuriteoepisoodide arvu kohta, mis kõik võivad muuta kriminaalasja olemust. Algselt kättesaadavaks tehtud menetlusstatistikas oli küll menetluse pealkirja real välja toodud süüdistatavad ja paragrahvid, mille järgi oli süüdistus esitatud, kuid need andmed olid esitatud tekstina ühel Exceli real. Kuna andmed süüdistatavate ja süütegude arvu kohta menetlustes on JDM-s siiski olemas, on need hilisemalt saadetud täiendatud versioonis lisatud numbriliselt iga kriminaalasja juurde eraldi veergu. Lisaks on töö autor esialgse statistika kasutamiseks teisanud Excelis kasutatavate valemite abil süüdistuspunktid ehk menetluse pealkirja real olevad paragrahvid lõike ja punkti täpsusega numbriliseks näitajaks.

Tasub märkida, et nii JDM-i poolt täiendatud statistikas sisalduvate kui ka magistritöö autori poolt leitud eelnevas lõigus kirjeldatud numbriliste näitajate puhul võib esineda mõningaid ebatäpsusi, kuid need ei nähtu olevat olulised ega mõjuta üldist trendi. JDM analüütiku sõnul on kokkuvõtlikult andmete maht lihtsalt nii suur, et teatud vead on loomulikud. Arvestades magistritöö mahtu ja selle tegemiseks olevat ajaressurssi, ei ole töö autor enda poolt leitud numbreid käsitsi üle kontrollinud, mistõttu ei ole teada, milline võib olla saadud tulemuse veamäär. Kirjalikud ebatäpsused¹⁰⁰ Excelis paiknevas menetlusstatistikas võivad häirida valemite tööd või kajastada numbreid ebakorrektselt. JDM analüütiku kaaskirja kohaselt on menetluse pealkirja puhul tegemist informatiivse reaga ja potentsiaalsete vigade arvu ei osata öelda, sest andmed on sinna lisatud inimese poolt ning sisestamiseks puuduvad üheselt paikapandud kriteeriumid. Ebakorrektsuste puhul on oluline märkida, et süüdistuspunktid on statistikas mõne kriminaalasja kohta dubleeritud, mis võib põhjendamatult tulemust

⁹⁹ Esimene fail koos 2016-2024 aastate menetlusstatistikaga on JDM analüütiku poolt töö autorile saadetud 06.11.2025 (esialgse failiga samal kujul on 2025. aasta statistika saadetud 27.01.2026) ning teine täiendatud versioon 2017.-2025. aastate statistikaga 28.03.2026, mille kohta täiendavad selgitused esitati 06.04.2026. Ajaline vahe on nii pikk, sest JDM analüütik ei vastanud vahepealsel perioodil töö autori e-kirjadele.

¹⁰⁰ Näiteks KarS § 381¹ on märgitud kas „KarS § 381(1)“ või „KarS § 381¹“, komakasutus ei järgi ühtset stiili, paragrahvi juurde ei ole lisatud lõike numbrit jne, mis ei võimalda kasutataval valemil anda õiget tulemust.

suurendada.¹⁰¹ Seega tuleb numbrilistesse näitajatesse suhtuda kriitilise pilguga, kuid üldpilti ja arengusuundasid on nende põhjal ikkagi võimalik tuvastada.

Lisaks eeltoodule sisaldab täiendatud menetlusstatistika versioon ka rohkem spetsiifilisi võimalusi kriminaalasjade menetlusliigiti eristamiseks. Võrreldes algse failiga on täiendatud statistikas muuhulgas võimalik filtreerida lihtmenetlusi vastavalt sellele, kas need on kohtusse saabunud üldmenetluses või kas tegemist on kiirmenetlustega kokkuleppe- või lühimenetluse sätete järgi. Kuna JDM analüütik esitas vastavad andmed aastate 2017-2025 kohta, on töö autor pöördunud otse kohtusüsteemi poole ja saanud sealt statistika 2016. aasta osas, mis sisaldab andmeid 2016. aastal kokkuleppe- või lühimenetluse sätete järgi läbiviidud kiirmenetlustest ja lihtmenetlustes lahendatud üldmenetluses kohtusse saabunud kriminaalasjade kohta. Seega 2016. aasta osas on eelnimetatud andmete puhul lähtutud kohtusüsteemist saadud numbritest.

3.1 Kohtunikest ja täitmata kohtadest tulenevad põhjused

Kohtumenetluses tekkinud probleemide puhul ei saa vaadata mööda kohtunike arvu vähenemisest ja täitmata ametikohtadest.¹⁰² Kohtunike arv on viimaste aastatega vähenenud küllaltki märgatavalt. JDM-i poolt kättesaadavaks tehtud statistilise süüteo kohtuniku ressurss, mis näitab kohtunike ressurssi vastavalt neile asjade jagamise koormusele ja tööaasta terviklikkusele¹⁰³, on vähenenud 58,3 pealt 2016. aastal 46,1 peale 2025. aastal.¹⁰⁴ 2021. aastal Eesti Kohtunike Ühingu (EKOÜ) poolt läbiviidud kohtunike töökoormust puudutavas küsitluses, kus vastanute hulgas oli 24,3% kriminaalasjadega tegelevaid kohtunikke, pidas 70,5% vastanud kohtunikest oma igapäevast töökoormust ülemääraseks.¹⁰⁵ Kui inimressurssi kohtuasjade lahendamiseks on vähe ja koormus on suur, siis paratamatult võivad menetlusajad pikeneda.

¹⁰¹ Näiteks 2024. aastal on statistikas ühe kokkuleppemenetluses tehtud lahendi kohta menetluse pealkirja real KarS § 157 lg 1 kirjas ühe süüdistatava kohta kümme korda järjest, mis JDM analüütiku sõnul nii olema ei peaks.

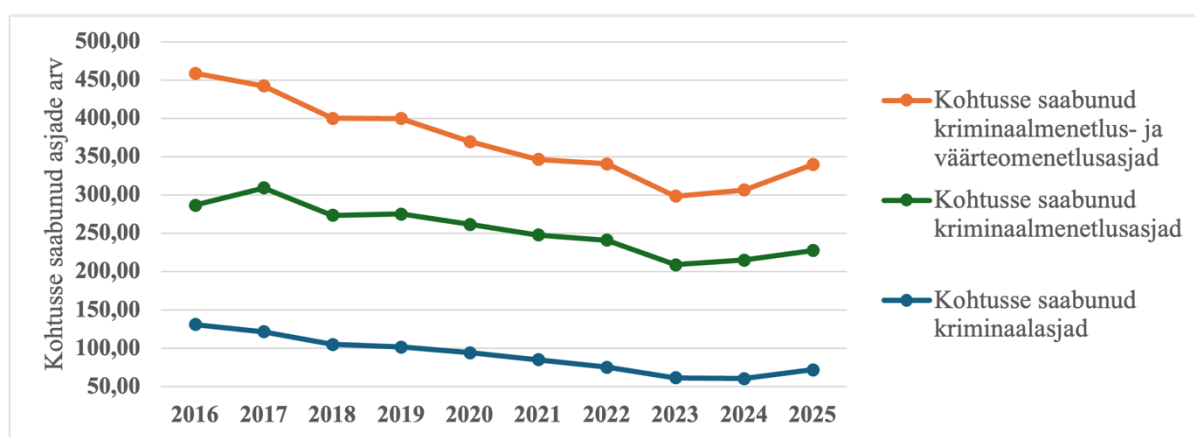
¹⁰² Jäätma, J. Kas kohtuorganisatsiooni puudutavad põhiseaduse normid on tagurlikud? Riigioiguse blogi, 17.12.2025. – Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia. Veebis: <https://www.akadeemia.ee/riigioiguse-sihtkapital/riigioiguse-blogi/> (30.03.2026).

¹⁰³ JDM analüütiku kaaskirja kohaselt tähendab see, et kui kohtunikul oli näiteks teatud põhjusel 20% vähendatud koormus, siis kajastub tema ressurss andmetes väärtusega „0,8“. Samuti kajastub kohtuniku koormusena „0,8“, kui kohtuniku koormus ei ole küll vähendatud, kuid ta ei ole töötanud täisaastat (näiteks vähem kui kolm kuud enne aasta lõppu on ametist lahkunud).

¹⁰⁴ Justiis- ja Digiministeeriumi 28.03.2026 vastus töö autori 25.03.2026 esitatud teabenõudele.

¹⁰⁵ EKOÜ töökoormuse küsimustik I-II astme kohtunikele. – Tallinn: Eesti Kohtunike Ühing 20.01.2022, lk-d 1-2. Veebis: <https://ekou.ee/mat/EST-2022-EKOY-koormuse-kysimustiku-koond.pdf> (30.03.2026).

Siinkohal tuleb aga arvestada ka kohtusse saabuvate asjade arvu üldist langust keskel läbi 50% võrra võrreldes 2016. aastaga.¹⁰⁶ Sõltumata sellest, et tegevkohtunike arv on aastatega märgatavalt vähenenud, on samal ajal kohtusse saabuvate asjade arv vähenenud niivõrd palju, et numbriliselt on kohtuniku töökoormus hoopis langenud. Kui vaadata statistilise süüteokohtuniku ressursi ja kohtusse saabuvate asjade arvu suhet ehk mitme asjaga peab üks töötav kohtunik keskmiselt tegelema, on vastav näitaja viimasel kolmel aastal küll tõusnud, kuid on siiski 2025. aastal madalam kui 2016. aastal (vt Joonis 3). Arvestades näiteks koos kõiki väärteo- ja kriminaalmenetlusasju¹⁰⁷, on ühe kohtuniku poolt lahendamist vajavate asjade arv keskmiselt 2025. aastal 339,7, aga 2016. aastal oli see 458,8.¹⁰⁸

Joonis 3. Statistilise süüteokohtuniku ressursi ja kohtusse saabuvate asjade arvu suhe aastatel 2016-2025.

Vaadates ainult lahendamist vajavate asjade arvu, võib hoopis järeldada, et töökoormus on aastate lõikes vähenenud. Seega saab nõustuda Justiitsministeeriumi analüüsis väljatooduga, et kohtunike arvu vähenemine ei tohiks vahetult menetlusaegu negatiivselt mõjutada.¹⁰⁹

Menetlustempot võivad aga mõjutada kohtunikust tulenevad personaalsed asjaolud ja töövõime, mis võib kohtunike lõikes varieeruda. Tsiviilkohtumenetluses menetlusaegade pikenemise põhjuste hindamiseks 2023. aastal koostatud analüüsis on näiteks leitud, et kohtust

¹⁰⁶ Kriminaalmenetlusasjad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika (viide 4).

¹⁰⁷ Süüteosakonna kohtunik peab tegelema nii väärteomenetlusasjadega kui ka kriminaalmenetlusasjadega. Vt nt: Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve aruanne (viide 17), lk 11.

¹⁰⁸ Vt kohtusse saabuvate asjade arvu kohta: Kriminaal- ja väärteomenetlusasjad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika. – Kohtute statistika. Eesti Kohtud. Veebis: <https://www.kohus.ee/eesti-kohtud/kohtute-menetlusstatistika> (30.03.2026).

¹⁰⁹ Justiitsministeeriumi analüüs (viide 16), lk 19.

lahkuvad kohtunikud on aeglasemad menetlejad kui nõ noorkohtunikud ehk kohtusüsteemiga liituvad õigusemõistjad ja kohtunike enamus. Kõige kiiremad menetlejad tsiviilasjades on ametisse asunud kohtunikud esimesel kolmel aastal, kuid seda põhjusel, et nad lahendavad teiste kohtunikega võrreldes keskmiselt veerandi kuni kolmandiku võrra vähem asju ja nende lahendatud asjad on keskmiselt kümnendiku võrra väiksema hinnangulise töökoormusega.¹¹⁰

Arvestades, et süüteosakonna kohtunike arv on aastate lõikes vähenenud ja kaalukas osa kohtunikukonna praegustest liikmetest on lähiajal pensioneerumas¹¹¹, võib samalaadne nähtus avalduda ka kriminaalasjade lahendamisel. Vabariigi Presidendi Kantselei andmete põhjal on aastatel 2022-2024 süüteosakonna kohtunikuks nimetatud 12 uut inimest ning 2024. ja 2025. aastal kohtusüsteemist lahkunud kokku 6 kohtunikku.¹¹² Hindamaks, kas kriminaalmenetluses esineb tsiviilasjade lahendamise osas tuvastatuga analoogne olukord, on hinnatud kohtunike menetlusaegu JDM menetlusstatistika põhjal¹¹³ 2024. aastal järgmiste kriteeriumite alustel: a) I aasta alustav kohtunik – kohtuniku menetlusaeg ametisse asumise aastal; b) II aasta alustav kohtunik – kohtuniku menetlusaeg ametisse asumisele järgneval aastal; c) III aasta alustav kohtunik – kohtuniku menetlusaeg ametisse asumisele ülejärgneval aastal; d) kohtust lahkuv kohtunik – kohtuniku menetlusaeg ametist lahkumise aastal või aasta enne ametist lahkumist¹¹⁴; e) kohtunike enamus – eespool nimetatud kriteeriumitele mittevastavate kohtunike menetlusaeg.

Menetlusstatistika annab alust järeldada, et kohtusüsteemist lahkuv, sh emeriteeruv kohtunik on kohtunike enamusest aeglasem menetleja ja I-III aasta alustavad kohtunikud on väiksel määral kiiremad (vt Joonis 4). Kui kohtunike enamuse keskmine menetlusaeg kõikide

¹¹⁰ Kaljumäe, Ü (viide 53), lk 10-12.

¹¹¹ 2025. aasta juuni seisuga oli kohtunike keskmine vanus 48,5 aastat, ametis oli 15 pensioniõigusega kohtunikku ja 2030. aastani tekib pensionile jäämise õigus veel 29 kohtunikul: Vt: Kõve, V (viide 2), lk 3.

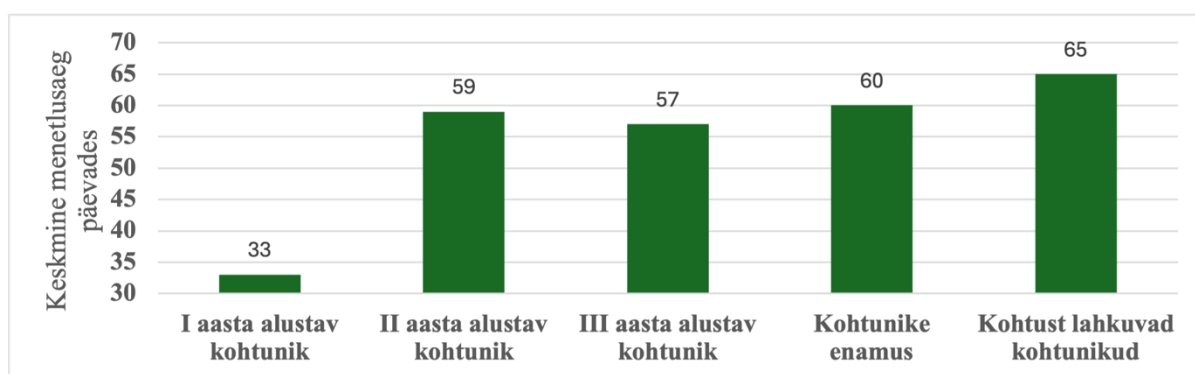
¹¹² Otsused. Ametitegevus. – Vabariigi Presidendi kantselei. Veebis: <https://president.ee/et/ametitegevus/otsused> (30.03.2026); Pressiteated. Meediakajastus. – Vabariigi Presidendi kantslei. Veebis: <https://president.ee/et/meediakajastus/pressiteated> (30.03.2026).

¹¹³ Kuna JDM-i menetlusstatistika sisaldab ainult kriminaalasju, ei ole arvestatud väärteto- ja muude kriminaalmenetlusasjadega.

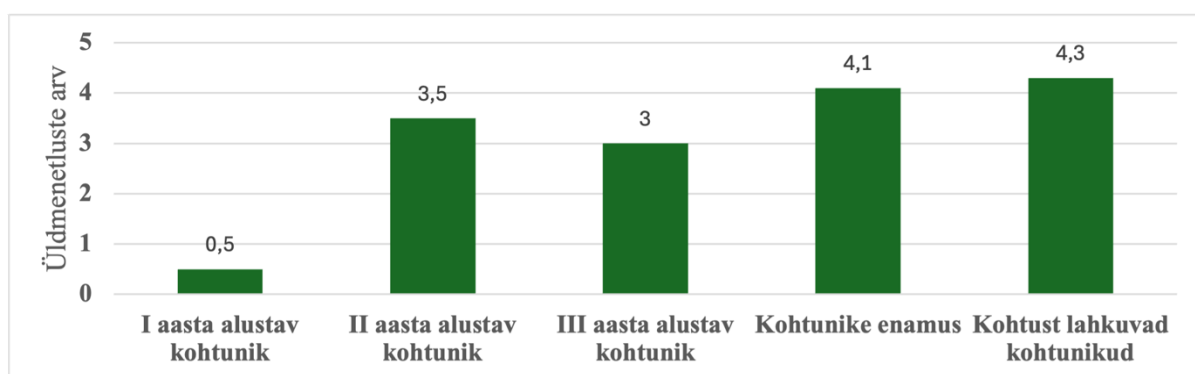
¹¹⁴ Ametist lahkuvate kohtunike all on arvesse võetud kohtunik nii tema ametist lahkumise aastal kui ka lahkumisele eelneval aastal. Siinkohal tuleb aga silmas pidada, et kohtusüsteemist lahkuvatele kohtunikele lõpetatakse tööjaotusplaani tulenevalt teatud aeg enne lahkumist uute asjade jagamine ja neil võivad olla jäänud viimasel aastal lahendada need n-ö kõige pikemad asjad, mis võib mõjutada kohtuniku menetlemise kiirust. Seega võib lahkuva kohtuniku teistsugustel kriteeriumitel arvesse võtmise korral saada käesoleva analüüsiga võrreldes erineva tulemuse.

Näiteks Tartu Maakohtus lõpetati 2025. aasta tööjaotusplaani kohaselt reeglina üld- ja lühimenetluse asjade ning väärtetoasjade väärtetoaebuste jagamine 4 kuud ja muude süüteomenetlusasjade jagamine 2 kuud enne ametist lahkumist. Vt: Tartu Maakohtu tööjaotusplan 2025: § 1 lg 7 p 2. Tartu Maakohtu üldkogu otsus 05.12.2024. – Eesti Kohtud, lk 1. Veebis: <https://www.kohus.ee/dokumendid-ja-vormid/kohtute-toojaotusplaanid> (30.03.2026).

menetlusliikide, s.t. üld- ja lihtmenetluste, üleselt oli 2024. aastal 60 päeva, siis süsteemist lahkuvate kohtunike puhul oli see 65 päeva. I-III aasta alustavate kohtunike lühem menetlusaeg on töö autori hinnangul põhjendatav kahe asjaoluga. Esiteks on kohtute seaduse (KS)¹¹⁵ § 37 lg 1² kohaselt esimese astme kohtuniku ametisse asumisel tema töökoormus õigusemõistmisel esimesel kuuel kuul 90% ehk kohtusüsteemiga liituvad süüteoasjade kohtunikud peavad lahendama mõnevõrra vähem kohtuasju. Mitu I aasta alustavat kohtuniku ametisse ka poole aasta pealt, mis tähendab, et esimesel tööaastal jõuti lahendada ja statistikas kajastuvad nende poolt kõige kiiremini lahendatud asjad. Teiseks lahendavad alustavad kohtunikud keskmiselt vähem üldmenetluses kohtusse saabuvaid kriminaalasju (vt Joonis 5).

Joonis 4. Alustavate kohtunike, kohtusüsteemist lahkuvate kohtunike ja kohtunike enamuse keskmised menetlusajad kriminaalasjades 2024. aastal.

Joonis 5. Alustavate kohtunike, kohtusüsteemist lahkuvate kohtunike ja kohtunike enamuse poolt üldmenetluses lahendatud kriminaalasjade arv keskmiselt kohtuniku kohta 2024. aastal.

Seega saab öelda, et kohtunikepõhiselt esinevad teatud erisused menetlustempos ja ei saa täielikult välistada, et süsteemis käimasolev põlvkonn vahetus võib teatud määral jätta oma

¹¹⁵ Kohtute seadus. – RT I, 14.03.2025, 24.

jälje kriminaalasjade lahendamise efektiivsusele.¹¹⁶ Seejuures on kohtunikest tulenevad personaalsed põhjused sellised, mida ei paranda menetlusseadustiku kohandamisega, vaid inimesepõhise efektiivsuse saavutamiseks on vaja minna oluliselt sügavamale.

3.2 Kriminaalasjade keerulisemaks ja mahukamaks muutumine

Kohtuasjade keerulisemaks ja mahukamaks muutumist menetlusaegade aeglustumise kontekstis on korduvalt mainitud.¹¹⁷ Ka intervjuueritud kohtunikud mõnsid, et vähemasti Harju ja Tartu Maakohtutesse saabuvad kriminaalasjad on sisu poolest muutunud keerulisemaks ja mahukamaks.¹¹⁸ See võiks pikendada menetluse läbiviimisele kuluvat aega, sest lõpptulemuse ehk kohtulahendini jõudmiseks tuleb teha rohkem toiminguid ning süveneda ja käsitleda rohkem materjali. Töö autorile teadaolevalt ei ole aga seni numbriliste näitajate põhjal uuritud, milles väljendub kohtuasjade keerulisemaks ja mahukamaks muutumine. Nimetatud järeldused tunduvad hetkel põhinevat peaaesjalikult kohtunike ja teiste menetlusega kokkupuutuvate isikute tõdemusel kohtuasjade sisust ja olemusest, mis küll ei pruugi olla ekslikud, kuid neid ei ole objektiivsete näitajate alusel kontrollitud.

3.2.1 Kriminaalasjade keerulisemaks muutumine

Eesti Keele Instituudi kohaselt tähendab omadussõna „keeruline“ raskesti mõistetavat või teostatavat, rohkete erisuguste osiste või seostega asja. Keerulise vastand on lihtne.¹¹⁹ Järelikult on tegemist subjektiivse terminiga ja sellele ei ole õigusmaailmas legaalsdefiniitsiooni antud. Kriminaalasjade kontekstis võib asja keerulisus tõusetuda väga erinevates aspektides, seda nii materiaalsoiguslikes kui menetlusõiguslikes küsimustes.

¹¹⁶ Põlvkonnavahtuse mõjust on räägitud ka tsiviilasjade puhul. Vt: Kohtute haldamise nõukoja saja kolmekümnenda istungi protokoll. 19.-20.09.2024. – Eesti kohtud 19.04.2021, lk-d 22-24. Veebis: <https://www.kohus.ee/dokumendid-ja-vormid/kohtute-haldamise-noukoda> (30.03.2026).

¹¹⁷ Kõve, V. Ülevaade kohtukorralduse, õigusemõistmise ja seaduste ühetaolise kohaldamise kohta. Ettekanne Riigikogu 2024. aasta kevadistungjärgul. – Tartu: Riigikohus 12.06.2024, lk-d 3-4. Veebis: <https://www.riigikohus.ee/et/oigusalsed-materjalid/avalikud-esinemised-ja-artiklid> (30.03.2026); Kõve, V (viide 2), lk-d 3, 8; Courts lack of staff and funding. Challenges. Estonia. – The Judiciary Hub 2026. Veebis: <https://judiciaryhub.eu/country/estonia/> (30.03.2026); 2022 Rule of Law Report. Country Chapter on the rule of law situation in Estonia. – European Commission. Luxembourg 13.07.2022, lk-d 4-5. Veebis: https://commission.europa.eu/document/download/f0c905fd-a630-4199-a505-beb522fa2705_en?filename=18_1_194002_coun_chap_estonia_en.pdf (30.03.2026).

¹¹⁸ Lisaks on 2021. aastal EKOÜ poolt läbiviidud küsitluse kohaselt 81,3% vastanud kohtunikest pidanud peamiseks töökoormust mõjutavaks asjaoluks kohtuasjade keerukuse kasvu. Vt: EKOÜ töökoormuse küsimustik I-II astme kohtunikele (viide 105), lk 4.

¹¹⁹ Keeruline. EKI ühendsõnastik 2026. Sõnaveeb. – Eesti Keele Instituut 2026. Veebis: <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/dsall/keeruline/1/est> (30.03.2026).

Õiguspraktikas on mõistliku menetlusaja hindamise raames sisustatud kohtuasja keerukuse mõistet, mis on üks neljast kriteeriumist, mis võib õigustada pikemat menetlust.¹²⁰ Keerukus võib seisneda nii kohaldatavates õigusnormides kui ka tõenduslikes küsimustes.¹²¹ Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) on õiguslikult olemuselt pidanud keeruliseks näiteks erinevaid kelmuse- ja pettusejuhtumeid kui majanduskuritegusid ning rahvusvahelisi finantskuritegusid. Õiguslik keerukus võib tuleneda ka seadusandluse muudatustest.¹²² Riigikohtu praktikas on õiguslikult keeruliseks peetud näiteks nn peitkuritegusid¹²³, pikaajalisi maksukuritegusid¹²⁴, ametialaseid kuritegusid ja olukordi, kus süüdistuse aluseks olevate kuriteokoosseisude õiguspraktika ei ole lõpuni välja kujunenud¹²⁵. Peitkuriteod võivad olla keerulised, sest selliste tegude toimepanemiseks kasutatakse komplitseeritud skeeme ja nende avastamiseks tuleb teha palju aeganõudvaid jälitustoiminguid, mille tõendina vormistamine ja süüdistatava(te)le tutvustamine võtab omakorda aega.¹²⁶ Maksukuriteo keerukus seisnes Riigikohtu sõnul selles, et käibedeklaratsioonis esitatud andmete tegelikkusele vastavuse kontrollimiseks tuli hinnata rida tehinguid, mida raskendas asjaolu, et lepingud olid seotud Vene Föderatsioonis tegutseva juriidilise isikuga ja tõendeid oli tarvis koguda rahvusvahelise õigusabi korras.¹²⁷ Ametialaste kuritegude osas oli kriminaalasjas süüdistus esitatud KarS §-de 293, 297 ja 298¹ järgi, mille asjaolusid pidas Riigikohus üldistavalt keeruliseks, samuti oli menetluses palju tõendeid.¹²⁸

Teatud süüteokoosseisude keerukuse kohta leiab tuge ka kohtute töökoormusmetoodikast. Kohtuasjade jaotamisel ühtlase töökoormuse tagamiseks on välja töötatud kohtute töökoormusmetoodika, millega on kohtuasjad, sh kriminaalasjad paigutatud ajamahukuse skaalale.¹²⁹ Süüteoasjades on arvestuslike ajahinnangute põhjal kohtuasjad omavahel suhestatud. Kui üldmenetluse puhul on põhiasjaks ühe süüdistatava ja kuni viie

¹²⁰ EIKo 6232/73, *König v. Germany*, p 99; EIKo 5826/03, *Idalov v. Russia*, p 186; EIKo 30210/96, *Kudla v. Poland*, p 124; RKKKo 20.06.2022, 1-20-9006, p 17; RKKKm 20.12.2019, 1-17-10050, p 15; RKKKo 17.06.2015, 3-1-1-53-15, p 10; RKKKo 08.07.2014, 3-1-1-31-14, p 31.

¹²¹ Calvez, F., Regis, N. Length of court proceedings in the member states of the Council of Europe based on the case law of the European Court of Human Rights. – European Commission for the Efficiency of Justice. Starsbourg: Council of Europe Publishing 03.-04.12.2018, lk 16. Veebis: <https://rm.coe.int/cepej-2018-26-en-rapport-calvez-regis-en-length-of-court-proceedings-e/16808ffc7b> (30.03.2026); RKKKo 30.06.2014, 3-1-1-14-14, p 622.

¹²² Calvez, F., Regis, N (viide 121), lk 16 ja 17.

¹²³ RKKKo 30.06.2014, 3-1-1-14-14, p-d 426 ja 622.

¹²⁴ RKKKo 18.06.2010, 3-1-1-43-10, p 32.

¹²⁵ RKKKo 20.03.2013, 3-1-1-95-12, p 15.

¹²⁶ RKKKo 30.06.2014, 3-1-1-14-14, p-d 426 ja 622.

¹²⁷ RKKKo 18.06.2010, 3-1-1-43-10, p 32.

¹²⁸ RKKKo 20.03.2013, 3-1-1-95-12, p-d 1-4 ja 15.

¹²⁹ Kohtute töökoormusmetoodika. – Justiitsministeerium (2024), lk-d 2-3. (Materjal on Justiits- ja Digiministeeriumi valduses ning selle edastas töö autorile Riigikohtu direktor.)

süüdistuspunktiga sisuliselt arutatud ja kohtuotsusega lõppenud kriminaalasi, mille töömahuks on määratud 31,05 arvestuslikku tundi, siis kokkuleppe- ja lühimenetluse kriminaalasjade arvestuslik ajahinnang on oluliselt väiksem – 2,3 ja 6,9 arvestuslikku tundi vastavalt.¹³⁰

Eelnimetatud põhiasja arvestuslikku ajahinnangut tõstavad igas menetlusliigis teatud tegurid, mis muudavad menetluse eelduslikult oluliselt ajamahukamaks. Muuhulgas on töökoormusmetoodikas välja toodud süüdistused, mis peaksid menetluse arvestuslikku ajahinnangut suurendama kaks korda. Selliste süütegudena on nimetatud järgnevad kuriteod: majandusalased kuriteod (KarS 21. peatükk); ametialased kuriteod (KarS § 293-300¹); omastamise kuriteod (KarS § 201 lg 2 p 2 ja 3); kelmused (KarS § 209 lg 2 p 2, 3 ja 5 ja §-d 210-212), sh hankekelmus EL finantshuve kahjustades (KarS § 209¹) ja arvutikelmus (KarS § 213); kuritegeliku ühenduse kuriteod (KarS § 255-256); ebaseaduslikult kõrvaldatud ja muudetud identifitseerimisvahendiga terminalseadme kasutamise kuriteod (KarS § 217²).¹³¹ Iseenesest võiksid töökoormusmetoodikas loetletud süüteod vastavalt mõistliku menetlusaja kontekstis kirjeldatule muuta kriminaalasja õiguslikult keeruliseks.

Kokkuleppe- ega lühimenetluses ei ole eelnimetatud koosseisude alusel läbiviidavate kriminaalmenetluste arv viimastel aastatel kasvanud, seda ilmselt põhjusel, et kriminaalasjade arv on kohtutes niivõrd palju vähenenud. Viimase kahe-kolme aasta puhul on aga täheldatav, et vastavaid süüteoosseise sisaldavate menetluste osakaal kõigist kokkuleppe- või lühimenetluses lahendatud asjadest on suurenenud. Kui perioodil 2016-2022 moodustasid neid kuritegusid sisaldavad kriminaalasjad orienteeruvalt 3,6-4,5% kõigist kokkuleppemenetluses lahendatavatest asjadest¹³², siis 2023.-2025. aastal on sama näitaja tõusnud laias laastus vahemikku 5,5-6-5%. Lühimenetluses on aastatel 2024-2025 neid süütegusid sisaldavate menetluste osakaal kõigist lühimenetluses lahendatud asjadest vahemikus 3,35-4,57%, kuid aastatel 2016-2022 oli see vahemikus 1,55-2,88%. Teisalt, kirjeldatud mõneprotsendiline tõus ei väljendu menetlusaegades, sest neid paragrahve sisaldavate menetluste keskmised kestused on kokkuleppemenetluses pigem vähenenud ja lühimenetluses läbivalt kõikunud.¹³³ Seega ei saa eeltoodu põhjal otseselt järeldada kriminaalasjade keerukamaks muutumist.

¹³⁰ Kohtute töökoormusmetoodika (viide 129), lk-d 6-8.

¹³¹ *Ibidem*, lk-d 6-8.

¹³² 2017. aastal on erandlikult vastav näitaja 5,34%.

¹³³ Kokkuleppemenetluses on n-ö ajamahukate süüteoosseisude järgi lahendatud kriminaalasjade keskmine menetlusaeg aastatel 2023-2025 vahemikus 42-48 päeva, aga aastatel 2016-2020 oli see 49-58 päeva. Lühimenetluses on keskmine menetlusaeg kõikunud, olles nt 2022. aastal 47 päeva, aga 2023. aastal 119 päeva.

Kuigi kohtute töökoormusmetoodikas on ekspertgrupi töö tulemusel¹³⁴ liigitatud teatud süütegudes toimuvad menetlused ajamahukamaks, on magistritöö autori hinnangul kohtuasja keerukuse hindamine pelgalt kuriteoliikide põhiselt tegelikult problemaatiline. Niinimetatud keeruliste kuritegude osas tekitab suurimat küsimust asjaolu, kes ja mille alusel suudab üheselt kaardistada kõik keerulised kuriteod, arvestades, et keerulisus on subjektiivne kriteerium. Õiguskirjanduses on leitud, et erinevad menetluse pooled on tihti eriarvamusel, mis muudab kohtuasja keeruliseks.¹³⁵ Näiteks võib tõstatada küsimuse, miks peaks olema avalikkuse poole pöördudes toime pandud kelmus, mis töökoormusmetoodika järgi muudab menetluse ajamahukamaks¹³⁶, sisult keerulisem kui grupi poolt toime pandud kelmus (KarS §-d 209 lg 2 p 5 ja 4). Vastuolu illustreerimiseks saab tuua kokkuleppemenetluses tehtud otsuse, kus oli süüdistus esitatud KarS § 209 lg 2 p-de 1, 3 ja 4 (alates 01.01.2015 kvalifitseeritav KarS § 209 lg 2 p 1, 4, 5) alusel ühe episoodi eest, mille kohaselt süüdistatav koos oma elukaaslasega müüs veebikeskkonnas mobiiltelefoni ilma tegeliku eesmärgita seda võõrandada.¹³⁷ Sellise kriminaalasja sisuline keerukus on küsitav. Kui kohtunikud nimetasid keeruliste kriminaalajadena mh küberkuritegusid, siis teisalt võivad need osutuda lihtsaks heade infotehnoloogiliste teadmistega menetlusosalisele. Järelikult oleks keerukuse tuvastamiseks tarvis leida muud objektiivsed hindamiskriteeriumid.

Kohtuasja keerukust on õiguskirjandusest lähtuvalt võimalik hinnata näiteks järgnevate kriteeriumite alusel: a) menetlusosaliste arv ja vaidlusküsimuste hulk; b) tõendite hulk ja nende sisu; c) õiguse keerukus ja otsuse tegemiseks vajalike seoste loomise keerukus.¹³⁸ Sarnastest kriteeriumitest on lähtunud ka mõistliku menetlusaja kontekstis tõendusliku ja muude keerukust iseloomustavate tegurite sisustamisel. Tõenduslik keerukus võib seisneda näiteks vajaduses kuulata üle palju tunnistajaid, tõendite paljususes ja nende vahel esinevates lahknevustes, ekspertide ja tõlkide kaasamises.¹³⁹ Täiendavalt võib kohtuasja keerukust mõjutada ka süüdistatavate ja kuriteoepisoodide rohkus, tõendite, tunnistajate, kahtlustatavate ja

¹³⁴ Kohtute töökoormusmetoodika (viide 129), lk-d 2-3.

¹³⁵ Heise, M. Criminal Case Complexity: An Empirical Perspective. – Journal of Empirical Legal Studies, Vol 1, Issue 2. Cornell Law Faculty Publications 17.06.2004, lk-d 341-350. Veebis: https://scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1003&context=lsrp_papers (30.03.2026).

¹³⁶ Kohtute töökoormusmetoodika (viide 129), lk-d 6-8.

¹³⁷ PMKo 11.02.2019, 1-18-5556.

¹³⁸ MacCoun, R. J. Complex evidence in litigation. In B. L. Cutler (Ed.). – The Encyclopedia of Psychology and Law, Vol. 1, 2008, lk-d 128-129. Veebis: https://gspp.berkeley.edu/assets/uploads/research/pdf/MacCoun_2008_Complex_Litigation.pdf (23.03.2026).

¹³⁹ Calvez, F., Regis, N (viide 121), lk 16; Plekksepp, A. KrMSK § 274¹/2.2.1. – Kriminaalmenetluse seadustik. Komm. vlj. Tallinn: Juura 2012.

süüdistatavate asumine välisriigis, mõju võib avaldada ka kuriteo raskus, s.t. avalik huvi.¹⁴⁰ Eelnimetatud kriteeriumid on seega üldjoontes sellised, mis võimaldavad keerukust väljendada numbrilistes väärtustes.

Kohtute töökoormusmetoodikas lähtutakse süüteoasjade ajamahukust mõjutavate tegurite puhul süüdistatavate ja süüdistuspunktide arvust menetluses. Kuigi ajamahukuse koefitsiendi rakendumisel on menetlusliigiti mõningad erisused, on nii üld-, kokkuleppe- kui ka lühimenetluses lahendatav kriminaalasi eelduslikult ajamahukam, kui süüdistatavaid on menetluses kaks või enam või süüdistuspunktide arv on suurem kui viis.¹⁴¹ Üldmenetluse olemust arvestades tõuseb koefitsientide rakendumisel arvestuslik ajahinnang kriminaalasja lahendamiseks kõige rohkem just üldmenetluses, kuid märgatavas määras suureneb see ka lühija kokkuleppemenetluses.¹⁴² Kuna JDM menetlusstatistikas sisalduvad menetluse pealkirja real süüteoasjade arv, mille järgi on süüdistus esitatud, ning statistika täiendatud versioon sisaldab andmeid süüdistatavate ja süütegude arvu kohta menetluses, on võimalik nende objektiivsete näitajate alusel hinnata kriminaalasjade keerukust. Suurem süüdistatavate, süüdistuspunktide või süütegude arv lihtmenetlustes näitaks seega, et kohtuasjad võivad olla muutunud keerulisemaks, ja aitaks põhjendada, miks menetlusajad on pikenenud.

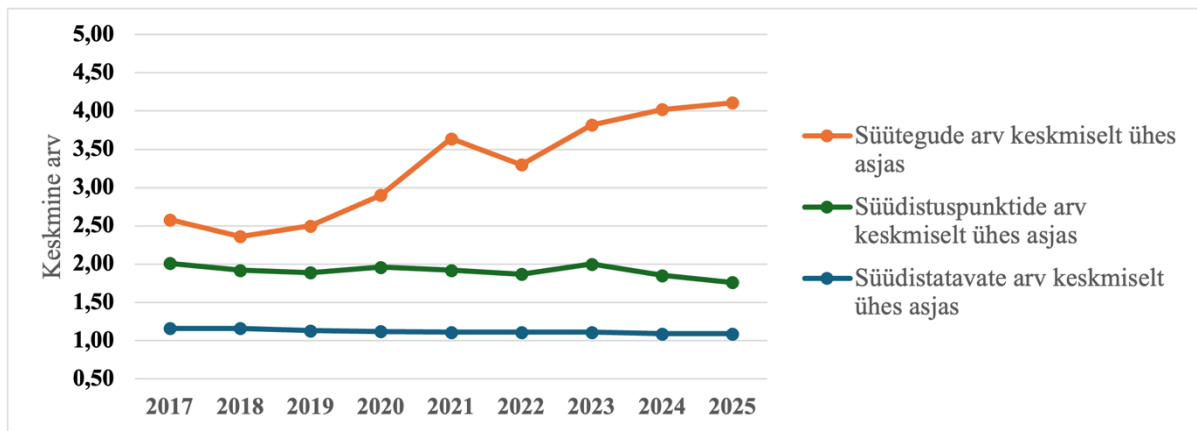
Kuna kriminaalasjade arv maakohtutes on keskel läbi 50% võrra vähenenud, siis arusaadavalt on ka süüdistatavate, süüdistuspunktide ja kuriteoepisoodide üldarv aastatega vähenenud. Järelikult tuleb lähtuda sellest, millised on eelnimetatud näitajad ühes keskmises kokkuleppe- või lühimenetluses lahendatud kriminaalasjas. Kui süüdistatavate ja süüdistuspunktide arv on viimase kümne aasta jooksul püsinud stabiilsena või pigem isegi natuke langenud, siis kuriteoepisoodide arv ühes menetluses on suurenenud umbes poole võrra. Süütegude arv on ühes kokkuleppemenetluses lahendatavas asjas tõusnud 2,36 pealt 2018. aastal 4,11 peale 2025. aastal (vt Joonis 6) ja lühimenetluses 2,42 pealt 2017. aastal 4,71 peale 2024. aastal

¹⁴⁰ Plekksepp, A. KrMSK § 274¹/2.2.1; RKÜKo 22.03.2011, 3-3-1-85-09, p-d 86 ja 87. Kuigi Riigikohus on leidnud, et mõistliku menetlusaja hindamise kontekstis tuleb arvestada ka kuriteo raskust ehk kaitstavat õigushüve, ei ole see töö autori arvates eriti hea kriteerium hindamiseks kriminaalasja keerukust. Kuriteo raskus ei anna töö autori hinnangul otseselt edasi kriminaalasja sisu, vaid selles väljendub ainult õiguspoliitiline otsus, millised on I ja II astme kuriteod ning millise teo eest on põhjendatud mõista suurem karistus. Sellest tulenevalt ei nähtu kuriteo raskusest, kas kriminaalasi (ja selle lahendamine) on objektiivselt keeruline.

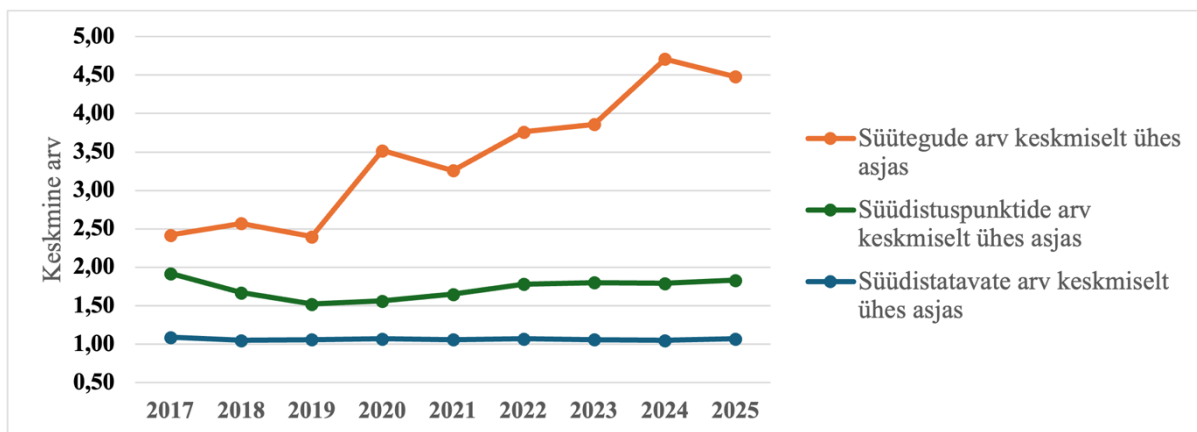
¹⁴¹ Kohtute töökoormusmetoodika (viide 129), lk-d 6-8.

¹⁴² Näiteks 6 süüdistatava ja 11 süüdistuspunktiga lühimenetluse kriminaalasja arvestuslikule ajahinnangule (6,9 tundi) rakendub kokku koefitsient, mille kohaselt tuleb põhiasja ajahinnang korrutada viiega. Vt: Kohtute töökoormusmetoodika (viide 129), lk-d 7-8.

(vt Joonis 7). Seega on võimalik vähemasti mingis osas jaatada, et kriminaalasjad on muutunud keerulisemaks, mis võib pikendada nende lahendamiseks vajaminevat ajakulu.

Joonis 6. Süüdistatavate, süüdistuspunktide ja süütegude keskmine arv kokkuleppemenetluses lahendatud kriminaalasjades aastatel 2017-2025.

Joonis 7. Süüdistatavate, süüdistuspunktide ja süütegude keskmine arv lühimenetluses lahendatud kriminaalasjades aastatel 2017-2025.

3.2.2 Kriminaalasjade mahukamaks muutumine

Kriminaalasjade mahukus võiks menetlusaegu suurendada eelkõige seetõttu, et suurem hulk läbitöötavat materjali nõuab rohkem aega. Kuigi lugemiskiirus on subjektiivne, on näiteks ingliskeelsete tekstide puhul tuvastatud, et inimene loeb keskmiselt 238 sõna minutis.¹⁴³ Sõltuvalt kasutatavast reavahest, fondist ja teksti suurusest võiks töö autori hinnangul üks

¹⁴³ Brysbaert, M. How many words do we read per minute? A review and meta-analysis of reading rate. Abstract. – Journal of Memory and Language, Vol 109, December 2019. Veebis: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0749596X19300786> (30.03.2026).

menetlusedokumendi lehekülg mahutada laias laastus 300-500 sõna, mis tähendab, et ainuüksi ühe täiendava lehekülje lugemiseks kulub 1,5-2 minutit. Tõendite hindamiseks ja läbitöötamiseks, seisukoha kujundamiseks ning kohtuotsuse kirjutamiseks kulub aga ilmselt veel oluliselt rohkem aega.¹⁴⁴ Seejuures tuleb dokumentide lugemise ja kriminaalasja asjaolude selgeks tegemisel arvestada, et lugemine ei ole üldjuhul lineaarne, s.t. ei piisa vaid näiteks ühe korra toimiku otsast lõpuni läbi lugemisest. Materjalidesse süvenemine hõlmab tihti nõ uuesti lugemist ja edasi-tagasi liikumist, mis aitab hoida fakte meeles ja luua nende vahel seoseid.¹⁴⁵ See aga pikendab erinevate dokumentide läbitöötamiseks ja seisukoha kujundamiseks vajaminevat ajakulu, eriti juhul, kui materjali, mille vahel orienteeruda tuleb, on palju.

Kuigi läbitöötatava materjali hulga suurenemine võib pikenda selleks vajaminevat ajakulu, saab vastuargumendiks võrdlusena tuua üheepisoodilise spetsiifilist tegevusvaldkonda puudutava kelmuse ja viieepisoodilise poevarguse. Kui kitsast eluvaldkonda puudutava kelmuse materjalid võivad mahtuda ühte köitesse, siis varguseid käsitlevad tõendid võivad olla jaotunud nelja köite peale, kuid varguseid puudutava materjali hoomamine võib olla kohtunikule lihtsam. Seda põhjusel, et n-ö tavapärase varguste asjaolud on üldjuhul selgemad ja ei nõua kohtunikult niivõrd palju süvenemist kui teadmatu spetsiifilise valdkonna selgeks tegemine. Sellest tulenevalt saab varguse menetlemiseks kuluda vähem aega. Teisalt on ebaõige asuda seisukohale, et kriminaalasjade mahukus ei võiks üldse menetlemise kiirusele mõju avalda, sest kui eelnimetatud „keerulist“ kelmust sisalduvas kriminaalasjas on aina enam materjali, nõuab see süvenemiseks rohkem aega. Seega saab kriminaalasjade mahukust pidada üheks võimalikuks, kuid kindlasti mitte ainsaks teguriks, mis saab menetlusaegu pikendada.

Kõige täpsemini väljendub kriminaalasja mahukus tõenäoliselt toimiku pikkuses, sest KrMS § 160¹ lg 1 kohaselt sisaldab kriminaaltoimik kõiki kogutud dokumente ja kohtutoimik KrMS § 160¹ lg 2 järgi kõiki menetlusedokumente ja muid asjaga seotud dokumente. Seega sisaldab toimik materjali, mille läbitöötamiseks kulub kõikidel menetlusega seotud osapooltel aega, Lihtmenetluste kontekstis on toimiku maht kohtu vaatest määrav, sest kohtunik peab kogu toimiku materjaliga tutvuma ja ta ei saa jätta ühtegi tõendit vastu võtmata. Samuti võib kriminaalasja mahukus nähtuda ka kohtuotsuste pikkusest ja otsuste pikemaks muutumise

¹⁴⁴ Eerik, M., Peetsalu, M., Sild, A (viide 25), lk 7 (vt joonealune märkus nr 25).

¹⁴⁵ Lundeborg, M. A. Metacognitive Aspects of Reading Comprehension: Studying Understanding in Legal Case Analysis. – Reading Research Quarterly. Vol 22, No. 4. International Reading Association, United States and Wiley, lk-d 412, 414. Veebis: <https://www.jstor.org/stable/747700?seq=1> (04.04.2026).

korral suureneb ajakulu nende koostamiseks. KrMS § 305¹ lg 1 kohaselt peab kohtuotsus olema põhjendatud ja lg 2 kohaselt rajanema kohtuliku uurimise esemeks olnud tõenditele. See tähendab, et otsuses tuleb kajastada kõiki tõendeid ja lahendada kõik KrMS § 306 lg-s 1 sätestatud küsimused, mille suure hulga korral on kirjapandavad lahendid pikemad. Lisaks eeldab lahendi tegemine kõigepealt seda, et kohus kujundab KrMS § 61 lg 2 kohaselt tõendite põhjal oma siseveendumuse. Küll aga ei nähtu kriminaalasja mahukus ilmselt kokkuleppemenetluses tehtavate otsuste pikkusest, sest KrMS § 249 kohaselt tuleb otsuses märkida ainult süüdistuse sisu, milles isik süüdi mõistetakse, ja kokkuleppe sisu. Seega ei tule otsuses käsitleda muuhulgas teo tõendatust (KrMS § 306 lg 1 p-d 1 ja 2), mis võtab üldjuhul arvestatava osa kohtuotsuse mahust.

Põhjuseid, miks kohtuasjad võivad olla muutunud mahukamaks, saab nimetada mitmeid. Näiteks erinevate dokumentide pikemaks muutumise taga saab olla nii kirjaliku argumentatsiooni puudulikkus, kohtupraktikast tulenevad nõuded, seadusandlus, mis jätab laiemal tõlgendusvabadusel, poole menetlustaktika kui ka kohtu suutmatuse menetlust juhtida jms, samuti ka digiajastuga paratamatult kaasneva teksti kopeerimise võimaluse laialdane kasutamine.¹⁴⁶ Digiajastu osas ei saa jätta mainimata tehisarvutuste võimalikkuse kasutamist, mille abil koostatakse pikkasid menetlusdokumente, kuid mille kvaliteet ja arusaadavus jätavad soovida.¹⁴⁷ Samuti võib infotehnoloogia arengu tulemusel kriminaalasjade mahukust oluliselt mõjutada digitaalsete andmekandjate tõendiallikana kasutamine ja nendel sisalduv suur andmehulk, näiteks viimase kümne aasta kirjavahetus.¹⁴⁸ Nõustuda saab ka Tartu Maakohtu kohtuniku poolt väljatooduga, et Riigikohtu nõuded lahendi kvaliteedile on ajas kasvanud. Alates 2016. aastast kuni 2025. aasta lõpuni on Riigikohus teinud 40 põhjendamiskohustust puudutavat lahendit, kuid enne 2016. aastat oli selliseid lahendeid vaid 18 tükki.¹⁴⁹ Alama astme kohtutele on tehtud etteheiteid seoses tõendite hindamisega, märkides, et „ühe tõendi kõlbmatuse või ebausaldusväärsuse ei vabasta kohut teiste tõendite hindamisest“¹⁵⁰ või et tõendiallika usaldusväärsuse üle ei tohi kohus otsust langetada üksnes intuitsiooni põhjal ning

¹⁴⁶ Eerik, M., Peetsalu, M., Sild, A (viide 25), lk 7.

¹⁴⁷ Harju Maakohtu kohtunik Anu Uritam on tõdenud, et menetlusdokumendid sisaldavad näiteks suures ulatuses kohtulahendite kopeeritud tekste ja vaidlusalused asjaolud jäävad tähelepanuta. Vt: Uritam, A. Kohtunike töökoormus: probleemi olemus ja võimalikud lahendused. – Juridica 2026/3, lk 321.

¹⁴⁸ Aiaots, L. Kas suured andmemassiivid on tõendite kullaauk või kriminaalmenetluse hukatus? – Juridica 2025/1-2, lk 67.

¹⁴⁹ Number on saadud xLaw Legal õigusteabe otsinguportaalis otsinguga "KrMS § 305.1 lg 1". Otsingutulemus ei tähenda, et ilmtingimata kõigis lahendites on Riigikohus tuvastanud põhjendamiskohustuse rikkumise. Vt: Õigusteabe otsinguportaal. – xLaw Legal. Veebis: <https://legal.ee> (20.04.2026).

¹⁵⁰ RKKKo 09.06.2023, 1-21-2315, p 46.

siseveendumuse kujunemine peab olema otsuses ammendavalt põhjendatud ja jälgitav¹⁵¹. Põhjendamiskohustuse osas on Riigikohus näiteks öelnud, et „---/ õigusnormi dispositiooni ümberkirjutamist kohtulahendisse ei saa pidada sisuliseks põhjenduseks /---/.”¹⁵² Riigikohtu lahendid kindlasti täiustavad õiguskorda ja tõstavad õigusemõistmise kvaliteeti, aga need muudavad ka kohtumenetluse detailsemaks ja mahukamaks.¹⁵³

Õiguskirjanduses on välja toodud, et menetlusosaliste hinnangul on kohtutoimikute maht aastatega suurenenud ja kuigi Eestis ei ole seda teadaolevalt uuritud, võib pidada üldteada asjaoluks, et kohtule esitatavad dokumendid on muutunud üha pikemaks ja detailsemaks.¹⁵⁴ Näiteks Hollandis läbiviidud uuringus on jõutud järeldusele, et perioodil 1980-2015 on tsiviilasjade kassatsioonimenetluses kohtutoimikute maht suurenenud 30%.¹⁵⁵ JDM-st ning Prokuratuurist saadud vastuse kohaselt ei võimalda aga olemasolev infosüsteem toimikute pikkuse kohta informatsiooni anda, sest toimikud on skaneeritud PDF formaadis ja nendes on palju muud materjali (nt videod ja helisalvestised), millest lähtuvat mahtu ei ole hetkel võimalik mõõta. Tõenäoliselt on seda võimalik teha tulevikus, kui kriminaalmenetlus on täisdigitaalne ja toimikuid enam ei skaneerita, vaid need on andmeväljadepõhised ja andmemahutu saab vaadata otse serverist. Seega ei ole käesolevas magistritöös võimalik teha numbrite põhjal järeldust kriminaalasjade mahukamaks muutmise ja tuleb piirduda vaid erinevatest allikatest läbikäiva tõdemusega.

3.3 COVID-19 pandeemia mõju kriminaalmenetluse läbiviimisele

On üldteada asjaolu, et COVID-19 pandeemia mõjutas paratamatult igat eluvaldkonda, aga ise küsimus on, kuidas sellega toime tuldi. CEPEJ poolt 2022. aastal avaldatud raportis nenditakse, et 2020. aastal vähenes küll Euroopa riikides kohtutesse saabuvate kriminaalasjade arv, kuid pooleliolevad kohtumenetlused lükati edasi ja tegeleti vaid kiireloomuliste menetlustega, kus olid rangemad tähtajad. Raporti kohaselt põhjustas pandeemiast tingitud lahendatud asjade

¹⁵¹ RKKKo 28.01.2022, 1-20-9406, p 14.

¹⁵² RKKKo 23.02.2017, 3-1-1-112-16, p 44.

¹⁵³ Vt ka: Sannik, R. Austatud lugeja. – Juridica 2026/3, lk 233.

¹⁵⁴ Eerik, M., Peetsalu, M., Sild, A (viide 25), lk 6.

¹⁵⁵ Vt: Hollandi kohtujuristi arvamus: Parket bij de Hoge Raad 21/02242. – Uitspraken. De Rechtspraak, 24.12.2021, p 4.6. Veebis: <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:PHR:2021:1228> (30.03.2026); Algne uuring hollandi keeles: Vranken, J. B. M. De omvang van cassatiestukken in civiele zaken. Veebis: <https://www.njb.nl/umbraco/uploads/2018/5/Artikel-De-omvang-van-cassatiestukken.21318--3-.pdf> (30.03.2026).

arvu vähenemine ja menetlusjäägi kasv aasta lõpuks 2020. aastal Euroopas enamasti menetlusaegade pikenemise.¹⁵⁶ Ka näiteks Inglismaa ja Wales ning Soome on riiklikes uuringutes tõdenud, et COVID-19 oli 2020. ning järgneva(te)l aasta(te)l tõsiseks murekohaks, sest see suurendas lahendamata asjade arvu ja tekkinud jäägiga tegelemine valmistas raskusi, mis omakorda tõstis menetlusaegu.¹⁵⁷

Seoses COVID-19 levikuga Eestis kuulutati 12.03.2020 Vabariigi Valitsuse korraldusega nr 76 välja eriolukord ja 13.03.2020 korraldusega nr 77 kehtestati esmased eriolukorra meetmed, sh liikumispiirangud.¹⁵⁸ Kõnealused piirangud panid aga sisuliselt kogu ühiskonna lukku. 2020. aasta menetlusstatistikast on tuvastatav, et kõikides menetlusliikides oli keskmine menetlusaeg võrreldes varasemate aastatega pikem.¹⁵⁹ Seega võib olla õigustatud eeldada, et viiruse leviku tõkestamiseks rakendatud meetmed on põhjustanud menetlusaegade pikenemist ka Eestis.

Piirangute seadmise järgselt tegutseti aga kiiresti ka KrMS-i kohandamisega, et pandeemia ajal menetlused täielikult seisma ei jääks. 20.04.2020 võeti vastu abipolitseiniku seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus (COVID-19 haigust põhjustava viiruse SARS-Cov-2 levikuga seotud meetmed), mis jõustus 07.05.2020.¹⁶⁰ Nimetatud seadusemuudatusega täiendati muuhulgas KrMS §-i 69, § 161 lg-t 1, § 269 lg 2 p-i 4, § 334 lg-t 3 ja § 390 lg-t 4, mis laiendasid kaugosalemise võimalusi kõikidele kriminaalmenetlusega seotud osapooltele.¹⁶¹ Seega on seadusemuudatus, millega isikud ei pidanud enam istungitel füüsiliselt kohapeal osalema, jõustunud vähem kui kahe kuu möödudes piirangute kehtestamisest. Saab nõustuda, et kohe

¹⁵⁶ European judicial systems CEPEJ Evaluation report. 2022 Evaluation cycle (2020 data). Part 1. Tables, graphs and analysis. – Council of Europe. September 2022, lk-d 128-129, 145. Veebis: <https://rm.coe.int/cepej-report-2020-22-e-web/1680a86279> (30.03.2026).

¹⁵⁷ Reducing the backlog in the Crown Court. Report (viide 29), lk-d 6, 8, 10; Government report on administration of justice. Ministry of Justice. – Finnish Government 2023:9, lk 35. Veebis: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/f13e409c-6095-4f41-a75c-e2c02d846549/content> (30.03.2026).

¹⁵⁸ Eriolukorra väljakuulutamine Eesti Vabariigi haldusterritooriumil. – RT III 13.03.2020, 1; Eriolukorra meetmete rakendamine. – RT III, 14.03.2020, 1.

¹⁵⁹ Kriminaalmenetlusasjad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika (viide 4).

¹⁶⁰ Abipolitseiniku seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus (COVID-19 haigust põhjustava viiruse SARS-Cov-2 levikuga seotud meetmed). – RT I, 06.05.2020, 1.

¹⁶¹ *Ibidem*; Abipolitseiniku seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus (COVID-19 haigust põhjustava viiruse SARS-Cov-2 levikuga seotud meetmed) 170 SE. Esimene lugemine. Seletuskiri, lk-d 51-57. Veebis: [https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/000826a5-0c93-407c-9fab-f173221748b4/Abipolitseiniku%20seaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus%20\(COVID-19%20haigust%20p%C3%B5hjustava%20viiruse%20SARS-Cov-2%20levikuga%20seotud%20meetmed/](https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/000826a5-0c93-407c-9fab-f173221748b4/Abipolitseiniku%20seaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus%20(COVID-19%20haigust%20p%C3%B5hjustava%20viiruse%20SARS-Cov-2%20levikuga%20seotud%20meetmed/) (30.03.2026); Ginter, J. Kriminaalmenetluse digitaliseerumine Eestis. – Juridica 2023/9, lk-d 781-783.

seadusemuudatuse järel ei pruukinud asjad normaalsusesse taastuda, kuid siiski oli absoluutne takistus menetlustega edasi liikumiseks vaid kaks kuud.

Arvestades, et kokkuleppe- ja lühimenetluse reeglistik võimaldab asja ära lahendada üldjuhul ainult ühe või mõne istungiga ja süüdistatavaid on menetluses vähe, saab väita, et nendes menetlusliikides lahendatavate asjadega oli pärast seadusemuudatust võimalik kiiresti edasi liikuda. Võimalust lihtmenetluses vajaminevad istungeid läbi viia illustreerib samuti Tartu Ringkonnakohtu lahend, kus leiti, et ka kohtunik võib lühimenetluse istungil olla kaugosaleja tulenevalt keerulisest epidemioloogilisest olukorrast Eestis.¹⁶² Olemasolevate andmete põhjal ei saa ka järeldada, et kohtud oleksid eespool kirjeldatud kahekuulise perioodi jooksul jäänud erakordselt suure koormuse alla. Kriminaalasjade lahendamise jõudlus, mis näitab kohtusse saabunud ja lahendatud asjade arvu suhet, on 2020. aastal küll natuke langenud, kuid üheski menetlusliigis ei olnud see märkimisväärselt madalal tasemel.¹⁶³ Kokkuleppe- ja lühimenetluses lahendatavate asjade jõudluse osas on oluline märkida, et kuigi 2020. aastal oli see negatiivne, on järgneva(te)l aasta(te)l jõudlus positiivne.¹⁶⁴ Kui 2020. aastal on kohtusse saabunud ja lahendatud kriminaalasjade arvu vahe kokkuleppemenetluses 30 ja lühimenetluses 36, siis järgneva kahe aastaga on kokkuleppemenetluses ära lahendatud 24 ja lühimenetluses 20 asja rohkem kui neid kohtusse saabus.¹⁶⁵ Järelikult on suudetud sisuliselt kõik 2020. aastal kokkuleppe- või lühimenetluses kohtusse saabunud asjadest ära lahendada samal aastal (2020. aastal saabus kokkuleppe- ja lühimenetluses kohtusse 4754 kriminaalasja ja lahendati 4688) ning menetlusjääk oli väga minimaalne, millest tulenevalt ei saa see oluliseks probleemiks olla.

Seega võib järeldada, et kuigi teatud mõju võis 2020. aasta menetlusaegadele esialgne piirangute kehtestamine avaldada, ei saanud pandeemia Eestis kindlasti niivõrd ulatuslikult takistada menetluse läbiviimist võrreldes teiste Euroopa riikidega. Teisisõnu, 2021. ja järgnevate aastate kokkuleppe- ja lühimenetluse menetlusaegade pikenemise põhjendamine pandeemiast tulenevate asjaoludega ei nähtu olevat õigustatud.

¹⁶² TrtRnKo 29.06.2021, 1-20-9279, p 30; Ginter, J (viide 161), lk 783.

¹⁶³ Kriminaalasjade lahendamise jõudlus 2020. aastal oli üldmenetlus 90% (2016. aastal 75% ja 2018. aastal 85%), lühimenetlus 96% ja kokkuleppemenetluses 99%. Vt: Kriminaalmenetlusasjad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika (viide 4).

¹⁶⁴ Kokkuleppemenetluses lahendatavate kriminaalasjade jõudlus oli 2021. aastal 100% ja 2022. aastal 101%, lühimenetluses oli jõudlus 2021. aastal 101% ja 2022. aastal 102%. Vt: Kriminaalmenetlusasjad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika (viide 4).

¹⁶⁵ Kriminaalmenetlusasjad maakohtus. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika (viide 4).

3.4 Kõige aeglasemate menetluste mõju keskmisele menetlusajale

Aritmeetiline keskmine on küll tõenäoliselt kõige sagedamini kasutatav statistiline näitaja, kuid selle kasutamine on problemaatiline olukorras, kus esineb väga väikeste või suurte arvuliste väärtustega erandeid, mis võivad keskmist kõigutada, või kui valim, mille põhjal keskmist arvutatakse, on väike.¹⁶⁶ Massimeedias ja ühiskonnas kajastust leidvate kriminaalasjade põhjal võib jääda mulje, et enamiku kriminaalasjade lahendamine võtabki aastaid aega.¹⁶⁷ Ka Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve läbiviimise aluseks oli Riigikohtu esimehe Justiitsministeeriumile tehtud pöördumine, milles ta viitas kriminaalasjas 1-16-9171 mõistliku menetlusaja ületamise ohule.¹⁶⁸

Kui keskmised menetlusajad kokkuleppe- ja lühimenetluses on laias laastus vahemikus 25-50 päeva, siis kõige aeglasemad menetlused mõlemas menetlusliigis on kestnud lausa mitu tuhat päeva. Ajamahukate menetluste mõju hindamiseks on menetlusstatistika põhjal leitud kokkuleppe- ja lühimenetluse menetlusaegade mediaan igal aastal. Mediaan näitab konkreetse aasta kohta menetlusaega, millest on sama palju aeglasemaid kui ka kiiremaid menetlusi. Seega ei mõjuta mediaanväärtust samavõrd üksikud pikad kriminaalmenetlused, mis keskmist menetlusaega võivad kõigutada.¹⁶⁹

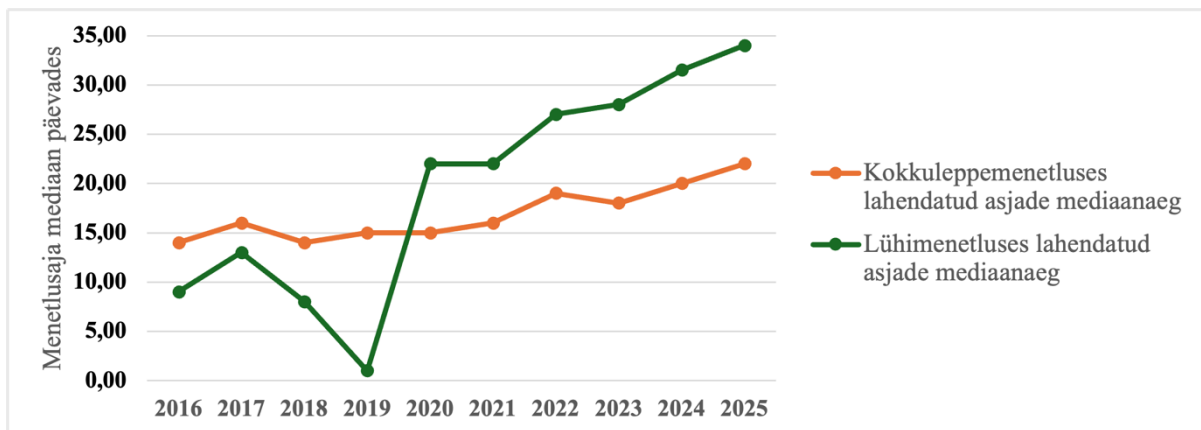
Leitud mediaanväärtus võimaldab järeldada, et ajamahukad menetlused tõstavad kokkuleppemenetluses keskmist menetlusaega orineteeruvalt 10-15 päeva võrra ja lühimenetluses 20-25 päeva võrra. Samuti ilmestab mediaanaeg asjaolu, et üldjuhul viiakse lihtmenetluses lahendatav asi läbi võrdlemisi kiiresti. Kuna aga mediaan on viimasel viiel aastal tõusma hakanud, viitab see, et ainult (üksikud) pikad kriminaalmenetlused ei ole järjepidevalt pikenevate keskmiste menetlusaegade põhjuseks, vaid esineb ka muid tegureid, mis iseloomustavad suuremat hulka kriminaalasju.

¹⁶⁶ Rootalu, K. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Aritmeetiline keskmine. Kirjeldav Statistika. Statistilise andmeanalüüsi meetodid. – Tartu Ülikool 2014. Veebis: <https://samm.ut.ee/kirjeldav-statistika/> (30.03.2026).

¹⁶⁷ Kohus mõistis Tallinna Sadama kohtuasjas süüdistatavad õigeks. Eesti. – ERR 27.06.2024. Veebis: <https://www.err.ee/1609382540/kohus-moistis-tallinna-sadama-kohtuasjas-suudistatavad-oigeks> (30.03.2026); Ekspertide juhtgrupp hakkab arendama süüteomenetluse valdkonda. Uudised. – Justiits- ja Digiministeerium 22.06.2023. Veebis: <https://www.justdigi.ee/uudised/ekspertide-juhtgrupp-hakkab-arendama-suuteomenetluse-valdkonda> (30.03.2026).

¹⁶⁸ Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve aruanne (viide 17), lk 6.

¹⁶⁹ Rootalu, K. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Mediaan. Kirjeldav statistika. Statistilise andmeanalüüsi meetodid. – Tartu Ülikool 2014. Veebis: <https://samm.ut.ee/kirjeldav-statistika/> (30.03.2026).

Joonis 8. Menetlusaegade mediaanväärtus kokkuleppe- ja lühimenetluses lahendatud kriminaalasjades aastatel 2016-2025.¹⁷⁰

Kuna lühimenetluses lahendatavate asjade arv on võrreldes kokkuleppemenetlusega oluliselt väiksem, siis on keskmine menetlusaeg üksikute ebastandardselt pikkade menetluste osas eriti tundlik. Lühimenetluses on teiste aasta keskmistest oluliselt häälbiv 2024. aasta menetlusaeg põhjendatav just nimelt kahe ülimalt pika kriminaalmenetlusega, mille menetlusajad olid 5142 ja 4431 päeva. Mõlemas asjas oli süüdistatav olnud tagaotsitav, isiku asukohta ei suudetud tuvastada ja kriminaalasjad lõpetati ära tulenevalt kuriteo aegumisest KrMS § 199 lg 1 p 2 ja KarS § 81 lg 1 p 2 alusel.¹⁷¹ Ilma nende kahe menetluseta oleks 2024. aasta keskmine menetlusaeg lühimenetluses 51 päeva, mis on küll varasemate aastate omadest pikem, kuid erisus ei ole nii märkimisväärne.

3.5 Kriminaalmenetluse pikenemise põhjused kõige aeglasemates menetlustes

Kuna nii kokkuleppe- kui ka lühimenetluse kõige aeglasemate menetluste kestused on tihti mitusada päeva, on asjakohane analüüsida, mis põhjustab lihtmenetlustes niivõrd pikkasid menetlusi. Arvestades lihtmenetluste menetlusreegleid ja iseloomu, ei tohiks kohtuasja lahendamine lihtmenetlustes nii kaua aega võtta.

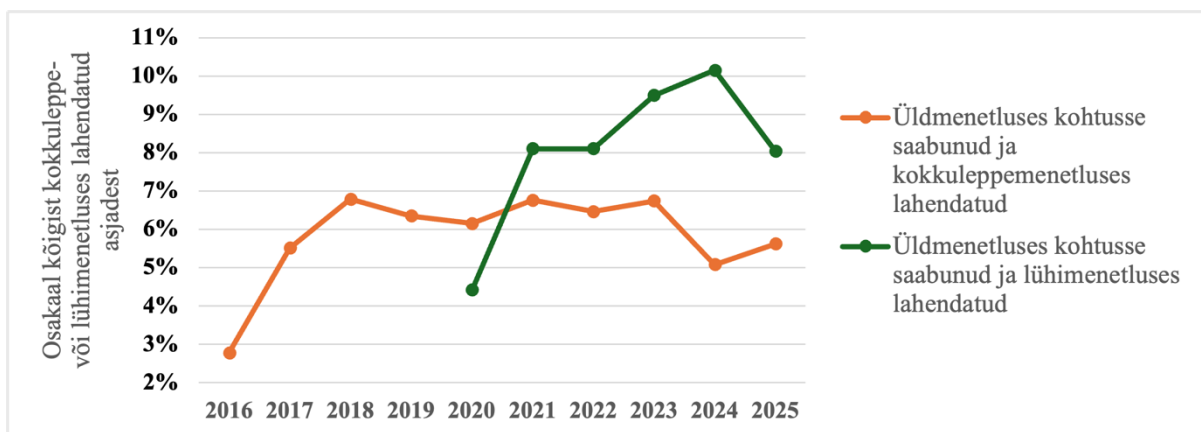
Pikad menetlusajad on paljuski tingitud asjaolust, et kriminaalasi on kohtusse saabunud üldmenetluses, kus on seejärel otsustatud üle minna kokkuleppe- või lühimenetluse peale.

¹⁷⁰ Aastatel 2016-2019 on lühimenetluse mediaan niivõrd madal sellepärast, et JDM statistika põhjal oli nendel aastatel palju menetlusi, mille kestus oli 1 päev. Sellised menetlused moodustasid kõikidest lühimenetlustes lahendatud kriminaalasjadest 2016. aastal 47,64%, 2017. aastal 45,09%, 2018. aastal 45,96% ja 2019. aastal 51,82%.

¹⁷¹ VMKm 14.11.2024, 1-12-9235; VMKm 11.11.2024, 1-10-13506.

KrMS § 239 lg 3 järgi on kokkuleppemenetlust võimalik kohaldada kuni kohtuliku uurimise lõpetamiseni maakohtus ja KrMS § 233 lg 1¹ kohaselt lühimenetlust kuni tõendite uurimise alustamiseni. Menetlusstatistikas kajastub JDM analüütiku kaaskirja kohaselt kohtuasja kestus alates selle kohtus registreerimisest kuni lahendini jõudmiseni. Teisisõnu, kui näiteks üldmenetluses kohtusse saabunud kriminaalasi lahendatakse kokkuleppe- või lühimenetluses, läheb kogu ajakulu kirja kokkuleppe- või lühimenetluse alla.¹⁷² Seega mõjutavad statistikas lihtmenetluse keskmist menetlusaega ka toimingud, mis on algselt tehtud hoopis teises menetlusliigis. Omakorda võib siit tõusetuda küsimus, kas andmete sellisel viisil kajastamine on õigustatud, kuid selle teema lahendamine ei ole magistritöö eesmärgiks.

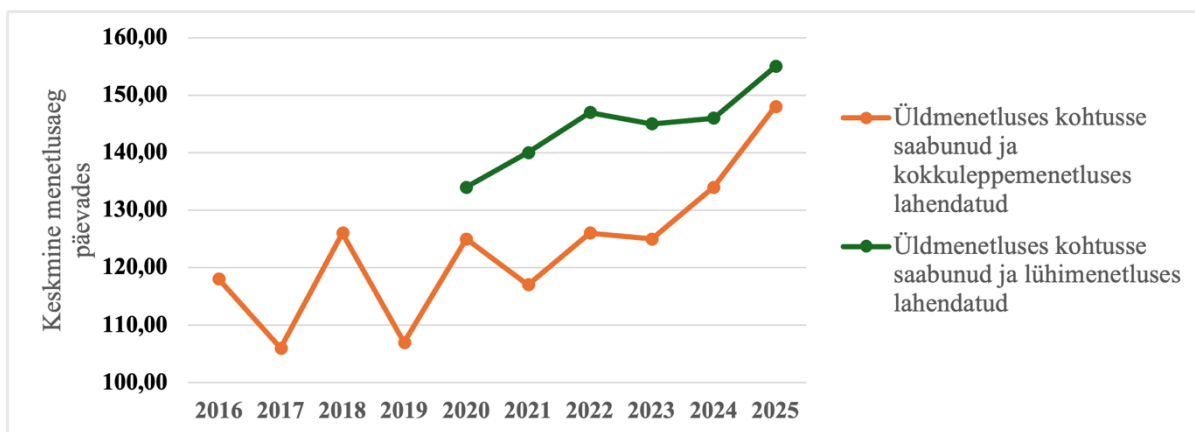
Kuigi kohtusse saabuvate kriminaalasjade arvu vähenemise tulemusel on vähenenud ka üldmenetlusest alguse saanud ja lihtmenetluses lõpplahendini jõudnud asjade arv üldiselt, on viimastel aastatel mõningal määral suurenenud selliste asjade osakaal. Üldmenetluses kohtusse saabunud ja lõpuks lühimenetluses lahendatud asjade osakaal kõigist lühimenetluses lahendatud kriminaalasjadest on 2020. aastaga võrreldes suurenenud keskmiselt 5% ja kokkuleppemenetluse puhul on see võrreldes 2016. aastaga tõusnud 4% võrra (vt Joonis 9). Kirjeldatud viisil kulgevad kriminaalmenetlused omavad aga kokkuleppe- ja lühimenetluse keskmistele menetlusaegadele olulist mõju, sest nende keskmine kestus on üle 100 päeva. Seejuures on viimastel aastatel menetlusajad liikunud tõusvas trendis – selliste menetluste keskmine menetlusaeg on tõusnud orienteeruvalt 20-25 päeva võrra (vt Joonis 10).¹⁷³

Joonis 9. Üldmenetluses kohtusse saabunud ja kokkuleppe- või lühimenetluses lõpplahendini jõudnud kriminaalasjade osakaal kõigist kokkuleppe- või lühimenetluses lahendatud asjadest.

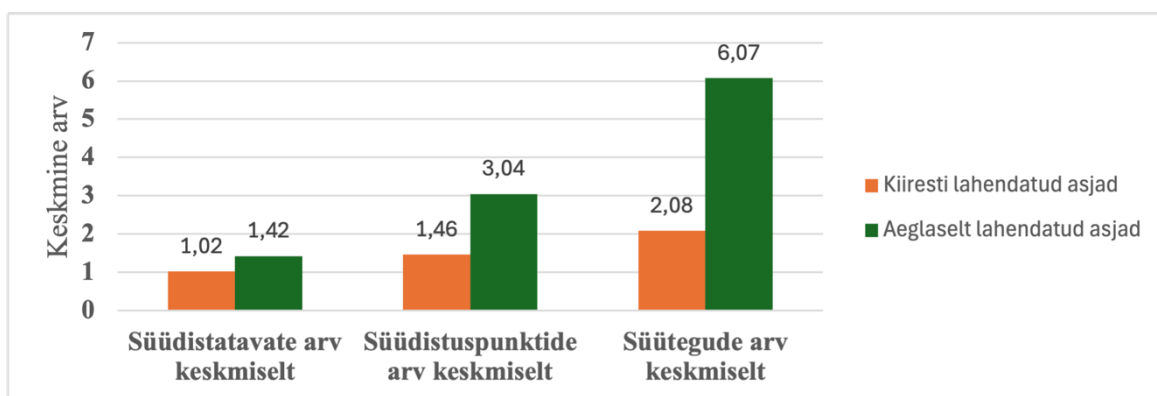
¹⁷² Kokkuleppemenetluse puhul kajastub statistikas kokkuleppega lõpetatud üldmenetlus enne tõendite uurimist.

¹⁷³ Lühimenetluse kohta on nii JDM-st kui ka kohtusüsteemist saadud menetlusstatistikas andmed alates 2020. aastast. JDM analüütiku sõnul ei eristatud varasemalt lühimenetlusi, mis on kohtusse saabunud üldmenetluses.

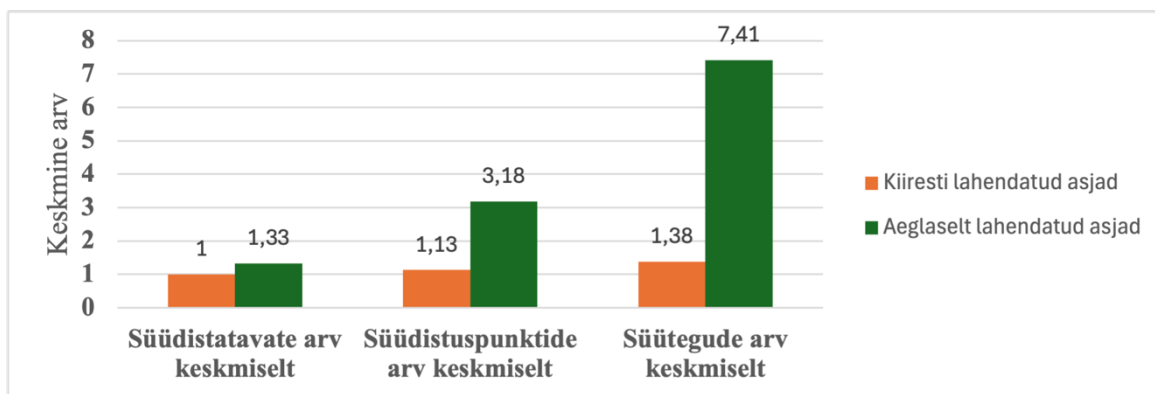
Joonis 10. Üldmenetluses kohtusse saabunud ja kokkuleppe- või lühimenetluses lõpplahendini jõudnud kriminaalasjade keskmine menetlusaeg.

Kui vaadelda JDM menetlusstatistika põhjal igal aastal kokkuleppe- ja lühimenetluses lahendatud kriminaalasjade seast viit protsenti kõige kiiremini ja aeglasemalt lahendatud asju¹⁷⁴, nähtub sarnaselt üldmenetluse osas tuvastatule, et kõige aeglasemalt lahendatud kriminaalasjades on rohkem süüdistatavaid, süüdistuspunkte ja kuriteoepisoodide. Alapeatüki 3.2 põhjal on teada, et eelnimetatu tõttu saab kriminaalasi olla keerukam, millest tulenevalt võib selliste asjade lahendamine kauem aega võtta. Keskmine süüdistatavate, süüdistuspunktide ja süütegude arv kokkuleppe- ja lühimenetluses n-ö kiiresti ja aeglaselt lahendatud asjades on välja toodud alljärgnevatel joonistel (vt Joonis 11 ja Joonis 12)

Joonis 11. Süüdistatavate, süüdistuspunktide ja süütegude keskmine arv kokkuleppemenetluses kõige aeglasemalt ja kõige kiiremini lahendatud kriminaalasjades (5% kõige pikema ja lühema menetlusajaga asjad) aastatel 2017-2025.

¹⁷⁴ JDM menetlusstatistika põhjal on kõige aeglasemateks asjadeks võetud 5% kõikidest kokkuleppe- ja lühimenetluses lahendatud kriminaalasjadest, kus oli kõige pikem menetlusaeg. Kõige kiiremateks asjadeks on võetud 5% vastavas menetlusliigis lahendatud kriminaalasjadest, kus menetlusaeg oli kõige lühem.

Joonis 12. Süüdistatavate, süüdistuspunktide ja süütegude keskmine arv lühimenetluses kõige aeglasemalt ja kõige kiiremini lahendatud kriminaalasjades (5% kõige pikema ja lühema menetlusajaga asjad) aastatel 2017-2025.

Praktikas esilekerkivate probleemide ja menetlusseadustiku vajakajäämistele analüüsimiseks on võetud juhuvalimiga viiest protsendist kõige aeglasemalt kokkuleppe- ja lühimenetluses lahendatud asjadest igal aastal vahemikus 2016-2025 10 kohtuasja. Juhuvalemisse võetud lahendite nimekiri on esitatud magistratöö Lisas 1. Lahendite uurimisel ei ole keskendunud niivõrd materiaalõiguslike probleemkohtade või menetlusõiguslike rikkumiste tuvastamisele. Selle asemel on sarnaselt varasemate uurimustega ja intervjuude põhjal tuvastatule otsitud põhjuseid, kuhu on menetluses aeg kadunud. Seega on kohtulahendite analüüsimisel keskendunud menetluse kestust mõjutavatele teguritele nagu kaitsja, prokuröri või kohtuniku vahetumine; süüdistatava poolt menetlusest kõrvalehoidumine; kohtuistungite ärajäämine; kohtuotsuste pikkus ja nende koostamiseks kuluv ressurss; menetluse keskendumine tegelikule vaidlusesemele; tsiviilhagi või avalik-õiguslik nõudeavalduse sisaldumine menetluses jne.

3.5.1 Põhjused kohtupraktikast kokkuleppemenetluse kõige aeglasemates asjades

Kokkuleppemenetluses lahendatud kriminaalasjadest juhuvalimisse sattunud asjade kestused päevades jäid vahemikku 83-648 päeva, ületades seega keskmist menetlusaega umbes 3-23 korda. Kuus kokkuleppemenetluses 2016. ja 2017. aastal tehtud kohtuotsust ei olnud Riigi Teataja avalikust andmebaasist kättesaadavad, mistõttu nendes esinevaid võimalikke probleemkohti ei õnnestunud analüüsida. Lisaks oli juhuvalimis seitse määrust, mille alusel kohus tagastas kriminaalasja prokuratuurile, kuid mis ei olnud samuti Riigi Teatajast leitavad. Seega on kokku analüüsitud 87 kokkuleppemenetluses tehtud kohtuotsust.

Kohtuotsuste põhjal hinnates olid asjaolud kokkuleppemenetluses lahendatud kriminaalasajdes üldjuhul selged. Kuna KrMS § 249 näeb erinevalt KrMS §-st 306 kohtule ette kohustuse märkida otsuse põhiosas vaid süüdistuse, milles süüdistatav süüdi mõistetakse, ja kokkuleppe sisu, ei tule kohtul mh lahti kirjutada teo toimepanemise tõendatust, mis võtab väga suure osa lahendi mahust. Eelkirjeldatu väljendub selgelt kohtuotsuste pikkuses, mis jäid üldjuhul vahemikku 5-6 lehekülge.¹⁷⁵ Seega kulub kohtul füüsiliselt otsuse kirjutamiseks võrdlemisi vähe aega, sest valdava osa kohtuotsuse tekstist saab ümber kirjutada või kopeerida¹⁷⁶ ja ühelegi küsimusele antavat õiguslikku hinnangut ei tule pikalt põhjendada. Kuigi kohtupraktikst see otseselt ei tulene, ei nähtu KrMS §-s 247 sätestatud kokkuleppemenetluse kohtuliku arutamise regulatsioonist, et ka kohtuistungil läbiviimisele võiks aega kuluda. Pigem vastupidi – kokkuleppemenetluse kriminaalasja peaks suutma ära lahendada üldjuhul ühe istungiga. Ka kohtute töökoormusmetoodikas arvestatakse, et lihtmenetlustes, sh kokkuleppemenetluses kulub vähe kohtuniku aega istungimenetlusele.¹⁷⁷

Siiski sattus 2022. ja 2025. aasta lahenditest juhuvalimisse ka 3 otsust, mis olid teistest oluliselt pikemad, ulatudes kuni 63 leheküljeni.¹⁷⁸ Nende asjade mahukus tulenes peaaugjalikult suurest kuriteoepisoodide arvust, millega kaasneb põhjendatult suurem hulk tõendeid ja seetõttu oli toimikus mitu erinevat kõidet.¹⁷⁹ Tõsi, et ka kirjeldatud mahukamates asjades ei võta otsuse kirjutamine ja koostamine iseenesest oluliselt palju rohkem aega, kuid kehtiv kokkuleppemenetluse regulatsioon ja Riigikohtu praktika näevad ette, et kohus peab siiski tõendeid hindama ja kujundama nende põhjal enda siseveendumuse.¹⁸⁰ Riigikohtu sõnul ei tähenda KrMS § 247 lg-s 2 sätestatud eeldus kokkuleppes fikseeritud asjaolude tõendatuse kohta seda, et kokkuleppes sisalduv ei peaks olema kooskõlas kriminaalasjas kogutud tõenditega ja kokkuleppe sõlmimine ei vähenda kohtu ülesandeid õigusemõistmisel. Kohtul tuleb kokkuleppemenetluse käigus süüdistatava küsitlemise ja kriminaaltoimikus sisalduvate materjalide pinnalt muuhulgas tuvastada, kas süüdistatav on pannud toime kirjeldatud teo.¹⁸¹

¹⁷⁵ Kohtuotsuse pikkusena on võetud arvesse Riigi Teatajas kohtuotsuse leheküljenumbreid, mille põhjal on leitud lahendite keskmine pikkus.

¹⁷⁶ KrMS §-de 247-249 kohaselt ei tohi kohus prokuratuuri ja süüdistatava (ning tema kaitsja) vahel sõlmitud kokkuleppes hõlbida, s.t. kohtul on kokkuvõtlikult võimalik kas kokkuleppe kinnitada või tagastada kriminaaltoimik prokuratuurile. Sellest tulenevalt ei nähtu põhjust, miks kohus peaks otsuses süüdistuse ja kokkuleppe sisu teistmoodi kirja panema. Kui seda tehakse, on see autori hinnangul vägagi ebavajalik ajakulu.

¹⁷⁷ Kohtute töökoormusmetoodika (viide 129), lk-d 3 ja 7-8.

¹⁷⁸ TMKo 22.12.2025, 1-25-3727; PMKo 29.08.2025, 1-25-2631; VMKo 13.06.2022, 1-21-7713.

¹⁷⁹ TMKo 22.12.2025, 1-25-3727; PMKo 29.08.2025, 1-25-2631; VMKo 13.06.2022, 1-21-7713.

¹⁸⁰ RKKKm 01.10.2012, 3-1-1-70-12, p 9; RKKKo 26.09.2005, 3-1-1-79-05, p 9.

¹⁸¹ RKKKm 01.10.2012, 3-1-1-70-12, p 9; RKKKo 26.09.2005, 3-1-1-79-05, p 9.

Seega nagu Tartu Maakohtu kohtunik välja tõi, tuleb kohtunikul läbi töötada kogu kriminaaltoimikus olev materjal teo tõendatuse hindamiseks, millega kaasneb mahukates asjades tõenäoliselt arvestatav ajakulu enne otsuse tegemist.

Menetlusaegu võib pikendada ka kriminaalasjas esitatud tsiviilhagi või avalik-õiguslik nõudeavalduse osas seisukoha võtmine. Tsiviilhagisid ja avalik-õiguslik nõudeavaldusi sisaldavate kriminaalasjade arv kokkuleppemenetluses lahendatud asjades on aastate lõikes varieerunud. Näiteks 2018. aastal oli juhuvalimissse võetud neljas kriminaalasjas esitatud nõue/nõuded, 2024. aastal mitte üheski, aga 2025. aastal taas neljas menetluses. Küll aga on juhuvalimi põhjal keskmine tsiviilhagi või avalik-õiguslik nõudeavaldust sisaldav menetlus pikem. Kui nõuet sisaldavate kriminaalasjade keskmine menetlusaeg on juhuvalimi põhjal 189 päeva, siis ülejäänud menetluste keskmine kestus on 167 päeva. Põhjendatud on ilmselt eeldada, et kogu täiendav ajakulu ei tähenda tsiviilhagi või avalik-õiguslik nõudeavaldusega tutvumist, kuid siiski võimaldab suurem menetlusaeg illustreerida, et mingil määral saab tsiviilhagi või avalik-õigusliku nõudeavalduse läbitöötamine aega võtta.

3.5.2 Põhjused kohtupraktikast lühimenetluse kõige aeglasemates asjades

Lühimenetluses 2016.-2025. aastal lahendatud kriminaalasjadest juhuvalimisse sattunud kohtuasjade kestused jäid vahemikku 121-4431 päeva, mis ületasid järelikult keskmist menetlusaega umbes 3-1100 korda. Riigi Teatajast ei olnud lühimenetluse osas sajast maakohtu lahendist kokku leitavad 17 lahendit¹⁸², millest kaks olid kriminaalmenetluse lõpetamise määrused, kümme lahendit olid prokuratuurile kriminaalasja tagastamise määrused ja viis tükki kohtuotsused. Seega on võimalike probleemide esinemist uuritud 83 lühimenetluses kohtuotsuseni jõudnud kriminaalasjas.

Lühimenetluse regulatsioon ei sisalda KrMS §-ga 249 sarnast sätet, mis tähendab, et kohtuotsuse põhiosas tuleb käsitleda kõiki KrMS §-s 306 sätestatud küsimusi. Sellest tulenevalt on kohtuotsused kokkuleppemenetluses tehtavatest lahenditest pikemad, jäädes keskeltläbi vahemikku 14-15 lehekülge¹⁸³, ja juba ainuüksi lahendi koostamine saab kohtunikul aega võtta.

¹⁸² Otsingutulemus ei andnud kas ühtegi vastet, oli olemas ainult ringkonnakohtu lahend või otsingutulemuse peale vajutades avanen teistsuguse numbriga lahend.

¹⁸³ Kohtuotsuse pikkusena on võetud arvesse Riigi Teatajas kohtuotsuse leheküljenumbreid lahendite puhul, kus on avaldatud terviklik otsus koos põhiosaga.

Küll aga oli uuritud 83 lahendist 48 puhul avaldatud ainult kohtuotsuse sissejuhatus ja resolütiivosa¹⁸⁴, mille tegemiseks annavad aluse KrMS § 315 lg-d 4 ja 7. Kuna juhuvalimisse sattunud lahendite seas oli ka näiteks seksuaalkuritegusid, siis nende puhul tulenes alus KrMS § 408¹ lg-st 3. Kuigi analüüsitud kohtupraktika pinnalt ei ole otseselt võimalik eristada, millistes otsustes on põhiosa jäetud koostamata või millistes lihtsalt avaldamata, on võimalik, et teatud juhtudel on kohus hoopis aega kokku hoidnud, kui otsuse põhistusi ei ole üldse koostatud.¹⁸⁵

Põhistatud otsuste ja nende koostamiseks kuluva aja osas on oluline märkida, et 34-st põhiosaga otsusest 13 puhul on tuvastatav, et süüdistatav(ad) tunnistas(id) ennast ühe või mitme kuriteo toimepanemises süüdi või nõustuti faktiliste asjaolude tõendatusega, kuid kohus hindas süüteokoosseisu realiseerimist ja tõendatust ka nende puhul.¹⁸⁶ Seega puudus tegelikult vaidlus ühe või mitme kuriteo toimepanemise ja nende tõendatuse üle, kuid KrMS § 306 lg-test 1 ja 2 tulenevalt tuleb need küsimused siiski otsuses põhistatult lahendada. Kuna otsuse koostamiseks kulub paratamatult aega, tundub eelkirjeldatud ajakulu olevat ebavajalik, kui süüdistatav on ise tunnistanud teo toimepanemist ehk nõustunud faktiliste asjaolude tõendatusega. Seejuures on oluline, et lühimenetlust kohaldatakse tihti seetõttu, et prokuratuur ja süüdistatav ei suuda karistuse osas kokku leppida ehk vaidlus teo tõendatuse osas puudub.¹⁸⁷

Sarnaselt kokkuleppemenetlusele on lühimenetluses aastatel 2016-2025 varieerunud tsiviilhagi või avalik-õiguslik nõudeavaldust sisaldavate kriminaalasjade arv, aga juhuvalimi põhjal on nende keskmine menetlusaeg suurem nõuet mittesisaldavate menetluste omast. Kui tsiviilhagi või avalik-õiguslik nõudeavaldust sisaldavate kriminaalasjade keskmine menetlusaeg oli juhuvalimisse võetud kriminaalasjades 276 päeva, siis teiste menetluste¹⁸⁸ keskmine kestus oli 238 päeva. Kuigi ka lühimenetluse puhul võib möönda, et kogu osa lisanduvast menetlusajast ei lähe tsiviilhagi või avalik-õigusliku nõudeavalduse lahendamisele, ilmestab erinevus

¹⁸⁴ Ühe otsuse puhul oli tegemist osaotsuse resolütiivosaga, kus lahendati tsiviilhagidega seotud küsimusi. Vt: HMKo 12.05.2021, 1-20-8204.

¹⁸⁵ Vt ka: Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve aruanne (viide 17), lk-d 28-29.

¹⁸⁶ HMKo 05.08.2025, 1-25-576; HMKo 10.10.2023, 1-23-1350; TMKo 02.02.2022, 1-21-5170; HMKo 04.02.2022, 1-21-3525; HMKo 05.11.2021, 1-21-4068; HMKo 24.03.2020, 1-19-4602; HMKo 10.02.2020, 1-19-5887; HMKo 09.07.2020, 1-19-9359; HMKo 15.10.2020, 1-20-1628; TMKo 16.01.2018, 1-17-6907; TMKo 10.10.2018, 1-18-2804; HMKo 12.02.2018, 1-17-8745; VMKo 19.01.2017, 1-16-6418.

¹⁸⁷ Justiitsministeeriumi analüüs (viide 16), lk 14.

¹⁸⁸ Keskmise menetlusaja leidmisel ei ole arvesse võetud nelja kriminaalmenetluse lõpetamise määrust, mille menetlusajad olid vahemikus 1600-4431 päeva ja mis oleksid keskmise üles viinud. Vt: HMKm 16.09.2016, 1-09-2488 (ei ole kättesaadav); VMKm 14.03.2016, 1-11-12056; VMKm 27.05.2016, 1-11-14465 (ei ole kättesaadav); VMKm 14.11.2024, 1-12-9235.

menetluse keskmises kestuses, et nõude lahendamine võib teatud täiendavat ajakulu põhjustada. Tsiviilhagi või avalik-õigusliku nõudeavaldusega seondult võib aeganõudev olla ka selle kajastamine kohtuotsuses. Nimelt KrMS § 306 lg 1 p 11 kohaselt tuleb lühimenetluses tehtavas otsuses lahendada sisuliselt tsiviilhagi või avalik-õiguslik nõudeavaldust puudutavad küsimused, s.t. otsuse põhiosas tuleb nõude rahuldamist või rahuldamata jätmist põhistada, kui süüdistatav hagi õigeks ei võta (tsiviilkohtumenetluse seadustik¹⁸⁹ § 440). Seega võib töö autori hinnangul järeldada, et tsiviilhagi või avalik-õigusliku nõudeavalduse lahendamine põhjustab ka lühimenetluses mingil määral täiendavat ajakulu, kuid täpsema mõju hindamine JDM statistika põhjal ei ole võimalik.

Pikemaid menetlusaegu lühimenetluses on võimalik ka põhjendada süüdistatava(te)st tulenevate asjaoludega. Seda nii olukordades, kus süüdistatav hoiab teadlikult menetlusest kõrvale, kui ka juhtudel, kus ta objektiivsetel põhjustel ei saa menetluses osaleda. Juhuvalimisse sattunud lahenditest üheksas menetluses oli otsesemaid või kaudsemaid viiteid olukordadele, kus süüdistatav ei saanud menetlusest osa võtta. Üheksast menetlusest kaheksas oli märke, et süüdistatav oli kuulutatud tagaotsitavaks või hoidis lihtsalt menetlusest kõrvale ja selle tõttu polnud võimalik kohtumenetlusega edasi liikuda.¹⁹⁰ Ühel juhul kandis süüdistatav kohtule teadaolevalt vanglakaristust Venemaal ja menetlus lõpetati ära teise astme kuriteo aegumise tõttu.¹⁹¹

Analüüsitud lahendite põhjal saab veel järeldada, et ebastandardsetl pikkade menetlusaegade taga on tihti rida põhjuseid, mis koosmõjus tõstavadki menetlusaja keskmisest kordades kõrgemaks. Menetlusaegade pikenemise põhjuste kompleksust kirjeldab hästi 2020. aastal lühimenetluses lahendini jõudnud kohtuasi, mille eripärad on allpool välja toodud ilmestamaks, et ühele kindlale juurpõhjusele näppu peale panna on raske. Menetluse kulg selles asjas oli järgnev:

- a) 19.04.2017 edastas prokuratuur kohtule süüdistusakti üldmenetluses;
- b) 31.01.2018 tehtud määrusega anti süüdistatavad kohtu alla;
- c) 12.02.2019 algas kriminaalasja arutamine eelistungiga;

¹⁸⁹ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I, 03.04.2025, 2.

¹⁹⁰ VMKm 14.11.2024, 1-12-9235; VMKm 21.12.2020, 1-18-8947 (kuigi lahend ise pole Riigi Teatajast leitav, on asjaolu tuvastatav sama süüdistatavat puudutava hilisema lahendi põhjal, vt: VMKo 24.03.2022, 1-21-6213, p 83); HMKo 15.10.2020, 1-20-1628; HMKo 19.10.2018, 1-18-2653; HMKo 08.06.2017, 1-16-9546; HMKo 06.01.2016, 1-15-7099; HMKo 24.08.2016, 1-14-10447; HMKo 05.08.2025, 1-25-576.

¹⁹¹ VMKm 14.03.2016, 1-11-12056.

- d) 25.09.2019 määrusega jäeti tsiviilhagi ühe süüdistatava vastu lahendamiseks eraldi menetlusse;
- e) 25.09.2019 määrusega rahuldati süüdistavate, nende kaitsjate ja prokuratuuri taotlus ning määrati asja lahendamine lühimenetluses;
- f) 17.10.2019 esitas prokuratuur kohtusse muudetud süüdistuse, milles täpsustati teo õiguslikku kvalifikatsiooni ja täiendati teokirjeldust;
- g) 20.11.2019 määrusega lõpetas kohus kriminaalmenetluse otstarbekusest osaliselt ühe süüteo koosseisu suhtes;
- h) 18.12.2019 lõppes kriminaalasja kohtulik arutamine;
- i) 27.03.2020 kuulutas maakohus kohtuotsuse resolutiivosa;
- j) 11.05.2020 tehti kättesaadavaks põhistatud kohtuotsus.¹⁹²

Menetlus venis esialgu seetõttu, et ei kaasatud kannatanut, mis tõi kaasa kolm aastat kestnud õigusliku vaidluse ja päädis lõpuks süüdistatava suhtes kokkuleppemenetluses tehtud otsuse tühistamisega. Kui prokuratuur esitas 19.04.2017 kohtusse süüdistusakti üldmenetluses, takistas asja lahendamist tsiviilhagi menetlusse võtmata jätmine. Süüdistatav anti küll lõpuks 31.01.2018 kohtu alla, aga seejärel vahetus kohtunik ning 12.02.2019 algas kriminaalasja arutamine uuesti eelistungiga. Eeltoodu tõttu kestis ainuüksi kohtulik arutamine 3 aastat.¹⁹³

Ühes juhuvalimisse sattunud kohtuasjas saab pikemat menetlusaega pidada põhjendatuks tulenevalt ühiskonna huve teenivast eesmärgist. Nimetatud kriminaalasjas lisandus menetlusajale orienteeruvalt viiskümmend päeva, sest rakendati ja kriminaalmenetlus lõpetati KrMS §-des 203¹ ja 203² sätestatud lepitusmenetluse tulemusel. Prokurör esitas selles kriminaalasjas 26.07.2018 toimunud kohtuistungil taotluse lepitusmenetluse rakendamiseks, kohus koostas 27.07.2018 lepitusmenetluse rakendamise määruse ning süüdistatav ja kannatanu sõlmisid lepituskokkuleppe 20.09.2018.¹⁹⁴ Seega kulus kohtu tegevusest sõltumatu lepitusmenetluse läbiviimiseks viiskümmend päeva, mis on juba iseseisvalt rohkem, kui 2018. aasta keskmine menetlusaeg. Lepitusmenetlus võimaldab kannatanut rohkem otsustusprotsessi kaasata, kaitsta paremini kannatanu huve ja õiguseid ning saavutada ausam ja õiglasem kokkuleppe tekitatud kahjude hüvitamise osas.¹⁹⁵ Kuriteo toimepanija vaatest võimaldab

¹⁹² HMKo 27.03.2020, 1-17-3920, p-d 1-4, 21.

¹⁹³ HMKo 27.03.2020, 1-17-3920, p 21.

¹⁹⁴ HMKm 02.10.2018, 1-18-4004, viide koostatud „kriminaalasja kohtulikult arutamisel kohus tuvastas...” põhjal.

¹⁹⁵ Aas, N. KrMSK § 203¹/2.1; 2.4.

lepitamine mõista teoni viinud põhjuseid ja sellega tekitatud kahjulikke tagajärgi, mis peaks lihtsustama eksimustest arusaamist ja võimaldama teha tulevikuks õigeid järeldusi.¹⁹⁶ Töö autori arvates on põhjendatav sellise menetluse läbiviimiseks panustada rohkem aega, mida ei peaks kaaluma üle menetlusökoonoomia.

3.6 Kõige kiiremate menetluste vähenemine

Menetlusstatistikas on nii lühi- kui ka kokkuleppemenetluse puhul iga aasta kõige kiiremate menetluste kestus vaid üks päev.¹⁹⁷ Lühike menetlusaeg tuleneb suuresti asjaolust, et need on lahendatud kiirmenetluses vastavalt kas kokkuleppe- või lühimenetluse sätete järgi. KrMS § 256¹ lg 1 kohaselt on kiirmenetluses asja lahendamine lubatav, kui isik on kahtlustatav teise astme kuriteos, mille tõendamiseseme asjaolud on selged ja mille kohta on kogutud kõik vajalikud tõendid. Sama lõike teise lause kohaselt tuleb prokuratuuril esitada taotlus kiirmenetluse kohaldamiseks 48 tunni jooksul alates isiku kahtlustatavana ülekuulamisest või isiku kahtlustatavana kinnipidamisest. Seega on tegemist eriliigilise lihtmenetluse vormiga, mis võimaldab kriminaalasju lahendada kiirkorras.¹⁹⁸ Kiirmenetluse KrMS-i toomise ajal nähti selle põhilist väljundit poevarguste, joobes juhtimiste ja kehaliste väärkohtlemiste lahendamisel.¹⁹⁹

Alates 2017. aastast on aga kokkuleppe- ja lühimenetluse sätete järgi läbiviidud kiirmenetluste arv ja osakaal mõlemas menetlusliigis lahendatud asjade koguarvust oluliselt vähenenud. Võrreldes 2016. aastaga on kokkuleppemenetluse sätete järgi lahendatud kiirmenetluste osakaal kõikidest kokkuleppemenetluses lahendatud asjade arvust vähenenud umbes 10% (vt Joonis 13). Lühimenetluses on muutus olnud eriti märkimisväärne – 2019. aastaga võrreldes on lühimenetluse sätete järgi lahendatud kiirmenetluste osakaal kõigist lühimenetluses lahendatud asjadest langenud lausa 30% (vt Joonis 13). Kuna selliste menetluste menetlusaeg on sisuliselt eranditult 1 päev²⁰⁰, mõjutavad need selgelt positiivselt kokkuleppe- ja lühimenetluses lahendatud kriminaalasjade keskmisi menetlusaegu. Nii kiirete menetluste

¹⁹⁶ Aas, N. KrMSK § 203¹/2.1; 2.4.

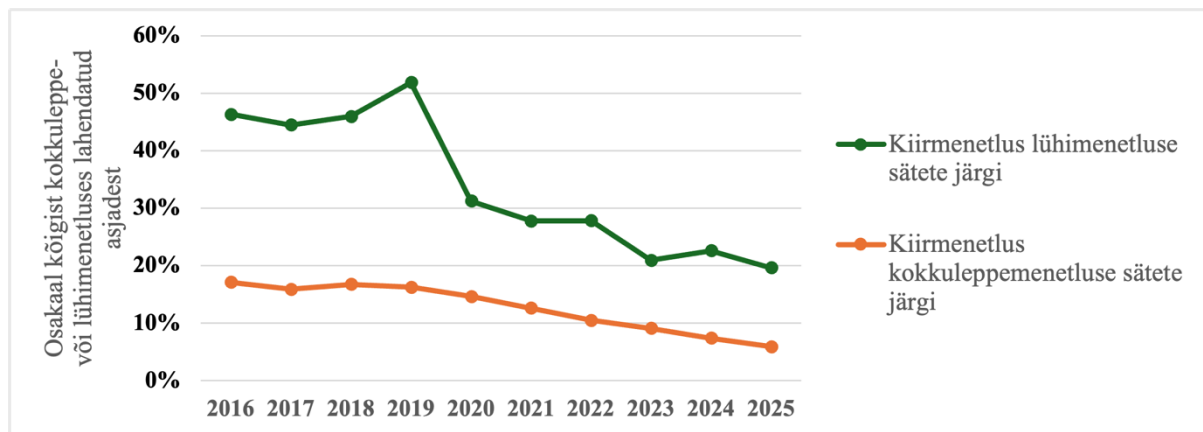
¹⁹⁷ Kuigi JDM menetlusstatistikas võib olla nende kestuseks märgitud ka 0 päeva, siis JDM analüütiku kaaskirja kohaselt peaks nende pikkusena kajastuma 1 päev.

¹⁹⁸ Sillaots, M. KrMSK § 256¹/1.

¹⁹⁹ Aas, N. Riigi peaprokuröri ülevaade Riigikogu põhiseaduskomisjonile. – Juridica 2014/7, lk 541.

²⁰⁰ Siiski olid JDM menetlusstatistikas ka teatud üksikud erandid, kus menetlusaeg oli rohkem kui 1 päev. Näiteks on märgitud ühe kriminaalasja kestuseks 21 päeva. Statistika kohaselt oli tegemist prokuratuurile kriminaalasja tagastamise määrusega, aga Riigi Teatajast ei ole lahend leitav. Vt: HMKm 13.06.2025, 1-25-2876.

osakaalu vähenedes hakkavad statistikas domineerima nõ tavapärase menetlusajaga menetlused ja muud erandid. Kui eemaldada statistikast kõik kokkuleppe- või lühimenetluse sätete järgi läbiviidud kiirmenetlused, nähtub, et kokkuleppemenetluses lahendatud kriminaalasjade keskmine menetlusaeg tõuseb 1-5 päeva võrra ja lühimenetluses lausa 12-32 päeva võrra.

Joonis 13. Kokkuleppe- ja lühimenetluse sätete järgi lahendatud kiirmenetluste osakaal kõikidest kokkuleppe- või lühimenetluses lahendatud kriminaalasjade koguarvust.

Eeltoodu ilmestab selgelt, kui tihedalt on kohtusüsteemi erinevad osad seotud ja kuidas võivad menetlusaegu pikendada hoopis tegurid, mis avalduvad enne kriminaalasja sisulist lahendamist kohtus. Kuna prokuratuuri otsustada on, millises menetlusliigis kriminaalasi kohtusse saadetakse, on töö autor pöördunud prokuratuuri poole eelkirjeldatud trendi kohta selgituste saamiseks. Prokuratuuri sõnul on kiirmenetluste osakaal vähenenud kolme asjaolu tõttu. Esiteks lõpetatakse suur osa kinnipidamisest 48 tunni jooksul prokuratuuri saabuvatest kriminaalmenetlustest otstarbekuse kaalutlusel KrMS § 202 või § 203 alusel. Teise põhjusena toodi välja tööjõupuudus Politsei- ja Piirivalveametis, mille tõttu ei jõua menetleja piisavalt kiiresti kriminaalasja materjale kokku panna või ei ole tõlk saadaval. Kolmandaks mõjutavad menetlusliigi valikut töökorralduslikud võimalused. Puhkepäevadel raskendab menetluse läbiviimist kohtusekretäride ja tõlkide kättesaadavus, samuti ei ole osad kohtunikud nõus puhkepäevadel kriminaalasjade lahendamisega tegelema.²⁰¹ Siinjuures võib aga tõstatada küsimuse, kas kiirmenetluste eristamine tavalistest kokkuleppe- ja lühimenetlustest on üldse põhjendatud, kui kriminaalasja lahendamine vastab tavapärasele kokkuleppe- või lühimenetlusele ja ainus erand on, et seda tehakse kiiresti.

²⁰¹ Prokuratuuri 14.04.2026 vastus töö autori 29.03.2026 esitatud selgitustaotlusele.

KOKKUVÕTE

Magistritöös uuriti kriminaalasjade keskmiste menetlusaegade pikenemise põhjuseid kokkuleppe- ja lühimenetluses. Võimalike menetlust aeglustavate põhjuste tuvastamisel on keskendutud vahetult kriminaalmenetluse käigus esilekerkivate tegurite analüüsimisele. Sellest lähtudes ei ole töös käsitletud potentsiaalseid murekohti, mis võivad tõusetuda kohtuhaldusest- ja juhtimisest, kohtupersonalist peale kohtunike, uurimisasutuste ja prokuratuuri töökorraldusest, kohtusüsteemi rahastusest jne, kui need vahetult ei seonu muu uuritavaga.

Menetlustempo aeglustumine on toimunud eriskummalisel viisil, sest kohtutel on tulnud lahendada aina vähem kriminaalasju, kuid menetlusajad on kõikides menetlusliikides järjepidevalt kasvanud. Menetlusstatistika põhjal on aastatel 2016-2025 kokkuleppemenetluses keskmised menetlusajad pikenenud orienteeruvalt 10 päeva võrra ja lühimenetluses 19 päeva võrra. Kuigi näitajad ei tundu numbriliselt suured, tähendab eeltoodu suhtarvudena umbes 40% suurst tõusu kokkuleppemenetluses ja 60% tõusu lühimenetluses. Samas kohtusse saabuvate asjade arv on samal perioodil märgatavalt vähenenud. Kui 2016. aastal saabus kokkuleppemenetluses kohtusse 5164 kriminaalasja ja lühimenetluses 1782, on 2025. aastaks näitaja langenud vastavalt 2514 peale kokkuleppemenetluses ja 452 peale lühimenetluses ehk kohtusse saabuvate asjade arv on vähenenud rohkem kui poole võrra. Oluline on ka märkida, et viimase 10 aasta jooksul ei ole kokkuleppe- ega lühimenetluse menetlusreegleid märkimisväärselt muudetud, mis tähendab, et puuduvad võimalikud pealtnäha selged menetlustempot aeglustavad põhjused.

Menetluse keskmise kestuse osas on oluline arvestada keskmise näitaja eripäraga ja menetlusaegade mediaanväärtus ilmestab, et keskmist menetlusaega tõstavad igal aastal oluliselt teatud hulk väga aeglaseid menetlusi. Nimelt on kokkuleppemenetluses menetlusaegade mediaan umbes 10-15 päeva võrra väiksem keskmisest menetlusajast ja lühimenetluses 20-25 päeva võrra. Lühimenetluses on väga aeglaste menetluste mõju keskmisele menetlusajale suurem, sest võrreldes kokkuleppemenetlusega on lahendatavate asjade arv lühimenetluses kordades väiksem. Kuna aga lahendatud kriminaalasjade mediaanaeg on lühimenetluse puhul alates 2020. aastast ja kokkuleppemenetluses 2022. aastast tõusma hakanud, tähendab see, et keskmiste menetlusaegade pikenemise taga on lisaks väga aeglastele kriminaalasjadele ka muud tegureid, mis iseloomustavad suuremat hulka kohtuasju.

Kuigi seni tehtud uurimused ja analüüsid on käsitlenud eelkõige üldmenetluse pikemaks muutumise põhjuseid, on nendes töodes välja toodud üldisemaid faktoreid, mis võiksid mõjutada ka kokkuleppe- ja lühimenetluse kestust. Sellistena võib nimetada järgnevad põhjused: kriminaalasjade mahukamaks muutumine; suurem süüdistatavate või kaitsjate arv menetluses; kaitsja, prokuröri või kohtuniku vahetumine; süüdistatav hoiab menetlusest kõrvale; kokkulepitud istungiaegadest ei peeta kinni; tsiviilhagi või avalik-õiguslik nõudeavalduse koormav mõju menetluse efektiivsusele, eeluurimiskohtuniku ülesannetega seondult on kriminaalasja sisuliselt lahendada saavate kohtunike ring piiratud ning menetlusliikide vahetamine menetluse venitamise eesmärgil. Kuna lühimenetlus sarnaneb mitmes osas üldmenetlusega, siis kitsamalt lühimenetluse kestust võib veel pikendada (teoreetiliselt) kohtu poolt menetluse ebapiisav juhtimine, põhistatud otsuse koostamisele kuluv ressurss, kohtu poolt liiga pikkade dokumentide koostamine ning asjaolu, et menetlus ei keskendu tegelikule vaidlusesemele. Kuna menetlusaegade pikenemist põhjustavad tegurid saavad olla väga eriilmelised, viidi töö raames läbi poolstruktureeritud intervjuud kohtunikega, et saada võimalikest põhjustest selgem kaardistus. Kohtunike hinnangul võib menetlusaegade pikenemise taga olla kriminaalasjade keerulisemaks ja mahukamaks muutumine, kohtunike arvu vähenemine ja kohtunikukonna pensioneerumine, kohtuistungite ärajäämine või edasilükkamine, kohtuniku isikuomadustest tulenevad asjaolud ja COVID-19 pandeemia.

Kokkuleppe- ja lühimenetluses menetlusaegade pikenemise põhjuste uurimisel on töös tuginetud eeskätt JDM-i poolt saadetud kriminaalasjade menetlusstatistikale vahemikus 2016-2025 ja kohtupraktikale. Erinevate tegurite analüüsimisel on lähtutud varasemates uurimustes väljatoodud asjakohastest menetlustempot mõjutavatest faktoritest, kuid arvestatud on ka statistikast tulenevate lihtmenetluste menetlusaegu mõjutavate eripäradega.

Uurimistulemuste pinnalt ei saa järeldada, et kohtunike arvu vähenemine oleks tõstnud tegevkohtunike töökoormust ja seetõttu pikendanud menetlusaegu. Süüteokohtunike arv on küll võrreldes 2016. aastaga vähenenud, aga samal ajal on märgatavalt langenud ka kohtusse saabuvate asjade arv, mille tulemusel on ühe kohtuniku poolt keskmiselt lahendamist vajavate asjade arv 2025. aastal väiksem kui 2016. aastal. Statistiliste andmete pinnalt aga nähtus, et menetlusaegades võivad esineda teatud erisused kohtunikupõhiselt. Kohtusüsteemiga liituvad kohtunikud on kriminaalasjade lahendamisel mõne päeva võrra kiiremad menetlejad kui kohtunike enamus ja keskmise ametist lahkuva kohtuniku menetlusaeg on kohtunike enamuse omast paari päeva võrra aeglasem.

Analüüsist ei nähtu ka, et COVID-19 pandeemia oleks kokkuleppe- ja lühimenetluse läbiviimist oluliselt häirinud. Pärast esimeste piirangute kehtestamist tegutseti ruttu KrMS-i täiendamisega ja vähem kui kahe kuuga võimaldati kaugosalemise teel istungitel osalemine. Arvestades lihtmenetluste regulatsiooni, on põhjendatud järeldada, et menetlustega oli pärast seadusemuudatust võimalik võrdlemisi kiiresti edasi liikuda. Kuigi teatud mõju menetluse kiirusele võis esialgne piirangute kehtestamine omada, ilmestab asjade lahendamise jõudlus 2020. ja järgnevatel aastatel, et lihtmenetlustes ei jäänud kriminaalasjade lahendamine pausile. 2020. aastal oli nii kokkuleppe- kui ka lühimenetluses asjade lahendamise jõudlus küll mõnevõrra väiksem kui 100%, aga 2021. ja 2022. aastal on jõudlus juba positiivne ehk üle 100%. Mõlemas menetlusliigis on 2020. aastal kohtusse saabunud ja lahendatud kriminaalasjade arvu vahe keskel läbi 33 ning 2020. aasta järgsest statistikast ilmneb, et järgneva kahe aastaga suudeti see minimaalne jääk ilmselt likvideerida. Isegi kui mõni üksik menetlus võis venima jääda, ei saanud see riigiülest menetlustempot oluliselt mõjutada, kuna sisuliselt kõik 2020. aastal kohtusse saabunud asjadest lahendati ikkagi samal aastal (kokkuleppe- ja lühimenetluses saabus kohtusse 4754 kriminaalasja ja neist lahendati 4688).

Menetlusaegade poolest kõige kauem kestnud kokkuleppe- ja lühimenetluses lahendatud kriminaalasjade puhul saab statistika ja uuritud kohtupraktika pinnalt järeldada, et sellistes menetlustes on rohkem süüdistatavaid, süüdistuspunkte ja kuriteoepisoode. Samuti võtab mõlema menetlusliigi puhul tsiviilhagi või avalik-õiguslikku nõudeavaldust sisaldava kriminaalasja lahendamine märgatavalt kauem aega (kõige pikemate kokkuleppemenetluste puhul lisandus keskmiselt 22 päeva ja lühimenetluste puhul 38 päeva), kuigi kogu täiendav ajakulu ei pruugi tähendada nõude lahendamist. Kokkuleppemenetluses kulub küll otsuse koostamisele ja istungite läbiviimisele võrdlemisi vähe aega, aga menetluse kestust võib pikendada episoodide ja tõendite rohkus, sest seaduse ja Riigikohtu praktika kohaselt tuleb kohtul ka kokkuleppemenetluses kõiki tõendeid hinnata. Lühimenetluses sarnanesid menetluse pikendamise põhjused üldmenetluse osas leituga ja analüüsitud kohtupraktika põhjal saab esile tuua olukorrad, kus süüdistatav hoidis menetlusest kõrvale või kohtunik vahetus. Samuti kulub lühimenetluses põhistatud otsuste koostamise korral tihti ressursi teo tõendatuse analüüsimisele, kuigi selle osas vaidlus puudub ja küsimus on pigem mõistetavas karistuses.

Kokkuleppe- ja lühimenetluse keskmistele menetlusaegadele tõenäoliselt enim mõju avaldava faktorina saab välja tuua vastava menetlusliigi sätete järgi läbiviidud kiirmenetluste arvu ja osakaalu märkimisväärse vähenemise. Kõikide kokkuleppe- või lühimenetluses lahendatud

kriminaalasjade arvust on kiirmenetluste osakaal langenud kokkuleppemenetluse puhul kesktlbi 10% ja lühimenetluse puhul 30%. Kuna kiirmenetluste kestus on sisuliselt eranditult 1 päev, tõstab selliste menetluste niivõrd suurel määral vähenemine oluliselt keskmist menetlusaega. Samuti on suurenenud orienteeruvalt 3-5% võrra üldmenetluses kohtusse saabunud ja lihtmenetluses lõpplahendini jõudnud kriminaalasjade osakaal kõikidest kokkuleppe- või lühimenetluses lahendatud asjade arvust. Sellised menetlused kajastuvad kokkuleppe- ja lühimenetluse statistikas. Kuna menetlusstatistikas kajastub kriminaalasja kestus alates selle kohtusse saabumisest kuni lahendini jõudmiseni, tähendab see, et ka üldmenetluses tehtavate toimingute ajakulu loetakse lihtmenetluste menetlusaja ajakulu hulka. Viimastel aastatel on nii kokkuleppe- kui ka lühimenetluse puhul üldmenetlusest alguse saanud menetluste menetlusajad ligikaudu 20-25 päeva võrra pikemad kui 2020. aastal.

Samuti saab statistiliste andmete pinnalt järeldada, et kokkuleppe- ja lühimenetluses lahendatud kriminaalasjad on muutunud teatud määral keerulisemaks, mis saab pikendada nende lahendamiseks vajaminevat ajakulu. Kuigi keerukus on iseenesest subjektiivne termin, on kirjanduse ja kohtupraktika põhjal võimalik võtta selle hindamise aluseks objektiivsed kriteeriumid nagu süüdistatavate, süüdistuspunktide ja kuriteoepisoodide arv menetluses. Astatel 2017-2025 on küll süüdistatavate ja süüdistuspunktide arv keskmiselt ühes kriminaalasjas varieerunud ja pigem natuke vähenenud, kuid keskmine kuriteoepisoodide arv ühes menetluses on liikunud tõusvas trendis. Nii kokkuleppe- kui ka lühimenetluses lahendatavas kriminaalasjas on episoodide arv menetluse kohta suurenenud keskmiselt 2 võrra.

Kriminaalasja lahendamiseks vajaminevat ajakulu võib suurendada ka kriminaalasjade mahukamaks muutumine, mille tõttu tuleb kõigil menetlusega seotud osapooltel süveneda ja analüüsida suuremat hulka materjali. Kokkuleppe- ja lühimenetluses lahendatavate asjade mahukus väljendub ilmselt kõige täpsemini kriminaaltoimikute pikkuses, sest toimikud sisaldavad kogu materjali, mis asja lahendamiseks tuleb läbi töötada. Olemasolev infosüsteem ei võimalda aga toimikute pikkust mõõta, sest toimikud on skaneeritud PDF formaadis ja sisaldavad lisaks dokumentidele palju muud materjali (nt videod ja helisalvestised), millest lähtuva mahu mõõtmiseks puuduvad tehnilised vahendid. Kuigi numbriliste näitajate põhjal ei ole võimalik kriminaalasjade mahukamaks muutumist kinnitada, esineb mitmeid põhjuseid, miks võivad kohtuasjad olla järjest enam mahukamaks muutunud. Näiteks võib tehisaru abi kasutamine muuta kohtule esitatavad dokumendid pikemaks, digitaalsed andmekandjad võivad

sisaldada väga suurt andmehulka või on menetluse detailsemaks muutnud Riigikohtu praktikast tulenevad nõuded.

Seega on magistritööst selgunud, millistel põhjustel on saanud kokkuleppe- ja lühimenetluses keskmine menetlusaeg pikeneda. Kuigi lihtmenetluste menetlusreeglid on juba niigi ökonoomsed, oleks töö autori hinnangul otstarbekas üle vaadata kohtu roll kokkuleppemenetluses. Kui menetlusseadustik võimaldab süüdistataval ja prokuratuuril kokku leppida asjaoludes, mille üle vaidlus puudub, siis teoreetiliselt võiks kokkuleppemenetluses olla kohtu ülesandeks vaid veenduda kokkuleppe kehtivuses. Teisisõnu, kohus ei peaks sellisel juhul tegelema tõendite hindamisega, vaid kontrollima kokkuleppe seaduslikkust ja süüdistatava nõusoleku vabatahtlikkust. Kirjeldatud lähenemist toetab ka uus KrMS muutmise seaduse eelnõu 560 SE, kus sisaldub võistlevale menetlusele omane omaksvõtu institut.²⁰² Selle eesmärgiks on vähendada tõendamisele kuluvat aega olukorras, kus pooltel tegelikult puudub vaidlus faktiliste asjaolude üle.²⁰³ Töö autor mõnab, et kohtu poolt tõendite hindamise kohustusest täielikult loobumine toob kaasa mitmeid ohte. Oluline risk võib tõusetuda näiteks kokkuleppe läbirääkimiste protsessist, kus prokurör võib süüdistatavat pahatahtlikult mõjutada ja suunata teda nõustuma kokkuleppega, mis on tõenduslikult nõrk. Selle tagajärjel võidakse aga isik ebaõigesti süüdi mõista, kui kohus eraldiseisvalt tõendeid ei hinda.²⁰⁴ Teisalt on eelkirjeldatud ohtu võimalik maandada kaitsja kohustusliku osavõtuga kohtueelses menetluses alates kriminaaltoimiku tutvustamisest (KrMS § 45 lg 3). Kuna lahendatavate küsimuste ring on lai, vajab teema põhjalikku edasist uurimist ja analüüsimist, mida ei ole käesoleva magistritöö mahtu arvesse võttes võimalik teostada. Seejuures vajaks välja selgitamist, kui kaua kulub kohtunikul tegelikult aega kokkuleppemenetluses toimikuga tutvumiseks ja tõendite hindamiseks, seda eelkõige kriminaalasjades, kus on rohkem kuriteoepisoode ja tõendeid.

²⁰² Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus (kohtumenetluse optimeerimine ja kohtulahendite avalikkus) 560 SE. Esimene lugemine. Eelnõu, lk 4. Veebis: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/62fde454-6c94-4c0b-a555-e6e663ebba09/kriminaalmenetluse-seadustiku-ja-teiste-seaduste-muutmise-seadus-kohtumenetluse-optimeerimine-ja-kohtulahendite-avalikkus/> (04.04.2026).

²⁰³ Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus (kohtumenetluse optimeerimine ja kohtulahendite avalikkus) 560 SE. Esimene lugemine. Seletuskiri, lk-d 19-21. Veebis: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/62fde454-6c94-4c0b-a555-e6e663ebba09/kriminaalmenetluse-seadustiku-ja-teiste-seaduste-muutmise-seadus-kohtumenetluse-optimeerimine-ja-kohtulahendite-avalikkus/> (04.04.2026).

²⁰⁴ Lõhmus, U (viide 5), lk 210.

REASONS BEHIND THE SLOWING DOWN OF SIMPLIFIED CRIMINAL PROCEDURES

Abstract

Although Estonia has been at the top of international rankings for the efficiency of judicial proceedings over the years, in recent years, processing times have begun to increase. It is understandable that criminal proceedings, which restrict an individual's fundamental rights and where the person's conviction for a crime is at stake, must take time. Otherwise there is a risk of reaching an incorrect decision. However, the duration of the proceedings should not be overlooked. Article 6 of the European Convention on Human Rights grants the accused the right to a trial within a reasonable time. In the case law of the Supreme Court of Estonia, procedural economy and the resolution of a court case within a reasonable time have been considered a constitutional-level legal value. Disproportionately long proceedings hinder the exercise of disputed rights and leave individuals in an uncertain situation. Furthermore, criminal proceedings have a strong impact on an individual's mental health and may result in a deprivation of liberty, which is exacerbated by the delay of the proceedings. It is also of no small importance that prolongation of proceedings reduces society's trust in the judicial system.

When analyzing the duration of criminal proceedings and ways to make them more efficient, the general procedure is often discussed in detail, but simplified procedures tend to be sidelined. The main objective of this thesis, however, is to identify possible reasons for the prolongation of proceedings specifically within simplified procedures. The factors contributing to delays have been examined in the context of abridged and plea agreement procedures, while the summary procedure has been excluded from the scope of this study. This is due to the fact that only approximately 1-2% of all criminal cases have been resolved through summary procedures in the last ten years, with the proportion decreasing since 2016.

The deceleration in the pace of the proceedings has occurred in a peculiar way. While the courts have had to resolve fewer criminal cases, procedural durations have consistently increased in all types of proceedings. Procedural statistics from 2016-2025 indicate that the average processing times in plea agreement procedure have increased by approximately 10 days and in abridged procedure by 19 days. Although the figures may not seem numerically substantial,

the above means an increase of roughly 40% in plea agreement procedure and a 60% increase in abridged procedure. At the same time, the number of cases entering to court has significantly decreased during the same period. While in 2016, 5,164 criminal cases entered the court in plea agreement procedure and 1,782 in abridged procedure, by 2025 these figures had dropped to 2,514 and 452 respectively, meaning that the number of cases coming to court has more than halved. It is also important to note that the procedural rules for both plea agreement and abridged procedures have not been significantly amended over the past 10 years, which means that there are no seemingly clear reasons slowing down the pace of proceedings.

A wide variety of factors can cause the prolongation of average processing times, such as legislative loopholes, lack of resources, bad faith behavior by the parties involved, the court's inability to manage the proceedings, etc. The aim of the thesis is to focus specifically on the reasons emerging within the framework of criminal proceedings. Attention has not been paid to the management and administration of courts, court personnel other than judges, the financing of the judicial system, the organization of the work of the investigative bodies and the prosecutor's office, etc., unless these are directly related to other factors arising during the conduct of the proceedings. The aforementioned, however, does not mean that those issues could not affect the efficiency of the proceedings.

Based on the objective, the research questions are following:

- a) What are the dynamics of the procedural statistics of criminal cases in Estonia?
- b) What factors have been identified in Estonia so far that could affect the duration of abridged and plea agreement procedures?
- c) What are the reasons for the prolongation of processing times in abridged and plea agreement procedures?

The author has used both qualitative and quantitative research methods and the thesis is divided into three chapters. In the first chapter, the author provides an overview of the procedural statistics of criminal cases, which helps a better understanding of the nature and significance of the problem. The second chapter discusses the previously identified factors contributing procedural delays in Estonia and analyzes their potential impact in the context of simplified procedures. In addition, semi-structured interviews have been conducted with judges from the Harju, Tartu and Viru County Courts to map the relevant problem areas in the proceedings based on their experiences. The third chapter examines potential causes regarding the

prolongation of average procedural durations in abridged and plea agreement procedures. To identify the reasons and draw conclusions, the author primarily relies on the procedural statistics obtained from the Courts Division of the Ministry of Justice and Digital Affairs, which includes criminal cases resolved in general and simplified procedures between 2016-2025.

Although previous studies on procedural delays have primarily addressed general procedure, these works have highlighted broader general factors that could also influence the duration of plea agreement and abridged procedures. These include the following reasons: criminal cases becoming more voluminous; a larger number of defendants or defense attorneys involved; changes in defense attorneys, prosecutors or judges; the defendant avoids the proceedings; the agreed court hearing times are not adhered to; the burdensome effect of a civil court claim or a statement of a public-law claim on procedural efficiency; due to the duties of a pre-trial investigation judge, the circle of judges who can adjudicate the criminal case on its merits is limited; and the switch of procedural types for the purpose of prolonging the proceedings. Since abridged procedure shares several similarities with general procedure, the processing time of abridged procedure may also be extended by the court's insufficient management of the proceedings, the time resources spent on drafting a reasoned decision, the preparation of excessively lengthy documents by the court, and the fact that the proceedings do not focus on the actual subject of the dispute.

Given that the existing literature has not directly addressed the prolongation of processing times in simplified procedures, the thesis includes interviews with three active judges to gain an insight of what specialists who deal with criminal cases on a daily basis consider as the causes of these delays. According to the judges, the increase in procedural duration may be due to the growing complexity and volume of criminal cases, a decrease in the number of judges and their retirement, the cancellation or postponement of court hearings, factors arising from the personal characteristics of individual judge, and the impact of COVID-19 pandemic.

In investigating the reasons for the increase in processing times for plea agreement and abridged procedures, the thesis primarily relies on the procedural statistics of criminal cases and judicial practice. The analysis of various factors is based on relevant elements influencing the pace of proceedings identified in previous studies, but the specific characteristics of simplified procedures resulting from statistics have also been taken into account.

Regarding the average duration of proceedings, it is essential to take into account the specific nature of the average indicator. The median value of the processing times illustrates that the average is significantly driven every year by a certain number of very slow proceedings. Namely, the median processing time in plea agreement procedure is approximately 10-15 days lower than the average, and in abridged procedure, it is 20-25 days lower. In abridged procedure, the impact of very slow proceedings on the average processing time is greater because, compared to plea agreement procedure, the number of cases to be resolved in abridged procedure is many times lower. However, since the median resolution time for criminal cases has started to increase in plea agreement procedure since 2022 and in abridged procedure since 2020, it means that the prolongation of average processing time is driven not only by very slow criminal cases, but also by other factors, which characterize a larger number of court cases.

The research results do not indicate that the decrease in the number of judges has increased the workload of practicing judges and thereby prolonged the processing times. Although the number of criminal court judges has decreased compared to 2016, the number of cases entering the courts has also significantly declined at the same time. As a result, the average number of cases to be resolved per judge is lower in 2025 than it was in 2016. However, statistical data revealed that there may be certain differences in procedural durations on a judge-by-judge basis. Judges joining the judicial system are a few days faster in resolving criminal cases than the majority of judges, whereas the average processing times of a judge leaving office is a few days slower than that of the majority.

It cannot be also concluded that the COVID-19 pandemic has significantly disrupted the conduct of abridged and plea agreement procedures. Following the imposition of the initial restrictions, legislative amendments to the Estonian Code of Criminal Procedure were quickly done, which enabled the remote participation in court hearings. Given the regulation of simplified procedures, it is reasonable to conclude that it was possible to move forward with the proceedings relatively quickly after the legislative changes. Although the initial imposition of restrictions may have had some impact on the processing times, the clearance rate in 2020 and the following years demonstrates that the resolution of criminal cases in simplified procedures did not come to a halt. In 2020, the clearance rate in both plea agreement and abridged procedures was somewhat less than 100%, but in 2021 and 2022 the rate turned positive, exceeding 100%. In both types of procedures, the difference between the number of criminal cases received by the court and those resolved in 2020 was on average 33 cases.

Statistics after 2020 show that this minimal backlog was probably cleared within the following two years. Even if a few individual proceedings were delayed, this could not have significantly affected the procedural pace nationwide, since essentially all of the cases received by the court in 2020 were resolved within the same year (4754 criminal cases entered the courts in plea agreement and abridged procedures, and 4688 of them were resolved).

In the case of criminal matters resolved in plea agreement and abridged procedures that had the longest durations, it can be concluded from the statistics and examined case law that there is a higher number of defendants, charges and episodes in such proceedings. Also, in both types of procedures, a criminal case containing civil court claim or a statement of public-law claim takes longer to resolve (an average of 22 days was added for the longest plea agreement procedures and 38 days for the abridged procedures), although the entire additional time spent does not necessarily signify the resolution of the claim itself. In plea agreement procedure, while relatively little time is spent on drafting a decision and conducting court hearings, the duration may be prolonged by an abundance of episodes and evidence, because according to law and the case law of the Estonia's Supreme Court, the court must also assess all evidence in this type of procedure. In abridged procedure, the reasons for delays were similar to those found in general procedure. Based on the analyzed case law, situations can be highlighted where the defendant avoided the proceedings or the judge changed. Furthermore, when drafting reasoned decisions in abridged procedure, resources are often spent on analyzing the proof of the offence, although there is no dispute about facts and the issue is rather about the punishment to be imposed.

The factor probably having the greatest impact on the average processing times of plea agreement and abridged procedures is the decreasing share of fast-track procedures conducted under the provisions of the respective type of simplified procedure. Out of all the criminal cases resolved in plea agreement or abridged procedures, the proportion of fast-track procedures has fallen by an average of 10% in plea agreement and 30% in abridged procedure. Since the duration of fast-track procedures is almost without exception 1 day, such a substantial decrease in these types of cases significantly increases the average processing time. Additionally, the share of criminal cases that initially entered the court in general procedure but reached a final judgment through simplified procedure has increased by approximately 3–5% out of all the cases resolved in plea agreement or abridged procedure. Such proceedings are reflected in the statistics for plea agreement and abridged procedures. Since the procedural statistics record the

duration of a criminal case from its arrival at the court until the judgement, this means that the time spent on actions performed in general procedure is also included in the processing time of simplified procedures. In recent years, the processing times for cases originating from general procedure have increased by approximately 20-25 days for both plea agreement and abridged procedures compared to 2020.

Based on statistical data, it can be also concluded that criminal cases resolved in plea agreement and abridged procedures have become somewhat more complex, which can extend the time required for their resolution. Although complexity is a subjective term in itself, it is possible to use objective criteria such as the number of defendants, charges and criminal episodes in the proceedings as a basis for assessment. Between 2017 and 2025, the average number of defendants and charges per criminal case has varied and rather slightly decreased, but the average number of criminal episodes per case has moved in an upward trend. In both plea agreement and abridged procedure, the corresponding indicator has increased roughly by 2.

The time required to resolve a criminal case may also be increased by the growing volume of the cases, which requires all parties involved in the proceedings to examine and analyze a larger amount of material. In plea agreement and abridged procedures, the volume of the cases is probably most accurately reflected in the length of criminal files, as they contain all the material that must be processed to resolve the case. However, the existing information system does not allow for measuring the length of files, because the files are scanned in PDF format and contain various material beyond documents (e.g. videos and audio recordings), for which there are no technical tools to measure the resulting volume. Although it is not possible to confirm the increase in volume of criminal cases based on numerical indicators, several reasons suggest why court cases may have become increasingly voluminous. For example, the use of artificial intelligence may result in longer documents submitted to the court, digital data carriers can contain a very large amount of data, or requirements arising from the Supreme Court's case law may have made the proceedings more detailed.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Aas, N. Riigi peaprokuröri ülevaade Riigikogu põhiseaduskomisjonile. – Juridica 2014/7, lk-d 540-544.
2. Abipolitseiniku seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus (COVID-19 haigust põhjustava viiruse SARS-Cov-2 levikuga seotud meetmed) 170 SE. Esimene lugemine. Seletuskiri. Veebis: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/000826a5-0c93-407c-9fab-f173221748b4/abipolitseiniku-seaduse-ja-teiste-seaduste-muutmise-seadus-covid19-haigust-pohjustava-viiruse-sarscov2-levikuga-seotud-meetmed/> (30.03.2026).
3. Aiaots, L. Kas suured andmemassiivid on tõendite kullaauk või kriminaalmenetluse hukatus? – Juridica 2025/1-2, lk-d 67-84.
4. Analüüs ja ettepanekud kriminaalasjade menetlemise kiiremaks ja ökonoomsemaks muutmiseks. Kriminaalpoliitika lühianaluus. Nr 1/2023. – Justiitsministeerium: Kriminaalpoliitika osakond. Veebis: <https://www.justdigi.ee/sites/default/files/documents/2023-04/Analüüs%20ja%20ettepanekud%20kriminaalasjade%20menetlemise%20kiiremaks%20ja%20ökonoomsemaks%20muutmiseks.pdf> (30.03.2026).
5. Avaleht. – Vabariigi Presidendi kantselei. Veebis: <https://president.ee/et> (30.03.2026).
6. Brysbaert, M. How many words do we read per minute? A review and meta-analysis of reading rate. – Journal of Memory and Language, Vol 109, December 2019. Veebis: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0749596X19300786> (30.03.2026).
7. Calvez, F., Regis, N. Length of court proceedings in the member states of the Council of Europe based on the case law of the European Court of Human Rights. – European Commission for the Efficiency of Justice. Starsbourg: Council of Europe Publishing 03.-04.12.2018. Veebis: <https://rm.coe.int/cepej-2018-26-en-rapport-calvez-regis-en-length-of-court-proceedings-e/16808ffc7b> (30.03.2026).
8. Eerik, M., Peetsalu, M., Sild, A. Menetluseetika kohtumenetluse kiirendajana. – Juridica 2025/1–2, lk-d 3-12.
9. EKI ühendsõnastik 2026. Sõnaveeb. – Eesti Keele Instituut 2026. Veebis: <https://sonaveeb.ee/> (30.03.2026).

10. EKoÜ töökoormuse küsimustik I-II astme kohtunikele. – Tallinn: Eesti Kohtunike Ühing 20.01.2022. Veebis: <https://ekou.ee/mat/EST-2022-EKoY-koormuse-kysimustiku-koond.pdf> (30.03.2026).
11. Ekspertide juhtgrupp hakkab arendama süüteomenetluse valdkonda. Uudised. – Justiits- ja Digiministeerium 22.06.2023. Veebis: <https://www.justdigi.ee/uudised/ekspertide-juhtgrupp-hakkab-arendama-suuteomenetluse-valdkonda> (30.03.2026).
12. Esimese ja teise astme kohtujuristide spetsialiseerumise analüüs. – Tartu: Tartu Ülikool ja Justiits- ja Digiministeerium 2025. Veebis: https://www.justdigi.ee/sites/default/files/documents/2025-10/Esimese_astme_kohtunike_spetsialiseerumine.pdf (30.03.2026).
13. Estonia. – The Judiciary Hub 2026. Veebis: <https://judiciaryhub.eu/country/estonia/> (30.03.2026).
14. Euroopa Liidu õigusemõistmise 2025. aasta tulemustabel (2025 EU Justice Scoreboard, 01.07.2025). – European Commission. Veebis: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_en#scoreboards (30.03.2026).
15. European judicial systems CEPEJ Evaluation report. 2022 Evaluation cycle (2020 data). Part 1. Tables, graphs and analysis. – Council of Europe. September 2022. Veebis: <https://rm.coe.int/cepej-report-2020-22-e-web/1680a86279> (30.03.2026).
16. European judicial systems CEPEJ Evaluation report. 2024 Evaluation cycle (2022 data). Part 1. General Analysis. – Council of Europe. September 2024. Veebis: <https://rm.coe.int/cepej-evaluation-report-part-1-en-/1680b272ac> (30.03.2026).
17. European judicial systems CEPEJ Evaluation report. 2024 Evaluation cycle (2022 data). Part 2. Country profiles. – Council of Europe. September 2024. Veebis: <https://rm.coe.int/fiche-pays-partie-2-en/1680b21e99> (30.03.2026).
18. Explanatory note to the scheme for evaluating European judicial systems. – Council of Europe. Starsbourg 29.09.2025. Veebis: <https://www.coe.int/documents/29148167/293204192/CEPEJ%282025%299rev+Explanatory+Note+Evaluation+2026+cycle+%282025+data%29+EN.pdf/68562af1-7471-fddd-ebde-4075cb656865?t=1764248764227> (30.03.2026).
19. Feltes, T. Causes for delays in the criminal justice system. Report on the Ninth Criminological Colloquium on „Delays in the Criminal Justice System“. – Council of

- Europe. Strasbourg 28.-30.11.1989. Veebis:
<https://www.thomasfeltes.de/pdf/veroeffentlichungen/Delay.pdf> (30.03.2026).
20. Ginter, J. Kriminaalmenetluse digitaliseerumine Eestis. – Juridica 2023/9, lk-d 780-787.
21. Government report on administration of justice. Ministry of Justice. – Finnish Government 2023:9. Veebis:
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/fl3e409c-6095-4f41-a75c-e2c02d846549/content> (30.03.2026).
22. Harju Maakohtu esimehe kohustuste täitmise järelevalve aruanne. – Justiitsministeerium: Järelevalvekomisjon 24.03.2020. Veebis:
https://www.justdigi.ee/sites/default/files/documents/2021-11/harju_mk_esimehe_jarelevalve_aruanne.pdf (30.03.2026).
23. Heise, M. Criminal Case Complexity: An Empirical Perspective. – Journal of Empirical Legal Studies, Vol 1, Issue 2. Cornell Law Faculty Publications 17.06.2004, lk-d 331-369. Veebis:
https://scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1003&context=lsrp_papers (30.03.2026).
24. Hollandi kohtujuristi arvamus: Parket bij de Hoge Raad 21/02242. – Uitspraken. De Rechtspraak, 24.12.2021. Veebis:
<https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:PHR:2021:1228> (30.03.2026).
25. Justiits- ja Digiministeeriumi 24.03.2026 vastus töö autori 19.03.2026 esitatud teabenõudele.
26. Justiits- ja Digiministeeriumi 28.03.2026 vastus töö autori 25.03.2026 esitatud teabenõudele.
27. Jäätma, J. Kas kohtuorganisatsiooni puudutavad põhiseaduse normid on tagurlikud? Riigiõiguse blogi, 17.12.2025. – Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia. Veebis:
<https://www.akadeemia.ee/riigioiguse-sihtkapital/riigioiguse-blogi/> (30.03.2026).
28. Kalajas, L. Mõistlik menetlusaeg ja kriminaalmenetluse venitamine üldmenetluses. Magistritöö. Juhendaja Andreas Kangur. – Tartu: Tartu Ülikool 2021. Veebis:
<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/57a0a0af-bab7-4bb5-a6a7-027facd75857/content> (30.03.2026).
29. Kaljumäe, Ü. Menetlusajad tsiviil 2023 võrdlevalt. (Materjal asub Riigikohtu direktori valduses.)

30. Kergandberg, E., Pikamäe, P. Eesti uue kriminaalmenetluse seadustiku eelnõu lähtekohad. – Juridica 2000/9, lk-d 555-563.
31. Kergandberg, E., Pikamäe, P. (koost). Kriminaalmenetluse seadustik. Komm. vlj. Tallinn: Juura 2012.
32. Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus (kohtumenetluse optimeerimine ja kohtulahendite avalikkus) 560 SE. Esimene lugemine. Eelnõu. Veebis: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/62fde454-6c94-4c0b-a555-e6e663ebba09/kriminaalmenetluse-seadustiku-ja-teiste-seaduste-muutmise-seadus-kohtumenetluse-optimeerimine-ja-kohtulahendite-avalikkus/> (04.04.2026).
33. Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus (kohtumenetluse optimeerimine ja kohtulahendite avalikkus) 560 SE. Esimene lugemine. Seletuskiri. Veebis: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/62fde454-6c94-4c0b-a555-e6e663ebba09/kriminaalmenetluse-seadustiku-ja-teiste-seaduste-muutmise-seadus-kohtumenetluse-optimeerimine-ja-kohtulahendite-avalikkus/> (04.04.2026).
34. Kohtunikukonkurss. Teated. – Riigikohus 30.03.2026. Veebis: <https://www.riigikohus.ee/et/kohtunikueksamikomisjon/teated> (23.04.2026).
35. Kohtute haldamise nõukoja saja kolmekümnenda istungi protokoll. 19.-20.09.2024. – Eesti kohtud 19.04.2021. Veebis: <https://www.kohus.ee/dokumendid-ja-vormid/kohtute-haldamise-noukoda> (30.03.2026).
36. Kohtute töökoormusmetoodika. – Justiitsministeerium (2024). (Materjal on Justiits- ja Digiministeeriumi valduses ning selle edastas töö autorile Riigikohtu direktor.)
37. Kohus mõistis Tallinna Sadama kohtuasjas süüdistatavad õigeks. Eesti. – ERR 27.06.2024. Veebis: <https://www.err.ee/1609382540/kohus-moistis-tallinna-sadama-kohtuasjas-suudistatavad-oigeks> (30.03.2026).
38. Kuritegevuse ülevaade. Kuritegevus Eestis 2025. – Justiits- ja Digiministeerium. Veebis: <https://www.justdigi.ee/kuritegevus2025/> (30.03.2026).
39. Kõve, V. Ülevaade kohtukorralduse, õigusemõistmise ja seaduste ühetaolise kohaldamise kohta. Ettekanne Riigikogu 2024. aasta kevadistungjärgul. – Tartu: Riigikohus 12.06.2024. Veebis: <https://www.riigikohus.ee/et/oigusalased-materjalid/avalikud-esinemised-ja-artiklid> (30.03.2026).
40. Kõve, V. Ülevaade kohtukorralduse, õigusemõistmise ja seaduste ühetaolise kohaldamise kohta. Ettekanne Riigikogu 2025. aasta kevadistungjärgul. – Tartu: Riigikohus 10.07.2025. Veebis: <https://www.riigikohus.ee/et/oigusalased-materjalid/avalikud-esinemised-ja-artiklid> (30.03.2026).

41. Lundeberg, M. A. Metacognitive Aspects of Reading Comprehension: Studying Understanding in Legal Case Analysis. – Reading Research Quarterly. Vol 22, No. 4. International Reading Association, United States and Wiley, lk-d 407-432. Veebis: <https://www.jstor.org/stable/747700?seq=1> (04.04.2026).
42. Luskin, M. L. Building a theory of case processing time. – Judicature, Vol. 62, Issue 3 (September 1978), lk-d 115-127. Veebis: https://heinonline-org.ezproxy.utlib.ut.ee/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/judica62&id=117&men_tab=srchresults (30.03.2026).
43. Lõhmus, U. (peatoim) jt. Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm. vlj. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Riigiõiguse Sihtkapital 2022. Veebis: <https://pohiseadus.riigioigus.ee/v1/eessona> (30.03.2026).
44. Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. Tallinn: Juura 2019.
45. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute interaktiivne menetlusstatistika. – Kohtute statistika. Eesti Kohtud. Veebis: <https://www.kohus.ee/eesti-kohtud/kohtute-menetlusstatistika> (30.03.2026).
46. MacCoun, R. J. Complex evidence in litigation. In B. L. Cutler (Ed.). – The Encyclopedia of Psychology and Law, Vol. 1, 2008, lk-d 127-130. Veebis: https://gspp.berkeley.edu/assets/uploads/research/pdf/MacCoun_2008_Complex_Litigation.pdf (23.03.2026).
47. Madise, Ü. (toim) jt. Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 5. vlj. Tartu: SA Iuridicum 2020.
48. Nahkur-Tammiksaar, D., Zautin, V. Kriminaalmenetluse statistika. Prokuratuuri aastaraamat 2024. – Prokuratuuri aastaraamatud. Veebis: <https://aastaraamat.prokuratuur.ee/prokuratuuri-aastaraamat-2024/kriminaalmenetluse-statistika> (30.03.2026).
49. Nahkur-Tammiksaar, D., Zautin, V. Kriminaalmenetluse statistika. Prokuratuuri aastaraamat 2025. – Prokuratuuri aastaraamatud. Veebis: <https://aastaraamat.prokuratuur.ee/prokuratuuri-aastaraamat-2025/kriminaalmenetluse-statistika> (24.04.2026).
50. Patsea, E. The ripple effect of judicial delays. OSCE blog post (blogipostitus). – OSCE 15.11.2024. Veebis: <https://impact.osce.org/blog/579151> (30.03.2026).
51. Plekksepp, A. Lihvides võistlevat kriminaalkohtumenetlust voolujoonelisemaks. – Juridica 2023/9, lk-d 763-768.
52. Prokuratuuri 14.04.2026 vastus töö autori 29.03.2026 esitatud selgitustaotlusele.

53. Reducing the backlog in the Crown Court. Report. – National Audit Office 05.03.2025.
Veebis: <https://www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2024/05/reducing-the-backlog-in-the-crown-court-summary.pdf> (30.03.2026).
54. Rohtmets, E. (toim), Kuusk, P. (toim). Kohtute aastaraamat: 2012. – Riigikohus 2012.
Veebis: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud/49828> (30.03.2026).
55. Rootalu, K. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. – Tartu Ülikool 2014. Veebis: <https://samm.ut.ee> (30.03.2026).
56. 2022 Rule of Law Report. Country Chapter on the rule of law situation in Estonia. – European Commission. Luxembourg 13.07.2022. Veebis: https://commission.europa.eu/document/download/f0c905fd-a630-4199-a505-beb522fa2705_en?filename=18_1_194002_coun_chap_estonia_en.pdf (30.03.2026).
57. Sannik, R. Austatud lugeja. – Juridica 2026/3, lk 233-233.
58. Sillaots, M. Kokkuleppemenetlus kriminaalmenetluses. Doktoriväitekirj. Juhendaja Erik Kergandberg. – Tartu: Tartu Ülikool 2004. Veebis: <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/52394cdd-9ee9-4fc5-809c-61ce75d1bdcc/content> (30.03.2026).
59. Tartu Maakohtu tööjaotusplaan 2025. Tartu Maakohtu üldkogu otsus 05.12.2024. – Eesti Kohtud. Veebis: <https://www.kohus.ee/dokumendid-ja-vormid/kohtute-toojaotusplaanid> (30.03.2026).
60. Uritam, A. Kohtunike töökoormus: probleemi olemus ja võimalikud lahendused. – Juridica 2026/3, lk-d 315-322.
61. Vranken, J. B. M. De omvang van cassatiestukken in civiele zaken. Veebis: <https://www.njb.nl/umbraco/uploads/2018/5/Artikel-De-omvang-van-cassatiestukken.21318--3-.pdf> (30.03.2026).
62. Õigusloomepoliitika põhialused aastani 2030. – Justiits- ja Digiministeerium 01.02.2022. Veebis: <https://www.justdigi.ee/oigusloome-arendamine/oiguspoliitika-pohialused-aastani-2030-0> (30.03.2026).
63. Õigusteabe otsinguportaal. – xLaw Legal. Veebis: <https://legal.ee> (20.04.2026).

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

64. Abipolitseiniku seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus (COVID-19 haigust põhjustava viiruse SARS-Cov-2 levikuga seotud meetmed). – RT I, 06.05.2020, 1.
65. Eriolukorra meetmete rakendamine. – RT III, 14.03.2020, 1.
66. Eriolukorra väljakuulutamise Eesti Vabariigi haldusterritooriumil. – RT III 13.03.2020, 1.
67. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.
68. Kohtute seadus. – RT I, 14.03.2025, 24.
69. Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I, 22.12.2025, 3.
70. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I, 03.04.2025, 2.

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

Eesti kohtupraktika

- 71. RKKKm 20.12.2019, 1-17-10050.
- 72. RKKKm 01.10.2012, 3-1-1-70-12.
- 73. RKKKo 09.06.2023, 1-21-2315.
- 74. RKKKo 20.06.2022, 1-20-9006.
- 75. RKKKo 28.01.2022, 1-20-9406.
- 76. RKKKo 23.02.2017, 3-1-1-112-16.
- 77. RKKKo 17.06.2015, 3-1-1-53-15.
- 78. RKKKo 08.07.2014, 3-1-1-31-14.
- 79. RKKKo 30.06.2014, 3-1-1-14-14.
- 80. RKKKo 20.03.2013, 3-1-1-95-12.
- 81. RKKKo 04.11.2011, 3-1-1-81-11.
- 82. RKKKo 18.06.2010, 3-1-1-43-10.
- 83. RKKKo 07.06.2010, 3-1-1-118-09.
- 84. RKKKo 28.12.2009, 3-1-1-100-09.
- 85. RKKKo 21.06.2006, 3-1-1-47-06.
- 86. RKKKo 26.09.2005, 3-1-1-79-05.
- 87. RKKKo 27.02.2004, 3-1-1-3-04.
- 88. RKPJKo 26.05.2015, 3-4-1-59-14.
- 89. RKÜKo 22.03.2011, 3-3-1-85-09.
- 90. TrtRnKo 29.06.2021, 1-20-9279.
- 91. VMKo 24.03.2022, 1-21-6213.

Rahvusvaheline kohtupraktika

- 92. EIKo 14902/04, *Oao Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*.
- 93. EIKo 8737/79, *Zimmermann and Steiner v. Switzerland*.
- 94. EIKo 6232/73, *König v. Germany*.
- 95. EIKo 5826/03, *Idalov v. Russia*.
- 96. EIKo 30210/96, *Kudla v. Poland*.

LISA 1

Töö sees viidatud JDM menetlusstatistikast võetud lahendid

1. HMKm 13.06.2025, 1-25-2876 (ei ole kättesaadav).
2. PMKo 11.02.2019, 1-18-5556.
3. VMKm 14.11.2024, 1-12-9235.
4. VMKm 11.11.2024, 1-10-13506.

JDM menetlusstatistikast juhuvalimisse võetud kokkuleppemenetluses lahendatud kriminaalasjad

1. HMKm 27.11.2023, 1-23-4739 (ei ole kättesaadav).
2. HMKm 27.09.2016, 1-16-5097 (ei ole kättesaadav).
3. HMKo 18.08.2025, 1-25-2222.
4. HMKo 04.03.2025, 1-24-4942.
5. HMKo 23.10.2023, 1-23-3788.
6. HMKo 29.06.2023, 1-23-1321.
7. HMKo 17.04.2023, 1-22-2376.
8. HMKo 13.02.2023, 1-22-5589.
9. HMKo 18.10.2022, 1-22-3771.
10. HMKo 22.04.2022, 1-21-8185.
11. HMKo 14.01.2021, 1-20-6806.
12. HMKo 20.10.2020, 1-20-4757.
13. HMKo 16.06.2020, 1-19-10289.
14. HMKo 05.03.2020, 1-19-9094.
15. HMKo 10.12.2019, 1-19-2235.
16. HMKo 04.03.2019, 1-18-9710.
17. HMKo 03.10.2018, 1-18-3643.
18. HMKo 06.09.2018, 1-18-2638.
19. HMKo 30.05.2018, 1-17-4559.
20. HMKo 24.04.2018, 1-17-7249.
21. HMKo 01.03.2018, 1-17-8166.

22. HMKo 26.02.2018, 1-17-5301.
23. HMKo 04.09.2017, 1-17-4297.
24. HMKo 05.04.2016, 1-15-10638 (ei ole kättesaadav).
25. HMKo 31.03.2016, 1-15-7891.
26. PMKm 13.05.2019, 1-19-229 (ei ole kättesaadav).
27. PMKo 26.09.2025, 1-25-1707.
28. PMKo 29.08.2025, 1-25-2631.
29. PMKo 09.10.2024, 1-24-2855.
30. PMKo 09.10.2024, 1-24-3460.
31. PMKo 08.10.2024, 1-24-2523.
32. PMKo 10.02.2023, 1-22-5056.
33. PMKo 18.03.2022, 1-21-7786.
34. PMKo 02.04.2019, 1-18-10319.
35. PMKo 11.02.2019, 1-18-5556.
36. PMKo 04.10.2016, 1-15-10913.
37. TMKm 30.04.2024, 1-24-219 (ei ole kättesaadav).
38. TMKm 06.10.2021, 1-21-3286 (ei ole kättesaadav).
39. TMKm 28.08.2019, 1-19-4395 (ei ole kättesaadav).
40. TMKo 22.12.2025, 1-25-3727.
41. TMKo 27.11.2025, 1-25-4343.
42. TMKo 21.11.2025, 1-25-2495.
43. TMKo 24.03.2025, 1-24-3701.
44. TMKo 18.02.2025, 1-24-6191.
45. TMKo 24.10.2024, 1-24-4121.
46. TMKo 23.09.2024, 1-24-3457.
47. TMKo 02.09.2024, 1-24-3215.
48. TMKo 31.01.2024, 1-23-5981.
49. TMKo 21.03.2023, 1-22-2950.
50. TMKo 20.03.2023, 1-22-6191.
51. TMKo 22.11.2022, 1-22-4123.
52. TMKo 30.09.2022, 1-20-9397.
53. TMKo 09.09.2022, 1-22-2111.
54. TMKo 31.05.2022, 1-22-737.
55. TMKo 14.03.2022, 1-21-8192.

56. TMKo 01.02.2022, 1-20-7704.
57. TMKo 11.11.2021, 1-21-4797.
58. TMKo 21.10.2021, 1-20-2795.
59. TMKo 28.09.2021, 1-21-3707.
60. TMKo 03.02.2021, 1-20-6648.
61. TMKo 26.10.2020, 1-20-3890.
62. TMKo 09.10.2020, 1-20-3644.
63. TMKo 06.10.2020, 1-20-2881.
64. TMKo 19.06.2020, 1-19-7599.
65. TMKo 01.06.2020, 1-20-1097.
66. TMKo 28.05.2020, 1-20-490.
67. TMKo 17.10.2019, 1-18-6420.
68. TMKo 15.10.2019, 1-19-2119.
69. TMKo 07.05.2019, 1-19-4715.
70. TMKo 11.01.2019, 1-18-8190.
71. TMKo 27.06.2018, 1-18-1820.
72. TMKo 05.04.2018, 1-17-11733.
73. TMKo 02.10.2017, 1-17-3408.
74. TMKo 22.05.2017, 1-17-1756.
75. TMKo 21.03.2017, 1-16-8567.
76. TMKo 21.02.2017, 1-16-8891 (ei ole kättesaadav).
77. TMKo 07.02.2017, 1-16-8147.
78. TMKo 19.12.2016, 1-16-5537 (ei ole kättesaadav).
79. TMKo 05.10.2016, 1-16-4675 (ei ole kättesaadav).
80. TMKo 16.08.2016, 1-16-4594.
81. TMKo 09.06.2016, 1-15-9148.
82. TMKo 04.01.2016, 1-15-6011 (ei ole kättesaadav).
83. VMKm 06.03.2017, 1-16-10284 (ei ole kättesaadav).
84. VMKo 24.11.2025, 1-25-870.
85. VMKo 08.10.2024, 1-24-2646.
86. VMKo 24.07.2024, 1-24-790.
87. VMKo 08.05.2023, 1-22-7184.
88. VMKo 29.03.2023, 1-22-3976.
89. VMKo 13.06.2022, 1-21-7713.

90. VMKo 03.05.2021, 1-21-265.
91. VMKo 27.04.2021, 1-20-9479.
92. VMKo 15.02.2021, 1-20-6439.
93. VMKo 21.01.2021, 1-20-4102.
94. VMKo 16.11.2020, 1-20-3502.
95. VMKo 04.09.2018, 1-18-3913.
96. VMKo 12.04.2018, 1-17-6307.
97. VMKo 29.08.2017, 1-17-4873.
98. VMKo 13.06.2017, 1-16-6421 (ei ole kättesaadav).
99. VMKo 21.03.2017, 1-16-10880.
100. VMKo 19.09.2016, 1-16-2637.

JDM menetlusstatistikast juhuvalimisse võetud lühimenetluses lahendatud kriminaalasjad

101. HMKm 24.10.2024, 1-24-1654 (ei ole kättesaadav).
102. HMKm 30.11.2020, 1-20-4724 (ei ole kättesaadav).
103. HMKm 12.08.2019, 1-19-817 (ei ole kättesaadav).
104. HMKm 28.05.2019, 1-18-4303.
105. HMKm 02.10.2018, 1-18-4004.
106. HMKm 11.05.2017, 1-16-10824 (ei ole kättesaadav).
107. HMKm 16.09.2016, 1-09-2488 (ei ole kättesaadav).
108. HMKo 07.11.2025, 1-25-282.
109. HMKo 05.08.2025, 1-25-576.
110. HMKo 18.03.2025, 1-24-5645.
111. HMKo 17.02.2025, 1-24-4126.
112. HMKo 27.01.2025, 1-24-2795.
113. HMKo 28.11.2024, 1-23-5722.
114. HMKo 04.11.2024, 1-24-651.
115. HMKo 04.06.2024, 1-23-7198.
116. HMKo 05.03.2024, 1-23-5100.
117. HMKo 09.01.2024, 1-23-3833.
118. HMKo 20.12.2023, 1-22-8057.
119. HMKo 10.10.2023, 1-23-1350.

120. HMKo 22.08.2023, 1-22-6799.
121. HMKo 20.02.2023, 1-22-3681.
122. HMKo 07.12.2022, 1-22-3886.
123. HMKo 04.02.2022, 1-21-3525.
124. HMKo 05.11.2021, 1-21-4068.
125. HMKo 12.05.2021, 1-20-8204.
126. HMKo 12.03.2021, 1-20-3082.
127. HMKo 18.02.2021, 1-20-2585.
128. HMKo 15.10.2020, 1-20-1628.
129. HMKo 09.07.2020, 1-19-9359.
130. HMKo 27.03.2020, 1-17-3920.
131. HMKo 24.03.2020, 1-19-4602.
132. HMKo 10.02.2020, 1-19-5887.
133. HMKo 03.09.2019, 1-18-7236.
134. HMKo 19.02.2019, 1-18-7801.
135. HMKo 14.02.2019, 1-18-289.
136. HMKo 19.10.2018, 1-18-2653.
137. HMKo 25.05.2018, 1-17-6103.
138. HMKo 04.05.2018, 1-17-6840.
139. HMKo 12.02.2018, 1-17-8745.
140. HMKo 30.11.2017, 1-17-6545 (ei ole kättesaadav).
141. HMKo 12.10.2017, 1-17-5719.
142. HMKo 16.08.2017, 1-17-3008.
143. HMKo 08.06.2017, 1-16-9546.
144. HMKo 24.08.2016, 1-14-10447.
145. HMKo 06.01.2016, 1-15-7099.
146. PMKm 26.05.2020, 1-19-10230 (ei ole kättesaadav).
147. PMKo 16.09.2019, 1-18-9263.
148. PMKo 05.06.2018, 1-17-10119.
149. PMKo 28.11.2017, 1-17-2117.
150. TMKm 26.02.2016, 1-15-7860 (ei ole kättesaadav).
151. TMKo 25.09.2025, 1-25-1626.
152. TMKo 12.09.2025, 1-25-617 (ei ole kättesaadav).
153. TMKo 01.08.2025, 1-25-261.

154. TMKo 02.06.2025, 1-24-7106.
155. TMKo 18.11.2024, 1-23-4701.
156. TMKo 07.02.2024, 1-23-4229.
157. TMKo 20.09.2023, 1-23-1168.
158. TMKo 04.09.2023, 1-22-6617.
159. TMKo 25.05.2023, 1-22-7404.
160. TMKo 25.04.2023, 1-22-5280 (ei ole kättesaadav).
161. TMKo 01.03.2023, 1-22-1268.
162. TMKo 09.11.2022, 1-21-8028.
163. TMKo 03.10.2022, 1-22-2451.
164. TMKo 26.09.2022, 1-22-1806.
165. TMKo 02.05.2022, 1-21-5946.
166. TMKo 05.04.2022, 1-21-3524.
167. TMKo 02.02.2022, 1-21-5170.
168. TMKo 26.10.2021, 1-21-3082.
169. TMKo 28.09.2021, 1-20-7690.
170. TMKo 29.10.2020, 1-20-2518.
171. TMKo 07.09.2020, 1-19-9589.
172. TMKo 15.11.2019, 1-19-3483.
173. TMKo 18.10.2019, 1-19-3527.
174. TMKo 02.10.2019, 1-18-9247.
175. TMKo 21.02.2019, 1-18-4008.
176. TMKo 10.10.2018, 1-18-2804.
177. TMKo 05.07.2018, 1-18-1548.
178. TMKo 16.01.2018, 1-17-6907.
179. TMKo 27.02.2017, 1-16-8904 (ei ole kättesaadav).
180. TMKo 07.02.2017, 1-16-5983.
181. VMKm 14.11.2024, 1-12-9235.
182. VMKm 21.12.2020, 1-18-8947 (ei ole kättesaadav).
183. VMKm 14.09.2017, 1-16-11276 (ei ole kättesaadav).
184. VMKm 23.11.2016, 1-16-2150 (ei ole kättesaadav).
185. VMKm 15.09.2016, 1-16-2959 (ei ole kättesaadav).
186. VMKm 27.05.2016, 1-11-14465 (ei ole kättesaadav).
187. VMKm 14.03.2016, 1-11-12056.

188. VMKo 29.08.2025, 1-24-7646.
189. VMKo 19.03.2024, 1-23-5675.
190. VMKo 29.05.2023, 1-22-6787.
191. VMKo 25.05.2022, 1-21-7736.
192. VMKo 06.05.2022, 1-20-1858.
193. VMKo 16.09.2021, 1-20-8694.
194. VMKo 27.04.2021, 1-20-7476.
195. VMKo 30.03.2021, 1-20-6769.
196. VMKo 03.03.2021, 1-20-5708 (ei ole kättesaadav).
197. VMKo 30.10.2018, 1-18-3953.
198. VMKo 19.01.2017, 1-16-6418.
199. VMKo 12.08.2016, 1-15-10334.
200. VMKo 22.07.2016, 1-16-2096.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Gregory Torim _____ ,
(*autori nimi*)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

Kriminaalasjade lihtmenetluste menetlustempo aeglustumise tagamaad _____ ,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja(d) on _____ Andreas Kangur _____ ,
(*juhendaja nimi*)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commons litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Gregory Torim

28.04.2026